

Tilläggsprotokoll

till 0150-K1888-22

Arkiv/Åkl. ex

Åklr
AM-53202-22

Signerat av
Karin Lundqvist

Signerat av TINGSRÄTT
2022-11-03 09:56

Datum: 2022-11-17
AKTBIL: 7

Enhet

Särskilda utredningar, Utredning 1 Malmö SU

Handläggare (Protokollförare)

Karin Lundqvist

Bitr. handläggare

Jessica Solner

Undersökningsledare

Marianne Nordström

Polisens diarienummer

0150-K1888-22

Personer i ärendet

Förtursmål Nej	Beslag	Målsägande vill bli underrättad om tidpunkt för huvudförhandlingen Nej
Ersättningsyrkanden		Tolk krävs
Misstänkt (Efternamn och förnamn) Eriksson, Frida Rebecca		Personnummer 19921202-1548
Delgiven information om förenklad delgivning vid ett personligt möte genom att skriftlig information överlämnats		
Underrättelse om utredning enligt RB 23:18a Underrättelsesätt, misstänkt Protokoll skickats	Underrättelse utsänd 2022-10-27	Yttrande senast 2022-11-02
Försvarare Af Klercker, UllaBella, förordnad 2022-05-24	2022-10-27	2022-11-02
Underrättelsesätt, försvarare Protokoll skickats	Resultat av underrättelse mt Ej erinran	Resultat av underrättelse försv Ej erinran
Misstänkt (Efternamn och förnamn) Svensson, Pontus Lars Olof		Personnummer 19770528-1652
Delgiven information om förenklad delgivning vid ett personligt möte genom att skriftlig information överlämnats		
Underrättelse om utredning enligt RB 23:18a Underrättelsesätt, misstänkt Protokoll skickat	Underrättelse utsänd 2022-10-27	Yttrande senast 2022-11-02
Försvarare Sommestad, David, förordnad 2022-06-23	2022-10-27	2022-11-02
Underrättelsesätt, försvarare Protokoll skickat	Resultat av underrättelse mt Ej erinran	Resultat av underrättelse försv Ej avhört

Notering

Innehållsförteckning

Diariernr

Uppgiftstyp

Sida

PM samt handlingar från kursansvarig Stärner

0150-K1888-22

PM Handlingar från kursansvarig Stärners..... 3

*Bilaga: JO beslut 2618-2009 skälig misstanke**Bilaga: Jämförelser av två olika JO-fall**Bilaga: PM 2019:14_narkotikahandbok**Bilaga: Utbildningsmaterial gällande Skälig misstanke***Erinran från Frida Eriksson**

PM Erinran från Frida Eriksson..... 87

Förhör med Frida Eriksson

Förhör med misstänkt, Eriksson, Frida Rebecca 90

Personalia

Bilaga skäligen misstänkt, Eriksson, Frida Rebecca..... 95

Personalia, Eriksson, Frida Rebecca..... 96

Bilaga skäligen misstänkt, Svensson, Pontus Lars Olof..... 97

Personalia, Svensson, Pontus Lars Olof..... 98

Polisen

3

PM

Handlingar från kursansvarig Stärners

Signerad av

Signerad datum

Enhet

Särskilda utredningar, Utredning 1 Malmö SU

Diarienumr

0150-K1888-22

Uppgiftslämnare

Lundqvist, Karin

Datum

2022-09-22

Tid

08:55

Beslag verkställt

Nej

Material för analys

Nej

Mottaget

Mottaget datum

Tid

Sätt på vilket uppgift lämnats

Upprättad av

Karin Lundqvist

Involverade personer

Personnummer/Orgnr

Roll

Stärners, Malin

Berörd person

Uppgiften avser

Uppgift

Efter önskemål om det kursmaterial som används vid polisutbildningen i Växjö, för kursavsnittet "Droger, missbruk och psykisk ohälsa", och som har relevans för regler för utförande av en kroppsvisitation där man misstänker innehav av narkotika, skickade kursansvarig Stärners bifogat material samt skrev nedan förtydligande till bilagorna: (genom mail 2022-09-16)

Hej,

Detta är material från kurssidan i droger, missbruk och psykisk ohälsa. Materialet är sådant som ingår i kursen och som studenterna ska ta del av. Vi arbetar sedan med fysiska övning, handledning där vi övar på ingripanden om eget bruk, innehav, överlåtelse med mera. Vid dessa får studenterna också motivera hur de bygger upp misstanken och vilka beslut avseende tvångsmedel som de vill inhämta.

PP hör till en film där jag pratar om skälig misstanke.

Mvh Malin Stärners

Malin Stärners

Poliskunskapslärare

Delkursansvarig Droger, missbruk och psykisk ohälsa

Polisutbildningen Linnéuniversitetet Växjö

Bilaga

JO beslut 2618-2009 skälig misstanke

Bilaga till PM 2022-09-22 08:55, diariernr 0150-K1888-22

Beskrivning

Kritik mot Polismyndigheten i Stockholms län med anledning av ett ingripande mot en person som misstänktes för narkotikabrott.

Kritik mot Polismyndigheten i Stockholms län med anledning av ett ingripande mot en person som misstänktes för narkotikabrott

Beslutet i korthet: Vid en rutinpatrullering stoppade polisens gatulangningsgrupp en person som var känd för polisen eftersom han tidigare hade dömts för narkotikabrott. Enligt polisen uppträdde mannen nervöst och ljög om sin tidigare brottslighet och ansågs därför vara skäligen misstänkt för narkotikabrott, såväl genom innehav som genom eget bruk. Beslut om tvångsmedel fattades. Enligt min mening är det uppenbart att de redovisade omständigheterna inte var tillräckliga för att personen skulle anses vara skäligen misstänkt. Besluten om tvångsmedel synes i stället ha grundats på i det närmaste ren spekulat. Polismyndigheten förtjänar kritik.

Anmälan

AA framförde i en anmälan klagomål mot Polismyndigheten i Stockholms län med anledning av ett ingripande mot honom och hans flickvän i april 2009. Han uppgav bl.a. följande. Han blev stoppad av två civilklädda polismän utanför sin bostad. Polismännen ställde flera frågor, bl.a. om han nyttjade eller hade nyttjat droger och om han tidigare hade dömts för narkotikabrott. Han svarade att han aldrig nyttjat droger men att han hade dömts för narkotikabrott. Polismännen genomförde därefter, utan beslut av åklagare, husrannsakan i såväl hans bil som hans bostad. Vidare tvingades både han och hans flickvän, som låg i sängen och sov när polisen kom in i bostaden, att lämna urinprov. Varken han eller flickvännen var narkotikapåverkade. Vid husrannsakan togs en pepparspraysburk i beslag. – Enligt AA hade polismännen gjort sig skyldiga till tjänstefel och han krävde därför också skadestånd på grund av det felaktiga ingripandet.

Utredningen

Handlingar i polismyndighetens ärende K128533-09 hämtades in och granskades. I de handlingar som upprättades med anledning av ingripandet hade antecknats bl.a. att AA hade observerats utanför en viss adress under en rutinpatrullering och att han uppgett att han aldrig haft med polisen att göra samt att han aldrig hade kommit i kontakt med narkotika. Vidare hade antecknats att AA hade uppvisat en påtaglig nervositet och att det vid kontrollslagningar framkom att han var dömd för bl.a. grovt narkotikabrott. Han ansågs skäligen misstänkt för narkotikabrott genom innehav och eget bruk och tf. inspektören BB beslutade på grund av misstankarna

om kroppsvisitation och kroppsbesiktning av AA samt om husrannsakan i såväl hans bil som hans bostad. Vid husrannsakan togs enligt beslagsprotokollet en tårgasburk i beslag.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över ingripandet mot AA och hans flickvän. Av yttrandet skulle särskilt framgå vilka omständigheter som låg till grund för besluten om kroppsvisitation, kroppsbesiktning och husrannsakan.

Polismyndigheten (bitr. länspolismästaren CC) kom in med ett yttrande och anförde i huvudsak (avsnittet rättslig reglering utelämnat) följande.

Bakgrund

Under en rutinpatrullering den 28 april 2009 observerade en polispatrull, som ingår i en gatulangningsgrupp, AA på Brunskogsbacken 45 i Farsta bredvid en bil med reg.nr. AAA XXX. Polispatrullen kände igen AA eftersom han har avtjänat ett fängelsestraff för grovt narkotikabrott och bor inom närpolisområde Farsta och därför är intressant för de poliser som dagligen arbetar mot narkotika.

Patrullen inledde samtal med AA på gatan i anslutning till dennes bostad. På frågor uppgav AA att han aldrig varit i kontakt med polisen eller haft någonting med narkotika att göra. I samband med dessa frågor samt frågor om ett eventuellt narkotikainnehav blev AA märkbart nervös. Vid kontrollslagning i polisregistren framkom att AA för några månader sedan hade blivit rapporterad för narkotikabrott samt att han för några år sedan avtjänat ett längre fängelsestraff för grovt narkotikabrott mm. Med detta för handen ansåg tf inspektören BB – som vid detta tillfälle var gruppchef och behörig som polisiär förundersökningsledare i enlighet med den distriktsorder som gäller i Söderorts polismästardistrikt (DO 2 2008:11, 403-A) – att AA var skäligen misstänkt för narkotikabrott genom innehav samt bruk och BB inledde förundersökning avseende narkotikabrott genom innehav samt eget bruk, K128533-09. Vidare fattade BB beslut om att AA skulle kroppsvisiteras och att husrannsakan skulle genomföras i hans bil (AAA XXX) samt i hans bostad på Brunskogsbacken 45 i Farsta. Beslut fattades även om kroppsbesiktning genom urinprov för att säkra bevisning om eget bruk av narkotika.

AA:s flickvän DD befann sig i lägenheten då husrannsakan genomfördes. Hon uppvisade tecken på narkotikapåverkan, då hon hade blanka och blodsprängda ögon, och misstänktes därför för narkotikabrott genom eget bruk. BB beslutade att även hon skulle underkastas kroppsbesiktning genom urinprov. Detta redovisades separat i anmälan K129588-09.

Vid kroppsvisitationen och husrannsakan påträffades dock ingen narkotika. I lägenheten påträffades däremot en misstänkt tårgasburk som togs i beslag (misstanke om vapenbrott). Den delen av förundersökningen mot AA som gällde misstanken om innehav av narkotika lades därför ned redan samma dag, med nedläggningsgrunden ”misstänkt oskyldig”, vilket innebär att uppgifterna har gallrats ur RAR.

Senare visade analysresultaten av urinproven negativt resultat beträffande både AA och DD varpå förundersökningarna avseende narkotikabruk lades ned den 12 och 13 maj 2009 med nedläggningsgrunden ”gärningen ej brott”, vilket innebär att uppgifterna har gallrats ur RAR. Den del av förundersökningen mot AA som gäller brott mot vapenlagen är fortfarande pågående p.g.a. att analysen av innehållet i burken ännu inte är klar.

Bedömning

AA framför i sin JO-anmälan att polisen har brutit mot gällande rutiner och agerat felaktigt när de gjorde husrannsakan utan beslut från åklagare, samt att de brutit mot gällande föreskrifter. Vad gäller anmälan mot AA rörande brott mot

narkotikastrafflagen och brott mot vapenlagen, K128533-09, föranleddes den av att en civil polispatrull som arbetar mot narkotika kände igen AA såsom dömd narkotikabrottsling boende i området. Av denna anledning var han intressant för polispatrullen och de började prata med honom. Under samtalet blev AA påtagligt nervös när han fick frågor om narkotikainnehav och han uppgav felaktigt att han aldrig haft kontakt med polisen eller haft att göra med narkotika, vilket stärkte misstanken om narkotikabrott genom eget bruk eller innehav. Dessa polis-män är vana att göra bedömningar av liknande karaktär eftersom narkotikabekämpning är deras huvuduppgift.

Tf. inspektören BB fick således kännedom om att brott som hör under allmänt åtal eventuellt hade ägt rum eller pågick. Eftersom han var behörig förundersökningsledare i egenskap av tillförordnad inspektör och gruppchef för gatulangningsgruppen i enlighet med distriktsorder DO 2 2008:11, 403-A, fullgjorde han sin rapporteringsskyldighet enligt 9 § polislagen och samtidigt skyldigheten att inleda förundersökning snarast möjligt i enlighet med 23 kap. 3 § RB genom att på platsen inleda förundersökning gällande misstanke om narkotikabrott.

Vidare fattade BB beslut om kroppsvisitation, kroppsbesiktning och husrannsakan för att säkra bevisning gällande det misstänkta narkotikainnehavet eller narkotikabruket. För sådana beslut krävs det att personen i fråga är skäligen misstänkt för de brott som misstanken avser, vilket innebär att det skall föreligga konkreta omständigheter som talar för en sådan misstanke. Detta bedömde BB vara fallet mot bakgrund av att AA, som tidigare dömts för grovt narkotikabrott, uppträdde nervöst och ljög om tidigare narkotikabrott. Det fanns därför anledning att misstänka att han var narkotikapåverkad och/eller förvarade narkotika på sig eller i nära anslutning till platsen (dvs. bilen eller bostaden). Beträffande DD, som påträffades vid husrannsakan i AA:s bostad, fanns det två fysiskt tydliga tecken på narkotikapåverkan – blanka och blodsprängda ögon. Därför fattade BB beslut om kroppsbesiktning även gällande henne för att säkra bevisning om narkotikabruk och detta rapporterades i anmälan K129588-09. Förundersökning i detta fall inleddes dagen därpå.

Det måste framhållas att gatulangningsgruppen har stor erfarenhet av att bedöma om någon är påverkad av narkotika. Gruppen håller även utbildningar angående vilka fysiska tecken som tyder på ett bruk av narkotika.

Vidare var BB i egenskap av förundersökningsledare behörig att fatta sådana beslut enligt 28 kap. 4 och 13 §§ RB. Besluten om inledande av förundersökning och om kroppsvisitering, kroppsbesiktning och husrannsakan i bostad och bil fattades den 28 april 2009, kl. 20:15 och dokumenterades i kriminalregistret RAR kl. 22:52 samma dag samt i protokoll som upprättades dagen därpå. Det finns inget krav på att ett skriftligt beslut om husrannsakan skall uppvisas i samband med genomförandet.

Av 23 kap. 3 § RB och FAP 403-5 följer att polisiär förundersökningsledning får ske gällande brott av enkel beskaffenhet och i bilagan till FAP:en anges att de brotts-misstankar som det var fråga om i förevarande fall, dvs. innehav och bruk av narkotika enligt 1 § första stycket 6 narkotikastrafflagen samt vapenbrott enligt vapenlagen är sådana brott som får ledas av en polisiär förundersökningsledare. Det krävdes således inte åklagarbeslut i dessa fall.

Polismyndigheten anser således att det förelåg erforderliga skäl för att inleda förundersökning och att vidta tvångsåtgärder för att säkra bevisning. Polispatrullen kände igen AA pga. tidigare narkotikabrott och vid samtal med honom blev han nervös och lämnade felaktiga uppgifter. Skäligen misstanke förelåg för innehav eller bruk av narkotika. DD uppvisade kända tecken på narkotikabruk och därför förelåg skäligen misstanke för bruk av narkotika. Av dessa skäl fanns det anledning att säkra bevisning, vilket motiverade besluten om tvångsåtgärder på platsen. Det faktum att ingen narkotika påträffades eller påvisades innebär inte att åtgärderna var obehövliga.

Vidare finner myndigheten att dokumenteringsskyldigheten gällande besluten om inledande av förundersökning och vidtagandet av tvångsåtgärder har uppfyllts.

Myndigheten anser således att gällande regelverk har följts i detta fall.

AA yttrade sig och uppgav bl.a. att polisens uppgift om att han skulle ha förnekat att han varit dömd för narkotikabrott var felaktig. Vidare inhämtades handlingar i polismyndighetens ärende K129588-09, vilka rörde misstankarna mot AA:s flickvän. Enligt dessa hade hon uppvisat tecken på narkotikapåverkan (blodsprängda och mycket blanka ögon).

Bedömning

Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot bl.a. påtvingade kroppsliga ingrepp, kroppsvisitation och husrannsakan. Begränsningar i dessa grundläggande fri- och rättigheter får enligt 12 § första stycket samma kapitel göras genom lag.

Bestämmelser om husrannsakan, kroppsbesiktning och kroppsvisitation finns i 28 kap. rättegångsbalken. Den som är skäligen misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa kan, om syftet är att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 § brottsbalken, bli föremål för husrannsakan (1 §), kroppsvisitation (11 §) och kroppsbesiktning (12 §).

JO har vid ett flertal tillfällen (se t.ex. JO 2009/10 s. 72) uttalat att för att en person ska anses skäligen misstänkt för ett brott krävs att det föreligger konkreta omständigheter som med viss styrka pekar på att den misstänkte har begått den gärning som misstanken avser. Omständigheterna måste alltså vara av det slaget att de ger upphov till en faktabaserad misstanke. Det är emellertid inte möjligt att lägga fast några mer bestämda riktlinjer för vad som ska krävas för att en misstanke ska anses vara skäligen. Frågan får i stället besvaras från fall till fall och vanligen finns därvid ett visst utrymme för olika bedömningar.

I det nu aktuella fallet var det BB, tf. inspektör och gruppchef vid gatulangningsgruppen, som beslutade att inleda förundersökning om narkotikabrott och att vissa tvångsmedel skulle tillgripas. AA har ifrågasatt att beslutet om husrannsakan inte fattats av åklagare. Polismyndigheten har redovisat de regler som gäller i detta avseende och jag har inte någon invändning rörande den saken.

Som framgått gjorde BB bedömningen att det förhållandet att AA, efter han stoppats vid en rutinpatrullering, uppvisade en påtaglig nervositet tillsammans med att han lämnade oriktiga uppgifter om sin tidigare brottslighet samt att han de facto hade dömts för narkotikabrott var tillräckligt för att han skulle anses som skäligen misstänkt för narkotikabrott, såväl genom innehav som genom eget bruk. Polismyndigheten har i efterhand instämt i denna bedömning.

När det gäller misstankar om narkotikabrott har JO tidigare vid upprepade tillfällen uttalat att ett beslut om kroppsvisitation aldrig kan grundas bara på allmänna kunskaper om en viss persons livsföring eller tidigare brottslighet. Enbart det förhållandet att någon är känd i narkotikasammanhang är exempelvis inte tillräckligt för att grunda en skäligen misstanke om narkotikabrott (JO 1993/94 s. 101). Detta gäller naturligtvis oberoende av vad personen i fråga svarar på en fråga om tidigare brottslighet.

Att en person beter sig underligt, uppträder nervöst eller undviker kontakt med polisen kan inte heller i sig anses ge grund för misstanke om brott, än mindre för misstanke om ett konkret brott av visst slag. Inte heller kan passivitet från den misstänktes sida tillmätas någon betydelse vid bedömningen av brottsmisstanken. Eftersom en misstänkt aldrig är skyldig att tillhandahålla uppgifter eller material som kan användas som bevisning mot honom själv kan man inte heller dra några slutsatser av det förhållandet att han vägrar att frivilligt medverka i utredningen (Gunnel Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel, 2:a uppl., s. 41 och 638).

AA stoppades, som sagts, under en rutinpatrullering. Såvitt kommit fram har det således inte varit frågan om att polisen genom spaning, tips eller på annat sätt fått information om att AA förvarade narkotika i sin bil eller sin bostad. Jag noterar vidare att det varken i den av polisen upprättade anmälan eller i beslutet om kroppsbesiktning har antecknats att AA vid tillfället uppvisade något av de symptom som typiskt sett kan ge upphov till misstanke om narkotikabruk. Det har inte heller annars påståtts att han uppvisat sådana symptom. I stället synes de enda omständigheter som låg till grund för beslutet att inleda förundersökning och utsätta AA för tvångsmedlen ha varit att han tidigare hade dömts för narkotikabrott, uppträdde nervöst och att han, enligt polisen, lämnade felaktiga uppgifter på frågan om tidigare brottslighet. Jag vill här anmärka att det råder delade meningar om vad AA svarade på den frågan.

Jag betvivlar inte att medlemmar av gatulangningsgruppen har stor erfarenhet av att bedöma om någon t.ex. är påverkad av narkotika. Det finns också, som jag tidigare anmärkt, som regel ett visst utrymme för olika bedömningar i frågan om en person kan anses som skäligen misstänkt för brott eller inte. I det här fallet anser jag emellertid att det är uppenbart att de redovisade omständigheterna inte var tillräckliga för att anse att AA var att betrakta som skäligen misstänkt för narkotikabrott, varken genom innehav eller genom eget bruk. I stället förefaller besluten ha grundats på vad som närmast förefaller vara en ren spekulation om att AA innehade och även hade brukat narkotika.

Enligt min mening ligger därför BB:s beslut om tvångsåtgärder riktade mot AA klart utanför ramen för det godtagbara. Jag är därför starkt kritisk till det inträffade. Jag måste också uttrycka min förvåning över att polis-myndigheten i sitt yttrande hit ansett att gällande regelverk har följts.

När så gäller beslutet om kroppsbesiktning av AA:s flickvän borde polisen, som framgått, inte över huvud taget ha berett sig tillträde till AA:s bostad. När så nu ändå skedde anträffade polisen hans sovande flickvän där. Eftersom hon hade blanka och blodsprängda ögon ansåg de att hon var skäligen misstänkt för narkotikabrott genom eget bruk och beslutade därför om kroppsbesiktning genom tagande av urinprov.

Med utgångspunkt i vad jag nyss har anfört om att polismän som arbetar med narkotikafrågor normalt får antas ha goda förutsättningar att avgöra om någon kan misstänkas vara påverkad av narkotika, kan en sådan polismans bedömning att en person uppvisar symptom som är typiska för narkotikabruk vara tillräcklig för att

personen i fråga ska anses vara skäligen misstänkt för narkotikabrott. Det är naturligtvis angeläget att den bedömning som läggs till grund för en så ingripande åtgärd som en urinprovstagning vilar på ett så säkert underlag som möjligt. Det kan emellertid inte krävas att polisens bedömning alltid ska överensstämma med analysresultatet. Jag har därför inga synpunkter på beslutet om kroppsbesiktning av AA:s flickvän.

Sammanfattningsvis förtjänar polismyndigheten emellertid kritik för ingripandet mot AA.

Vad AA i övrigt har anfört föranleder ingen annan åtgärd från min sida än att jag vill upplysa om att JO inte är behörig att pröva skadeståndsanspråk.

Ärendet avslutas.

Bilaga

Jämförelser av två olika JO-fall

Bilaga till PM 2022-09-22 08:55, diarienumr 0150-K1888-22

Beskrivning

Jämförelser mellan JO 1998/99 och JO 2009/10 samt kommentar vad som skiljer dessa uttalanden och fall åt.

JO om skälig misstanke innehav

I JO 1998/99 s 107 prövades bland annat frågan om skälig misstanke gällande innehav av narkotika. Polisen genomförde en riktad insats mot narkotika i Stockholms city. I samband med detta iakttar man personer som uppehåller sig tillsammans med kända narkotikalangare. Personerna var sedan tidigare rapporterade för olika narkotikabrott. Poliserna uppgav att anledningen till att skälig misstanke uppstod var denna information, samt att A tog ”sig flera gånger i byxlinningen som han rättade till. Han tittade även flera gånger åt byxlinningen”. JO hade ingen erinran mot att skälig misstanke uppstod i ett sådant här fall.

Å andra sidan kan noteras JO 2009/10 s 76 där en ung man av polis ansågs skäligen misstänkt för innehav då han svarade undvikande på frågor, uppträdde nervöst, försökte springa från patrullen och i samband med att man samtalade med honom ”klappade/kände på sina byxfickor”. Med detta menades att den misstänkte upprepade gånger förde händerna mot sina byxfickor trots att polismännen sa åt honom att vara stilla. I detta uttalande ansåg JO att dessa omständigheter inte var tillräckliga för att uppnå skälig misstanke om innehav, utan snarare handlade om spekulation från polismännens sida

Personerna var sedan tidigare rapporterade för olika narkotikabrott. Poliserna uppgav att anledningen till att skälig misstanke uppstod var denna information, samt att A tog ”sig flera gånger i byxlinningen som han rättade till, uppehöll sig vid kända langare och Han tittade även flera gånger åt byxlinningen – här har vi tre byggstenar som var för sig inte räcker som skälig mt men tillsammans anser iaf jo att det räcker till skälig mt.

Kommentar:

Det som skiljer dessa uttalanden åt är att i det sistnämnda fallet har polismännen inte i dokumentationen noterat att den misstänkte även uppvisade tecken på narkotikapåverkan, något som framkom först i polisens yttrande till JO. JO kommenterade här särskilt att om tecken på bruk, eller att personen tidigare är känd i narkotikakretsar, tillsammans med rörelser används som tecken på ett innehav så måste det dokumenteras. Att man enbart rör händerna mot byxorna utan någon annan misstanke om eget bruk ect så blir inte misstanken så konkret att den når upp till skälig utan mer en spekulation.

Bilaga

PM 2019:14_narkotikahandbok

Bilaga till PM 2022-09-22 08:55, diariennr 0150-K1888-22

Beskrivning

Polismyndighetens handbok för narkotikabekämpning, PM 2019:14

Polismyndighetens handbok för narkotikabekämpning

PM 2019:14

Saknr 420

PolisenDokument
HandbokSida
2 (57)Datum
2019-02-27Beteckning
PM 2019:00Saknr
420

<i>Avser område/ämne</i> Narkotikabekämpning	<i>Gäller för följande organisatoriska enheter (adressater)</i> Polismyndigheten
<i>Beslutad av/titel</i> Mats Löfving, chef nationella operativa avdelningen	<i>Föredragande/organisatorisk enhet</i> Lena Byström, chef utvecklingscentrum Öst
<i>Beslutsdatum</i> 2019-03-11	
<i>Gäller från och med</i> 2019-05-01	<i>Giltighetstid</i> Tillsvidare
<i>Ersätter dokument som upphävs</i>	

INNEHÅLL

1	INLEDNING	5
2	ARBETSMETODER AVSEENDE UNGDOMAR.....	5
2.1	MUMIN - Tidiga insatser mot ungdomars narkotikamissbruk (länk till https://intrapolis.polisen.se/bekampa-brott/brott/ungdomsbrott/arbetsmetoder/)	5
2.1.1	Syfte.....	5
2.1.2	Bakgrund	6
2.1.3	Metodbeskrivning	6
2.1.4	Praktisk tillämpning av arbetsmetoden	7
2.1.5	Mumin II – en möjlig variation.....	9
2.1.6	Lokala förutsättningar.....	9
2.2	Hembesök och tidig upptäckt av begynnande narkotikamissbruk	10
2.2.1	Syfte.....	10
2.2.2	Bakgrund	10
2.2.3	Metodbeskrivning	10
2.2.4	Praktisk tillämpning av arbetsmetoden	10
2.3	Narkotikatillslag på flera ställen vid ett och samma tillfälle.....	12
2.3.1	Syfte.....	12
2.3.2	Bakgrund	12
2.3.3	Metodbeskrivning	12
2.3.4	Förberedelser	12
2.3.5	Tillvägagångssätt	12
2.3.6	Lokala förutsättningar.....	13
3	KROGMILJÖ.....	14
3.1	Syfte	14
3.2	Bakgrund.....	14
3.3	Metodbeskrivning	14
3.3.1	Förväntad effekt.....	14
3.3.2	Exempel på roller i samverkan mot narkotika och alkohol.....	14
3.3.3	Förberedelser	15
3.3.4	Taktik.....	16
4	EVENEMANGSINSATS MOT NARKOTIKA.....	18
4.1	Syfte	18
4.2	Bakgrund.....	18
4.3	Metodbeskrivning	18
4.3.1	Förväntad effekt.....	18
4.4	Tillvägagångssätt	18
4.4.1	Uniformerat arbete.....	18
4.4.2	Civilt polisarbete.....	19
4.4.3	Utredning och lagföring.....	19
5	ANVÄNDNING AV TELEFONMATERIAL I NARKOTIKAÄRENDEN.....	21
5.1	Syfte	21
5.2	Bakgrund.....	21
5.3	Beslag av mobiltelefon	21
5.3.1	Skriftliga meddelanden mellan närstående	21
5.3.2	E-postmeddelanden.....	22
5.4	Metodbeskrivning	22
5.4.1	Förväntad effekt.....	22
5.4.2	Förberedelser	23
5.4.3	Tillvägagångssätt	23
5.4.4	Möjliga variationer	25
6	FÖRPACKA, FÖRVARA BEVISMEDEL OCH BESTÄLLA DROGANALYS PÅ NFC OCH RMV – SÄKRA FÖRPACKNINGAR - NARKOTIKA, DOPNINGSMEDEL, HÄLSOFARLIG VARA, BLOD OCH URIN	26

7	RÄTTSLIG REGLERING	27
7.1	Narkotikabrott (länk till narkotikastrafflagen [1968:64])	27
7.1.1	Substanser som utgör narkotika	27
7.1.2	Exempel på olika former av narkotikabrott	28
7.1.3	Ringa narkotikabrott (länk till 2 § NSL)	29
7.2	Förundersökning (länk till 23 kap. RB och FUK).....	30
7.3	Straffprocessuella tvångsmedel.....	30
7.3.1	Kroppsvsitation.....	31
7.3.2	Kroppsbesiktning (länk till 28 kap. 12 § 3 st. och 13 § RB)	33
7.3.3	Ögonundersökning.....	34
7.3.4	Beslag (länk till 27 kap. RB och FAP 102-2)	35
7.3.5	Förvar och kvarstad (länk till 26 kap. RB).....	38
7.3.6	Husrannsakan (länk till 28 kap. 1 § RB).....	39
7.3.7	Husrannsakan i fordon (länk till 28 kap. 1 § RB och 20 a § PL)	41
7.4	Förverkande och förstörande	41
7.4.1	Förverkande av narkotika m.m. (länk till 6-7 §§ NSL).....	42
7.4.2	Förverkande av hjälpmedel och s.k. brottsverktyg.....	43
7.4.3	Utvidgat förverkande (länk till 36 kap. 1 b § BrB)	45
7.4.4	Förstörande av hälsofarliga missbrukssubstanser (länk till lagen (2011:111) om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser).....	46
7.5	Sekretess (länk till TF och OSL).....	47
7.5.1	Sekretess i förhållande till arbetsgivare vid narkotikabrott.....	47
8	RÄTTSLIGA FÖRUTSÄTTNINGAR – NARKOTIKASÖK MED POLISHUND I KOMMUNALA SKOLOR	48
8.1	Inledning	48
8.2	Rättslig reglering.....	49
8.3	Planering, samverkan och genomförande	49
9	RÄTTSLIG REGLERING AVSEENDE UNGDOMAR	50
9.1	Rättslig reglering unga lagöverträdare (länk till LuL)	50
9.1.1	Misstänkt är under 18 år	50
9.1.2	Misstänkt är under 15 år	52
9.1.3	Användande av tvångsmedel mot barn under 15 år (länk till 36 § och 36 f § LuL).....	53
9.1.4	Yttrande från socialnämnden	55
9.1.5	Straffvarning (länk till 16-22 §§ LuL)	56
9.1.6	Samverkan med andra myndigheter (länk till 6 § PL och 14 kap. 1 § SoL).....	56

1 Inledning

Polismyndighetens arbete mot narkotika sker på alla nivåer inom organisationen, med allt från den vardagliga gatulangningen, till grov organiserad brottslighet med internationella kriminella nätverk. Narkotikabrottslighet har tydlig koppling till andra typer av brott, och genom att effektivt bekämpa narkotikabrott vinner man fördelar i andra brottstyper.¹

Polismyndigheten måste ständigt utarbeta nya arbetsmetoder i syfte att bedriva ett så effektivt narkotikaarbete som möjligt. En nationell inventering gjordes under åren 2015-2016 om vilka lokala arbetsmetoder som polisregioner använder inom området narkotika. Utifrån den inventeringen sammanställdes flera arbetsmetoder som visat sig vara effektiva, och som utarbetats av poliser som dagligen bekämpar narkotikabrott bland ungdomar och på gatunivå. Arbetsmetoder som nu är samlade i denna handbok för att spridas nationellt.

Metoderna är erfarenhetsbaserade och innehållet är taget utifrån inventeringsunderlaget samt från intervjuer med poliser som arbetar med narkotika. De arbetsmetoder som inledningsvis har valts ut är ungdomar med inriktning på tidig upptäckt, evenemang, krog och användning av telefonmaterial i narkotikaärenden.

Syftet med handboken är att öka förutsättningarna för ett enhetligt, strukturerat och rättssäkert arbete mot narkotika inom Polismyndigheten. Beroende på hur de lokala och regionala förutsättningarna ser ut vad gäller samverkan och resurser, kan arbetsmetoderna i handboken behöva anpassas till den verklighet som finns inom det egna området. Som komplement i arbetet mot narkotika finns polisens tjänstehundar att tillgå inom varje region.

Handboken kommer att fyllas på med nya avsnitt efterhand, och kommer även att kunna fungera som stöd vid polisens narkotikautbildningar.

2 Arbetsmetoder avseende ungdomar

2.1 MUMIN - Tidiga insatser mot ungdomars narkotikamissbruk

2.1.1 Syfte

Ungdomar i åldern upp till 25 år ska snabbt få tillgång till vård och omsorg i samband med det tidiga polisingripandet gällande narkotikarelaterad brottslighet, i syfte att bli fria från sitt narkotikamissbruk.²

¹ Rapport RPS, Mumin – en nationell möjlighet (PoA-420-7552/12).

² A.a.

2.1.2 *Bakgrund*

I augusti år 2004 startade ett samverkansprojekt upp på initiativ av länskriminalens ungdomssektion vid polismyndigheten i Stockholms län som kom att benämnas MU-MIN (*Maria Ungdom Motiverande Intervention*). Anledningen till att samarbetstanken växte fram var en vilja från polisiärt håll att på ett mer direkt sätt försöka påverka de ungdomar som sektionens personal mötte i arbetet med att bekämpa deras narkotikamissbruk.³

Polisen möter ofta ungdomar som mår dåligt av sitt narkotikamissbruk och med en mer eller mindre uttalad önskan om att ändra sin livssituation. Att själv ta beslutet att söka hjälp och påbörja behandling och vård, är för många ett stort steg. Här kan polisen vara dörroppnaren. Detta genom att lämna över till socialtjänst och landsting i nära anslutning till det polisiära ingripandet, och att ”överlämningen” mellan de olika aktörerna kan ske snabbt och effektivt. En förutsättning för att samverkan ska fungera är att alla inblandade, oavsett profession, driver åt samma håll och har samma målsättning med den unge.

Nyckeln till framgång är att ungdomarna motiveras att söka vård när de är som mest mottagliga. Tidig upptäckt av narkotikamissbruk och kriminalitet kan vara avgörande för ungdomens framtid och utveckling.

2.1.3 *Metodbeskrivning*

2.1.3.1 *Beprövad erfarenhet⁴*

En av de få utvärderade arbetsmetoder avseende ungdomar som finns är Mumin. Den är framtagen i Stockholm och anpassad efter de förhållanden som finns där. Hösten år 2007 gjordes en utvärdering av Folkhälsoinstitutet om Mumin-projektet, syftet var att undersöka vilken nytta samarbetet hade medfört samt vilka erfarenheter man dragit. Vid utvärderingen fann man att arbetsmetoden gav mycket gott resultat. En stor andel av de ungdomar som fick vårderbjudanden accepterade och den kanske viktigaste framgångsfaktorn var tidsaspekten.⁵

2.1.3.2 *Förväntad effekt⁶*

Med hjälp av denna arbetsmetod, i samverkan mellan socialtjänst och landstinget, ges möjlighet att nå det långsiktiga målet med att få ungdomar att tidigt avbryta ett narkotikamissbruk och kriminalitet. Detta möjliggör för respektive aktör att fullgöra sitt uppdrag om tidiga och tydliga konsekvenser gällande ungdomen och dennes missbruk. Vårdnadshavarna får även möjlighet till stöd och hjälp för att de ska kunna hantera situationen. För att nå den effekt som önskas i arbetsmetoden som beskrivs i avsnittet bör den användas i sin helhet med samtliga aktörers ansvarsområden för att fungera fullt ut.

³ Rapport RPS, Mumin – en nationell möjlighet (PoA-420-7552/12).

⁴ A.a.

⁵ Utvärderingen från 2008 finns på Socialstyrelsens hemsida, www.socialstyrelsen.se (art.nr 2008-124-5). Utvärdering finns även på Yumpus hemsida, <https://www.yumpu.com/sv/document/view/20818765/mumin-projektet-utvardering-av-tidiga-insatser-mot-ungdomars->

⁶ Rapport RPS, Mumin – en nationell möjlighet (PoA-420-7552/12).

2.1.4 *Praktisk tillämpning av arbetsmetoden*⁷

Genom ett aktivt uppsökande på tider och platser där det är störst chans att träffa på målgruppen uppdagas deras narkotikabrottslighet. Arbetsmetoden bygger på ett samarbete mellan Polismyndigheten, socialtjänst och landstinget. Socialnämnden ska, enligt 5 kap. 1 § 4 socialtjänstlagen (2001:453), bl.a. aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och unga av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel. Polismyndighetens uppgift är huvudsakligen att förebygga, upptäcka, beivra och utreda brott, medan de andra aktörerna huvudsakligen har ett vårdande ansvar. Syftet med samarbetet är att knyta ihop de aktörer som tillsammans ska försöka få den unge att ändra sin livssituation i vissa avseenden.

Praktisk tillämpning av arbetsmetoden:

- Polisen påträffar en ungdom och under mötet uppstår misstanke om ringa narkotikabrott genom eget bruk. Förundersökning inleds i ett sådant skede, förutsatt att den misstänkte är över 15 år.⁸
- Om ungdomen är under 18 år och skäligen misstänkt för brott ska vårdnadshavare omedelbart underrättas.⁹ Det sker i syfte att de ska kunna medverka vid förhör.¹⁰ Om ungdomen är skäligen misstänkt för brott som kan leda till fängelse ska socialnämnden genast underrättas.¹¹
- Om ungdomen är under 15 år och kan misstänkas för att ha begått ett brott och om en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LuL) har inletts, ska vårdnadshavare omedelbart underrättas. Om förhör ska genomföras med den unge ska vårdnadshavaren kallas för att kunna delta. Socialnämnden ska omedelbart underrättas när en ungdom under 15 år kan misstänkas för att ha begått ett brott på vilket fängelse kan följa, och när en utredning enligt 31 § LuL har inletts.¹²
- Om ungdomen bedöms vara skäligen misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa kan tvångsmedel tillämpas. Det kan t.ex. ske genom beslut om att kroppsvisitation eller kroppsbesiktning ska verkställas.¹³ För beslut om tvångsmedel avseende den som är under 15 år finns särskilda regler i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Om en ungdom under 15 år är skäligen misstänkt för att ha brukat narkotika kan åklagare besluta att en kroppsvisitation ska ske med stöd av 36 b § LuL.¹⁴

⁷ Rapport RPS, Mumin – en nationell möjlighet (PoA-420-7552/12).

⁸ Se avsnitt 7.2 om förundersökning och vad gäller misstänkt under 15 år se bestämmelserna i 23 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken (RB) jämförd med 1 kap. 6 § brottsbalken (BrB).

⁹ Se avsnitt 9.1.1.1.

¹⁰ Under förutsättning att det inte är till men för utredningen eller annars finns särskilda skäl mot det enligt 5 § LuL. Se även avsnitt 9.1.1.1.

¹¹ Se avsnitt 9.1.1.2.

¹² Se avsnitt 9.1.2.

¹³ Se avsnitt 7.3 om användande av straffprocessuella tvångsmedel.

¹⁴ Se avsnitt 9.1.3.2.

- Om beslut om kroppsbesiktning har fattats medtar polisen den unge till en mottagning för unga.¹⁵ Polis har innan resan tagit kontakt med personal på ungdomsmottagningen och meddelat att transport påbörjas dit.
- Anmälan om ringa narkotikabrott genom eget bruk upprättas. En beslutad kroppsbesiktning utförs på ungdomsmottagningen. Det sker genom att den unge får lämna ett urinprov och därefter vidtas ett så kallat snabbtest av polis som utbildats för ändamålet.¹⁶ Snabbtestet indikerar om den unge är påverkad av narkotika. Om blodprov behöver tas kontaktas vårdinrättning.
- Efter provtagningen genomför polisen förhör med den unge och vårdnadshavare närvarar som huvudregel. Den unge erbjuds även att träffa företrädare för sjukvården och få omedelbar hjälp. Om det är möjligt och kan ske utan men för utredningen ska företrädare för socialtjänsten närvara vid förhör med en ungdom under 18 år.¹⁷ Om den unge är under 15 år och en utredning enligt 31 § LuL har inletts ska företrädare för socialtjänsten som huvudregeln närvara vid förhör, vissa undantag finns.¹⁸
- Efter det inledande polisförhöret tar personal på mottagningen över och erbjuder motiverande samtal¹⁹ samt en uppföljning på mottagningen för unga eller annan öppenvårdsmottagning inom en vecka. Om väntetiden skulle vara för lång för ett samtal direkt vid tillfället för gripandet, erbjuds ett bokat besök inom 48 timmar. Erbjudandet är frivilligt och det poliserna kan göra är att genom motivation försöka få den unge att själv förstå fördelarna med erbjudandet.
- Orosanmälan till socialnämnden upprättas i sedvanlig ordning med stöd av 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL).²⁰

Den tidiga, eller i det här fallet omedelbara konsekvensen för ungdomen med förhör, provtagning, samtal med socialtjänsten och information till vårdnadshavare resulterar många gånger i att ungdomen hamnar i en kritisk situation, vilket kan medföra en avgörande vändning. I den uppkomna situationen är ungdomen av allt att döma mer mottaglig för erbjudande om hjälp, och tillståndet gör det lättare för ungdomen att tacka ja till samtal. Den viktigaste variabeln är således tiden.²¹

Polismyndigheten ansvarar för utredning och lagföring av såväl ungdomar som äldre lagöverträdare och arbetet vid en brottsutredning styrs bl.a. av reglerna i rättegångsbalansen. Polisen kan inte efter genomfört förhör kalla ungdomen för att endast genomföra ett motiverande samtal. Hjälp till vård och omsorg tillhandahålls av landstingen och

¹⁵ Mottagningar för unga är utbyggda i storstadsområden, exempel Maria Ungdom i Stockholm.

¹⁶ I Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om provtagning vid misstanke om bruk av narkotika och drograttfylleri (RPSFS 2006:1, FAP 420-3) framgår bl.a. hur en provtagning ska genomföras och information om sållningsinstrument samt sållningsanalys.

¹⁷ Se avsnitt 9.1.1.

¹⁸ Se avsnitt 9.1.2.

¹⁹ Motiverande samtal (Motivational Interviewing, MI) är en samtalsmetod för att väcka en persons motivation till förändring.

²⁰ I formulärportalen finns blankett för orosanmälan PM 604.1.

²¹ Rapport RPS, Mumin – en nationell möjlighet (PoA-420-7552/12).

socialtjänsten via någon av de mottagningar för unga som finns inom det egna lokalpolisområdet.²²

2.1.5 *Mumin II – en möjlig variation*²³

Arbetsmetoden Mumin kan användas även i ett senare skede av den polisiära utredningen. Om ungdomen inte initialt har erbjudits ett behandlingsalternativ, kan detta ske senare under den pågående förundersökningen. Företräddelsevis sker detta i samband med kompletterande förhör och/eller vid slutdelgivningen av den färdiga förundersökningen.

Ett exempel där en ungdom under 18 år kallas till förhör och erbjuds behandling:

- Polisen kallar ungdomen till kompletterande förhör, alternativt slutunderrättelse av den färdiga förundersökningen. Förundersökningen kan anses vara klar när analysbeskedet kommit och ungdomen är hörd mot denna och slutdelgiven²⁴ ärendet.
- Vårdnadshavare och företrädare för socialtjänst deltar vid förhöret samt eventuellt försvarare. Under förhöret erbjuds den unge behandlingsalternativ genom socialtjänstens försorg för att få hjälp och vård för sitt missbruk. En förutsättning för att kunna erbjuda behandlingsalternativ, är att det finns en samverkan med socialtjänsten lokalt.
- Om en ungdom har begått brott innan han eller hon fyllt 18 år finns det möjlighet för åklagaren att enligt 17 § LuL underlåta åtal. Med detta avses en s.k. straffvarning (*se avsnittet om straffvarning 9.1.5*).

2.1.6 *Lokala förutsättningar*²⁵

De åtgärder som föreslås i denna arbetsmetod kan utifrån lokala förutsättningar behöva planeras och genomföras med variation. Det finns likheter men också stora skillnader att som polis jobba i en storstad, mellanstor stad, i mindre städer/tätorter och landsbygd, inte minst i förmåga vad gäller resurs och/eller kompetens.

Samarbetet med kommuner och landsting varierar, och det är inte alltid som dessa aktörer kan ta vid i direkt anslutning till polisens ingripande som ofta genomförs kvälls- och nattetid. Det är heller inte alla kommuner som har en mottagning för unga dit polis kan åka med ungdomen med möjlighet att utföra kroppsbesiktning, förhör och motiverande samtal. I de flesta fallen sker provtagning vid misstanke om bruk av narkotika på en polisstation. Oavsett i vilken utsträckning som Mumin-modellen används är slutsatsen att den bör användas i sin helhet för att fungera fullt ut.

²² Rapport RPS, Mumin – en nationell möjlighet (PoA-420-7552/12).

²³ A.a.

²⁴ En slutdelgivning med stöd av 23 kap. 18 § RB.

²⁵ Rapport RPS, Mumin – en nationell möjlighet (PoA-420-7552/12).

2.2 Hembesök och tidig upptäckt av begynnande narkotikamissbruk

2.2.1 Syfte

Syftet är att genom hembesök i ett tidigt skede, avbryta ett begynnande narkotikamissbruk bland ungdomar mellan 15 och 18 år. Metoden tillämpas avseende den som inte tidigare rapporterats för narkotikabrott och innan misstanken når upp till skälig misstanke.

2.2.2 Bakgrund

Metoden är en variant av en erfarenhetsbaserad arbetsmetod där ungdomar som missbrukar narkotika upptäcks tidigt. Ofta rör det sig om ungdomar i väldigt låg ålder som polis annars skulle ha svårt att upptäcka, eftersom de ofta är i början av sitt missbruk.

2.2.3 Metodbeskrivning

2.2.3.1 Förväntad effekt

Förutom tidig upptäckt av ungdomar som missbrukar narkotika, kan polisen även upptäcka och förhindra annan kriminalitet. Socialtjänsten kommer i kontakt med helt okända ungdomar som missbrukar narkotika, och kan snabbt sätta in rätt åtgärder för att stoppa och förhindra ett fortsatt missbruk.²⁶

2.2.4 Praktisk tillämpning av arbetsmetoden

Anledningen till ett hembesök får inte vara att komma in i någons hem för att genomföra en husrannsakan. Syftet med denna arbetsmetod måste därmed vara att genomföra ett förhör med den unge. Därmed är det av vikt att poliser som genomför hembesök enligt denna arbetsmetod inte aktivt söker efter föremål under besöket. Det hindrar dock inte att ett beslut om husrannsakan kan fattas i efterhand om något ändå påträffas som ger tillräcklig grund för ett sådant beslut.²⁷

- Polisen får kännedom om att en ungdom misstänks bruka narkotika och en förundersökning inleds då det finns anledning att anta att ett brott har begåtts.
- En polispatrull planerar sedan in ett hembesök hos den unge som ska förhöras, ett sådant förhör genomförs endast om misstanken inte uppgår till skälig misstanke. Civilklädd polispatrull åker sedan hem till den unges bostad. Ett besök görs ofta tidig kväll.
- När polis är på plats vid den unges hem informeras vårdnadshavarna om att poliserna avser att genomföra ett förhör med deras barn. Om vårdnadshavarna samtycker kan förhöret genomföras i hemmet. Det är av stor vikt att det är frivilligt att i ett sådant fall släppa in poliserna i hemmet och att vårdnadshavarna inte övertalas till ett sådant hembesök. De befattningshavare som genomför besöket måste därför vara säkra på att det samtycke som lämnats är frivilligt.²⁸ Beroende på misstankegrad och vilket brott misstankarna avser informeras även social-

²⁶ Inventeringsunderlag arbetsmetod "Youthtuben", polisregion Syd.

²⁷ Promemoria om Linköpingsmodellen upprättad av rättsavdelningen vid RPS den 19 november 2013 och JO 1990/91 s. 80.

²⁸ Promemoria om Linköpingsmodellen upprättad av rättsavdelningen vid RPS den 19 november 2013.

nämnden om att ett förhör ska genomföras, det sker i syfte att de ska kunna närvara vid förhöret (se avsnitt 9.1.1.2).²⁹

- Om polisen nekas att genomföra förhöret bör polisen lämna platsen och istället kalla till förhör på polisstationen.
- Frågorna till förhöret kan med fördel förberedas innan ett hembesök genomförs.
- Vid förhöret med ungdomen ska vårdnadshavare närvara. Det är viktigt att engagera dem i ett tidigt skede av utredningen så att de även kan ta en aktiv del i det fortsatta arbetet. Ofta saknar de kunskap om narkotika och missbruksbeteende, vilket medför att förhöret kan vara informativt för dem.
- Om misstanken försvagas under förhöret har informationen i alla fall framförts till vårdnadshavare, och ansvaret lämnas över till dem. Förundersökningen hanteras därefter i sedvanlig ordning.
- Om misstanken förstärks under förhöret och når upp till skälig misstanke, avslutas förhöret. Den unge ska då bl.a. underrättas om misstanken och om rätten till försvarare vid förhör på polisstationen vid ett senare tillfälle.³⁰ Socialnämnden underrättas omedelbart om att den unge är skäligen misstänkt för brott, det ska ske när misstanken gäller ett brott som kan leda till fängelse. Företrädare från socialtjänsten ska från och med denna tidpunkt medverka vid fortsatta förhör, under förutsättning att det inte är till men för utredningen.³¹ Även vårdnadshavare deltar vid fortsatta förhör.³²

Vid tillämpning av denna arbetsmetod och innan ett förhör genomförs i den unges bostad är det viktigt att tänka på följande:

- Förundersökning ska vara inledd.
- Förhöret i bostaden ska vara frivilligt.
- Förhöret ska avbrytas om skälig misstanke uppstår och den hörde ska då underrättas om misstanken.
- Anledningen för att göra ett hembesök får inte vara att komma in i någons hem för att genomföra husrannsakan.³³

²⁹ Se 6-7 §§ LuL.

³⁰ Se 12 § förundersökningskungörelsen. I 23 kap. 18 § RB finns en bestämmelse angående underrättelse om misstanken vid förhör. Enligt 24 § LuL ska en offentlig försvarare som huvudregel förordnas för en misstänkt som inte har fyllt 18 år. Informationen framgår även i 4 kap. Riksåklagarens riktlinjer för handläggning av ungdomsären (RÅR 2006:3).

³¹ Se avsnitt 3.1.1.2.

³² Information om arbetsmetoden "Linköpingsmodellen", Polisavdelningen den 2 december 2013 (A284.837/2013).

³³ A.a.

2.3 Narkotikatillslag på flera ställen vid ett och samma tillfälle

2.3.1 Syfte

Metoden syftar till att vid ett och samma tillfälle mobilisera ett stort antal poliser för att göra flera narkotikatillslag samtidigt. Syftet är också att tidigt upptäcka ungdomar, mellan 15 och 18 år, som inte är kända av polisen sedan tidigare.³⁴

2.3.2 Bakgrund

Ungdomar som säljer och brukar narkotika gör det sällan ensamma, de har ofta en grupp ungdomar kring sig som sysslar med samma sak. Ofta har en säljare ett större nätverk runt sig med köpare och köparna har i sin tur ett antal kamrater som delar intresset av narkotikabruk. Ungdomar träffas, men kommunicerar även genom sin mobiltelefon och använder sig av olika sociala medier.³⁵

I ett narkotikaärende där säljare har sålt narkotika till en större grupp med ungdomar, exempelvis inne på skolor, kan tillslag göras mot ett stort antal ungdomar. Tillslagen mot dessa ungdomar sker vid ett och samma tillfälle, och insatserna genomförs för att få en "väckarklockeffekt".³⁶

2.3.3 Metodbeskrivning

2.3.3.1 Förväntad effekt

Den förväntade effekten är tidig upptäckt av ungdomar som missbrukar narkotika och även en möjlighet att upptäcka samt förhindra annan brottslighet.

2.3.4 Förberedelser³⁷

Polis upptäcker i ett narkotikaärende att en misstänkt person sålt narkotika till en större grupp ungdomar. Ingångsvärdena kan dock se lite olika ut beroende på vilken typ av narkotikaärende det gäller.

- Ledningen består av förundersökningsledare, spaningsledare och underrättelsepersonal som hela tiden ska vara tillgängliga för att snabbt kunna göra eventuella omfall i insatsen.
- Polis upprättar anmälan om exempelvis narkotikabrott genom innehav och vid behov tas beslut avseende inledande tvångsåtgärder.

2.3.5 Tillvägagångssätt³⁸

- Patrullerna delas om möjligt in tre och tre för att kunna utföra husrannsakan samtidigt som en i patrullen utför exempelvis kroppsbesiktning, håller förhör

³⁴ Arbetsmetod inhämtad från insatserna Cultus och Baltic Star i polisområde Blekinge i polisregion Syd.

³⁵ Bakgrundsbeskrivning information från arbetsmetod "Bottnaärendet", lokalpolisområde Karlstad i polisregion Bergslagen.

³⁶ Innehållet är hämtat från insatsen Baltic Star polisområde Blekinge i polisregion Syd.

³⁷ A.a.

m.m. På så sätt kan ärendena i de flesta fall slutföras på plats, förutom analysresultatet, och ärendena hamnar inte i balans.

- Ärendena bör i så stor utsträckning som möjligt vara polisleda för att öka snabbheten i ärendena. Det bör finnas klara direktiv och beslut innan patrullerna får uppdrag.
- Ingripandena genomförs innan ungdomarna hunnit gå till skolan och medan vårdnadshavare fortfarande är hemma. Hämtning av unga i skolan bör endast komma ifråga om det t.ex. är fråga om allvarlig brottslighet där kollusionsfaran är stor och åtgärden brådskar.³⁹
- Beredskap för eventuella gripna bör finnas. Det kan handla om exempelvis bemanning av arrestpersonal, utredare och transport in till polisstation m.m.
- Polishundar bör finnas tillgängliga för narkotikasök på prioriterade platser.

2.3.6 Lokala förutsättningar

Insatsens storlek kan variera beroende på hur de lokala förutsättningarna ser ut vad gäller resurser, både avseende den ingripande verksamheten och ledningsstöd.

³⁸ Innehållet är hämtat från insatsen Baltic Star i polisområde Blekinge i polisregion Syd.

³⁹ Se bl.a. prop. 1983/84:187 s. 22, JO:s beslut från den 19 januari 2007 med dnr 3493-2005 och Åklagarmyndighetens Rätts PM 2013:6 Barn som begår brott – utredningar jämlikt 31 § LuL. Hämtning till förhör regleras i 23 kap. 7 § andra stycket RB.

3 Krogmiljö⁴⁰

3.1 Syfte

Genom att arbeta i nära samarbete med krogpersonal, ska vi öka tryggheten och försvåra användandet av narkotika i nöjesmiljön. Syftet är att förhindra att narkotikapåverkade gäster förekommer inne på krogar eller i tillståndsgivna miljöer, och langning av narkotika i eller i anslutning till dessa platser.

3.2 Bakgrund

Krogar och nöjesmiljöer är platser där en blandning av människor från olika områden, åldrar och kön möts, umgås och interagerar i en utsträckning som sällan sker på andra platser i samhället. Krogmiljön är reglerad med tillstånd och har ofta samarbetsvillig personal som ger polisen stora möjligheter att bedriva ett bra arbete mot många olika typer av målgrupper.

Narkotika förekommer ofta i krogmiljön och många ungdomar och unga vuxna gör sin narkotikadebut i samband med festande. Kriminella aktörer har ofta stora inkomster från narkotikaförsäljning. Anledningarna för polisen att arbeta aktivt mot narkotika i krogmiljön är flera. Att genom ökad risk att bli upptäckt få krogbesökare att välja bort narkotika, genom att rapportera och motivera personer som använder narkotika att sluta eller söka vård, men också som ett led i att begränsa kriminella aktörers inkomstkälla och rörelsefrihet i nöjesmiljöer.

Eftersom män är överrepresenterade både som offer och gärningsmän i våldsbrott så har det traditionellt sett inneburit att de fått mer polisär uppmärksamhet. Det är dock lika viktigt att även kvinnor i krogmiljön observeras och rapporteras för exempelvis narkotikabrott.

3.3 Metodbeskrivning

3.3.1 Förväntad effekt

Tidig upptäckt av narkotika förväntas ge möjligheter att förebygga missbruk och förebygga att andra brott begås. Krogpersonal med kunskap om att se tecken på narkotikapåverkan bland kroggästerna förväntas resultera i att färre narkotikapåverkade släpps in, eller tillåts vara kvar på krogen. Att genom aktivt arbete mot narkotika i nöjesmiljöer försvåra för kriminella grupperingar som försörjer sig på droghandel, samt minska nyrekrytering in i dessa grupper.

3.3.2 Exempel på roller i samverkan mot narkotika och alkohol

För att nå effekt i brottsbekämpning i krogmiljö måste attityden kring narkotika och berusning påverkas så att det inte finns acceptans för narkotikapåverkade gäster. För att uppnå det måste samverkan ske mellan inblandade aktörer såsom polis, kommun och bransch.

⁴⁰ Innehållet i avsnittet är erfarenhetsbaserat och information har bl.a. inhämtats från personer vid f.d. krogsektionen.

Av 9 kap. 2 § första stycket alkohollagen (2010:1622) framgår att kommunen och Polismyndigheten har tillsyn över efterlevnaden av de bestämmelser som gäller för servering av alkohol. Myndigheternas tillsyn brukar delas upp i s.k. inre tillsyn respektive s.k. yttre tillsyn. Den inre tillsynen avser t.ex. kontroll av tillståndshavarens vandel, brandsäkerhet på serveringsstället m.m. och den yttre tillsynen omfattar kontrollbesök på den plats där servering av alkoholdrycker bedrivs, i syfte att kontrollera efterlevnaden av alkohollagen.⁴¹ För en effektiv krog tillsyn är samverkan mellan Polismyndigheten och kommun nödvändig. I tillsynsarbetet deltar Polismyndigheten dels i egenskap av tillsynsmyndighet, dels i sin polisiära roll som brottsutredande myndighet.⁴²

En ordningsvakt får enligt 2 § lagen (1980:578) om ordningsvakter (LOV) förordnas att tjänstgöra vid bl.a. lokaler eller utrymmen där alkoholdrycker serveras till allmänheten med tillstånd enligt 8 kap. 2 § alkohollagen. Enligt 7 § LOV ska en ordningsvakt hålla Polismyndigheten underrättad om förhållanden som rör hans eller hennes verksamhet och är av sådan art att de bör komma till myndighetens kännedom. Detta medför att samverkan med ordningsvakter blir en naturlig del i samband med polisarbete i krogmiljö. Ordningsvakter är en värdefull resurs för att förebygga och minska bl.a. våldet i krogmiljö.⁴³

3.3.3 Förberedelser

3.3.3.1 Underrättelser

Innan polis åker till nöjesmiljöer är det bra om de uppdaterar sig på vad som hänt de senaste veckorna. Frågor som bör kontrolleras är exempelvis om några våldsbrott ägt rum och vilka eventuella gärningsmän, grupperingar samt fordon är aktuella just nu osv. Att ha kunskaper om nuläget innebär att samverkansparterna får förtroende för polisen och är mer villiga att samverka.

Ta kontakt med de krogar som finns i området. Om det finns en telefonlista över vakter/krögare m.m. kan de via ett sms informeras om vem som arbetar och att de kan ringa om de har upplysningar att lämna.

Underrättelser i krogmiljön är en färskvara och upplysningarna gäller ofta samma kväll som upplysningen kommer, och är sedan inaktuell. Den effektivaste underrättelsegången är att de poliser som ofta arbetar i krogmiljön, via sina kontakter, får in uppgifter om aktuella händelser för kvällen som de kan vidareförmedla till de poliser som arbetar.

När personer som arbetar i och kring krogmiljön, krögare, vakter, serveringspersonal, taxichaufförer, anställda på snabbmatställen har förtroende för polisen, leder det erfarenhetsmässigt till kvalitativa tips som kan leda till bra ärenden och samtidigt spara tid. En förutsättning är att de poliser som arbetar ute kan kontaktas direkt av de som arbetar på krogen utan mellanhänder.

⁴¹ Stefan Lundin, Alkohollagen – kommentarer och rättsfall, upplaga 1:2, Norstedts Juridik, s. 222.

⁴² Folkhälsomyndigheten, Handbok i tillsyn – Metoder för kommun och polis att minska våld och skador i krogmiljö, 2015-01-13, s. 47 och 50.

⁴³ A.a., s. 61.

3.3.4 *Taktik*

3.3.4.1 *Uniformerat arbete*

Det grundläggande och viktigaste arbetet i krogmiljön är det i uniform. Genom synlighet skapas trygghet för allmänheten, och det är brottsförebyggande.

Poliser i uniform bör aktivt söka kontakt och prata med personer i krogmiljön och vara uppdaterade på aktuella personer och händelser. Vid stängning av krogar bör uniformerad polis finnas utanför krogen eftersom det ofta kan uppstå ordningsproblem kring de grupperingar som kvarstannar. Uniformerade poliser bör också samverka med ordningsvakter och krögare för att hjälpa dem att hitta rätt nivå på berusning, ordning vid insläpp m.m.

3.3.4.2 *Civilt polisarbete*

Att arbeta civilt innebär inte att man behöver vara hemlig, utan snarare att man kan samverka med krogpersonal och gäster utan att dra uppmärksamhet till sig. Genom att våga vara obekväm och prata med gäster och personer utanför krogen kan man konfirmera eventuella misstankar och inleda tvångsåtgärder. Om inga misstankar uppstår så kan samtalen ge annan information, utan att personen i fråga känner sig utpekad som man lätt gör när man pratar med en uniformerad polis. För att ta hänsyn till personer och få dem att vilja samverka och prata, är det viktigt att kunna arbeta civilt och därigenom vara mer diskret.

Exempel

- Tänk på klädseln för att inte ”sticka ut” i förhållande till övriga kroggäster.
- Parkera en bit från krogen och gå fram och observera stämningssläget innan någon förstår att det finns civil polis på platsen. Observera entrén en stund för att upptäcka eventuella avvikelser, exempelvis om någon reagerar på ett onaturligt sätt. Börja i sådana fall samtala med den personen i syfte att utröna om denne försöker dölja något kriminellt, eller kanske vill varna kriminella för polisen.
- Gå fram och hälsa på vakten och hör om det finns något ni bör känna till, gå sedan in på krogen.
- Observera om någon gäst tittar extra mycket för att bedöma om ni är poliser. Får ni en känsla att någon gäst kan vara intressant ur polisärt perspektiv, gå gärna fram och samtala med gästen vid tillfälle utan att det väcker andras nyfikenhet.
- Om det är obekvämt eller för högljutt för att prata ostört be att få prata med gästen på en lugnare plats, kanske ett personalutrymme.
- Att be en gäst att följa med för att prata i ostörd miljö är frivilligt för den berörda personen, och det kan medföra att personen inte vill följa med. Rätt genomförda samtal leder inte sällan till bra upplysningar, och ibland till misstankar om narkotikabrott.
- Om polis misstänker att en person är påverkad av narkotika och skäligen misstanke om narkotikabrott uppstår, kan beslut om kroppsbesiktning fattas på plats under förutsättning att det kan ske avskilt. Tänk på att beslut som huvudregel fattas av

undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. Endast om det föreligger fara i dröjsmål får en sådan åtgärd beslutas av en polisman.

- Var noga med att i förväg ha frågat krogen om var det är lämpligt att stå och prata med gäster ostört, samt om polis får tillträde till exempelvis en personaltoalett för eventuell kroppsbesiktning.
- Om narkotikarester t.ex. skulle upptäckas inne på en toalett på krogen, be då personalen vara extra uppmärksam och försöka bilda sig en uppfattning om vilka gäster det kan röra sig om.
- Avsluta med att samtala med ordningsvakterna utanför krogen och återkoppla. Tänk på att samtala med en vakt i taget, och att utomstående inte kan höra vad ni pratar om.
- För att lyckas hålla bra samtal/förhör kan det vara en stor fördel att låna ett icke publikt utrymme av krogen vilket leder till tryggare och personligare samtal.

3.3.4.3 *Fordonstopp*

På väg mot krogen bör polis vara observant på fordon som både är i rörelse och som står parkerade. Kanske avviker en bil när polis anländer. Någon kan sitta i en bil en bit ifrån och vara den som förvarar vapen eller narkotika. Innan fordonstopp genomförs måste polis överväga om förutsättningar finns för husrannsakan i fordonet för att söka vapen eller narkotika. Vid en sådan husrannsakan tillämpas bestämmelserna i 20 a § polislagen (1984:387) eller 28 kap. 1 § rättegångsbalken (RB). Fordon som rör sig kring krogar kan således, om det finns tillräcklig grund för åtgärden, stoppas av uniformerad polis med målsättningen att söka efter vapen eller/och narkotika.

4 Evenemangsinsats mot narkotika⁴⁴

4.1 Syfte

Syftet är att vid festivaler eller större arrangemang, där det finns misstanke om att bruk av narkotika förekommer, rikta en del av kommenteringen/insatsen mot narkotika.

4.2 Bakgrund

Arbetet i och omkring ett evenemang är speciellt eftersom det oftast handlar om en rörig miljö där många besökare befinner sig på en stor geografisk yta samtidigt. Beroende på vilken typ av evenemang polisen arbetar vid kan det inom ett område finnas, förutom scener med tillhörande publikhav, även camping, nöjesfält med åkattraktioner, gatukök och marknadsstånd. Det är ofta en blandning av besökare från olika områden, landsdelar och åldrar. Narkotika förekommer ofta i dessa miljöer och det ställs stora krav på kunskap och engagemang hos de poliser som arbetar riktat mot narkotika.

Detta arbetssätt går att införliva i stora som små kommenderingar där ledordet är specialisering.

4.3 Metodbeskrivning

4.3.1 Förväntad effekt

Genom att aktivt arbete riktat mot narkotika och den lokala organiserade brottsligheten, förebyggs och upptäcks narkotikamissbruk samtidigt som polisen får möjlighet att förebygga annan brottslighet. Om polisen arbetar aktivt mot narkotika, förväntas fler upptäckas och lagföras för narkotikabrott.⁴⁵

4.4 Tillvägagångssätt

4.4.1 Uniformerat arbete

Det grundläggande och viktigaste arbetet vid evenemang är det i uniform. Genom synlighet skapas trygghet för allmänheten, polisen förebygger på så sätt brott och har goda möjligheter att arbeta mot narkotika i uniform.

Polis kan med fördel placera sig på platser med bra ljus för att kunna upptäcka tecken på narkotikapåverkade personer. Det kan vara t.ex. ingångar till evenemangsområdet, loungeområden, i närheten av barer och toaletter. Inom ramen för det uniformerade arbetet är det en fördel att kommunicera med både besökare och personal såsom ordningsvakter i syfte att bilda sig en uppfattning om ordningsläget på evenemangsområdet.⁴⁶

⁴⁴ Till detta avsnitt har erfarenheter inhämtats från lokalpolisområde Uppsala i polisregion Mitt, f.d. krogsektionen i Stockholm, polisregion Väst, festivalen We Are Stockholm lokalpolisområde Södermalm, Bråvallafestivalen i lokalpolisområde Norrköping.

⁴⁵ Arbetsmetoden är inhämtad från lokalpolisområde Uppsala i polisregion Mitt.

⁴⁶ Intervju och erfarenhetsbaserat från We Are Stockholm-festivalen, lokalpolisområde Södermalm i polisregion Stockholm.

4.4.2 *Civilt polisarbete*

Civila patruller bör arbeta två och två vid ett evenemang och arbetsuppgifterna är i grunden inriktad mot narkotika. Utöver det kan arbetsuppgifter som t.ex. kortare spaningar, förhör vid större händelser osv förekomma.

I arbetet mot narkotika är det viktigt att använda sina syn-, hörsel- och luktnintryck. Synintryck är mer styrda till dagsljus, medan hörsel- och luktnintryck är påkopplat oavsett tid på dygnet. Lukten av viss narkotika känns, och är ett utmärkt sätt att upptäcka narkotikabruk. Kunskap om drogtecken och symptom är en förutsättning för att polisen ska kunna lyckas i arbetet mot narkotika.

Även om många besökare är i rörelse på en stor yta och i en jämförelsevis rörig miljö, innebär detta fördelar för det civila polisarbetet genom att polisen lättare kan komma nära besökarna utan att röja att de är just poliser. Det civila polisarbetet är i sig ett överraskningsmoment.⁴⁷

Eftersom besökarna till största delen kan vara ungdomar, och strategin är att förebygga och förhindra narkotikabrott, är ett offensivt och kontaktsökande arbetssätt att föredra. För många ungdomar kan detta vara första mötet med polis, därför är det viktigt att ta sig tid med att vara kontaktsökande. En annan framgångsfaktor, är när poliser som arbetar riktat mot narkotika har ett intresse och eget engagemang i arbetet mot narkotika.

4.4.3 *Utredning och lagföring*

Tanken är att den yttre gruppen ska kunna förbli ute så mycket som möjligt utan att fastna i avrapportering och förhör. Narkotikainsatsen består förslagsvis av en eller flera yttre grupper med kunniga narkotikapoliser. Det behöver också finnas en inre verksamhet som riktar in sig på UL-spåret (Utredning och lagföring).

Viktigt är även att förbereda provtagningsplats vid större evenemang eller större insatser, och se till att sjuksköterska som kan ta blodprov finns på plats.

4.4.3.1 *Förslag på hur utredningsarbetet kan fördelas vid evenemang*

Efter beslut om kroppsbesiktning tillser den yttre gruppen att den som misstänks för narkotikabrott får lämna ett urinprov och händelsen avrapporteras. Tänk på att vissa droger inte hinner ut i urinen om provtagning sker i nära anslutning till intaget av narkotikan. Dokumentationen lämnas sedan till förundersökningsledaren och den yttre personalen återgår till yttre verksamhet.

Handlingarna lämnas sedan till utredare som skriver anmälan, håller förhör med den misstänkte, utför registerslagning och eventuellt registertopsning. Förundersökningsledaren kontrollerar sedan det som avrapporterats, t.ex. i syfte att se om någon information saknas. Den misstänkte får lämna och utredningsarbetet fortsätter.

Administrativ personal tar hand om handlingarna och skriver in eventuella beslag. I samband med detta kontrolleras så att uppgifterna på urinprovet finns med, och ser till att allt förseglas samt förvaras på ett säkert sätt. Eventuella beslag kopplas till utredningen.

⁴⁷ Intervju och erfarenhetsbaserat från Bråvallafestivalen, lokalpolisområde Norrköping i polisregion Öst.

PolisenDokument
HandbokSida
20 (57)Datum
2019-02-27Beteckning
PM 2019:00Saknr
420

Utredningen handläggs fortsättningsvis av utredare vid det lokalpolisområde som misstänkt är folkbokförd i.⁴⁸

⁴⁸ Arbetsmetod inhämtad från lokalpolisområde Uppsala i polisregion Mitt.

5 Användning av telefonmaterial i narkotikaärenden

5.1 Syfte

Syftet med metoden är att genom informationsinhämtning i mobiltelefoner kunna identifiera och synliggöra ungdomar som missbrukar narkotika.

5.2 Bakgrund

Ungdomar som säljer och brukar narkotika gör det sällan ensamma, de har ofta en grupp ungdomar kring sig som också brukar narkotika. Ofta har en säljare ett större nätverk köpare runt sig och köparna har i sin tur ett antal kamrater som delar intresset av narkotikabruk. Ungdomar kommunicerar bl.a. genom sin mobiltelefon och använder sig av olika sociala medier som t.ex. Snapchat, SMS, Messenger och Facebook. Även Swish används för att skicka meddelanden till varandra. Genom att ta del av informationen i en mobiltelefon med tillhörande kontakter kan polisen få tillgång till misstänkta köpare och brukare av narkotika.⁴⁹

5.3 Beslag av mobiltelefon

Arbetsmetoden kräver att föremålet som ska undersökas är taget i beslag.⁵⁰ Mobiltelefoner tas ofta i beslag i brottsutredande syfte. Exempel på brottstyper där mobiltelefonen kan ge värdefull information är narkotika- och smugglingsbrott. Är mobiltelefonen inte tillgänglig för beslag krävs beslut om husrannsakan.⁵¹

En mobiltelefon kan innehålla en stor mängd information och när en mobiltelefon tagits i beslag av Polismyndigheten kan en kontroll genomföras av den information som finns i mobiltelefonen vid beslagstillfället. Det beror på att när ett föremål har tagits i beslag finns också en rätt att undersöka det aktuella föremålet. Däremot bör det stå i strid med reglerna om hemliga tvångsmedel att låta en beslagtagna mobiltelefon vara påslagen i avsikt att få tillgång till exempelvis senare inkomna meddelanden eller telefonsamtal. För att få tillgång till information i form av telemeddelande som inkommit efter beslagstillfället kan tillstånd om hemlig avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation prövas av tingsrätten efter ansökan av åklagare enligt 27 kap. 21 § RB.⁵²

En undersökning av en mobiltelefon bör dock inte vara en rutinåtgärd så snart en sådan tagits i beslag i en förundersökning, utan det är upp till förundersökningsledaren att göra en bedömning om ett sådant behov föreligger.

5.3.1 Skriftliga meddelanden mellan närstående

Vid beslag av en mobiltelefon är det av vikt att uppmärksamma om det t.ex. finns sms eller intalade meddelanden mellan närstående. Sådan information jämföras med skriftlig handling och omfattas av bestämmelserna om beslagsförbud i 27 kap. 2 § RB.⁵³ Bes-

⁴⁹ Informationen är framtagen av en analytiker vid polisområde City i polisregion Stockholm.

⁵⁰ Se avsnitt 7.3.4 om beslag i denna handbok.

⁵¹ Utvecklingscentrum Malmö, Beslag – en handbok (uppdaterad maj 2015) s. 31.

⁵² Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 429f. och Utvecklingscentrum Malmö, Beslag – en handbok (uppdaterad maj 2015) s. 32 och 34 samt 27 kap. 20 § RB.

⁵³ Utvecklingscentrum Malmö, Beslag – en handbok (uppdaterad maj 2015) s. 32 och 35f.

lagsförbudet i 27 kap. 2 § RB omfattar skriftliga meddelanden mellan den misstänkte och någon honom eller henne närstående. JO har i ett beslut anfört att behovet av att bereda skydd för förtrolig korrespondens mellan bl.a. närstående är givetvis lika starkt oavsett om ett dokument lagrats elektroniskt eller i form av en utskrift. JO ansåg att det finns starka skäl för att behandla elektroniskt lagrad information på samma sätt som man skulle ha behandlat informationen om den hade återfunnits i en skriftlig handling.⁵⁴ JO har dock inte haft några synpunkter på att t.ex. en dator tas i beslag, trots att den kan innehålla information som omfattas av beslagsförbudet. Som grund för detta har JO anfört att det endast är meddelanden mellan närstående som är fredade från beslag och att en dator kan innehålla annat material som inte omfattas av beslagsförbudet.⁵⁵

5.3.2 *E-postmeddelanden*

I mobiltelefoner finns ofta möjlighet att ta del av e-postmeddelanden. En e-postbrevlåda kan antingen lagras på en server i Sverige eller utomlands. Om en e-postbrevlåda finns på en utländsk server krävs tillstånd från domstol/myndighet i det landet, vilket medför att internationell rättslig hjälp behöver sökas för att ta del av sådana meddelanden. Om servern där informationen är lagrad finns i Sverige är det möjligt att genom husrannsakan hos tjänsteleverantören och beslag av servern få tillgång till den eftersökta informationen. Proportionalitet måste dock beaktas vid ett sådant tillvägagångssätt.⁵⁶

För att inhämta uppgifter från t.ex. e-postmeddelanden eller telefonsvararmeddelanden från en teleoperatör tillämpas bestämmelserna i 27 kap. RB hemlig avlyssning respektive hemlig övervakning av elektronisk kommunikation tillsammans med lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Med operatör avses här sådana operatörer som tillhandahåller elektroniska kommunikationstjänster i enlighet med lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation (LEK). Ett exempel på om ett telefonsvarsmeddelande finns lagrat på en operatörs server är om mottagaren har en s.k. talsvarsfunktion. I ett sådant fall saknar det betydelse om meddelandet rent faktiskt kan nås genom att ange en kod. För att ta del av meddelandet krävs således ett beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och det beror på att meddelandet inte är lagrat på mobiltelefonen utan hos operatören. Om meddelandet däremot finns lagrat i den aktuella personens egen informationsbärare är det inte längre under befordran och då får myndigheterna använda husrannsakan, beslag eller edition för att få del av dem hos honom eller henne.⁵⁷

5.4 Metodbeskrivning

5.4.1 *Förväntad effekt*

Arbetsmetoden har visat sig vara effektiv när det gäller att hitta ungdomar som brukar narkotika, genom metoden synliggörs flickor och pojkar i samma utsträckning. Den förväntade effekten är tidig upptäckt av nya och sedan tidigare kända ungdomar som

⁵⁴ JO 2009/10 s. 80.

⁵⁵ JO 2011/12 s. 141.

⁵⁶ Utvecklingscentrum Malmö, Beslag – en handbok (uppdaterad maj 2015) s. 32 och 35f. och SOU 2017:100 s. 180.

⁵⁷ SOU 2017:100 s. 181f.

missbrukar narkotika, ökad lagföring av narkotikabrott samt vidareslussning till vård och omsorg.⁵⁸

5.4.2 Förberedelser

Arbetet bygger på underrättelser för att kunna identifiera och kartlägga de ungdomar som säljer och/eller brukar narkotika. Underrättelsen kan komma från underrättelse-tjänsten, egna uppgiftslämnare, samverkan med socialtjänst, skolor och kommuner, annan polisiär utredning, egna iakttagelser eller annan information.

När kartläggningen är klar och man har identifierat ungdomarna, genomförs polisiära insatser mot samtliga i nätverket.

Det som är speciellt med arbetsmetoden är att den primära byggstenen för att nå upp till skälig misstanke skapas genom gediget förarbete.

5.4.3 Tillvägagångssätt

Det är viktigt att grunderna för användande av tvångsmedel är uppfyllda innan denna taktik tillämpas. Se avsnitt 7 om rättslig reglering och grunderna för användande av tvångsmedel såsom husrannsakan och beslag. För hanteringen av informationen i mobiltelefonen se avsnitt 5.1 ovan.

Innan en mobiltelefon tas i beslag bör man reflektera över vad som är syftet med att överhuvud taget beslagta mobiltelefonen. När den frågan är besvarad och ett behov föreligger kan följande tillvägagångssätt tillämpas:

- Underrättelse finns gällande att en person säljer narkotika. Efter spaning genomförs tillslag mot den misstänkte och mobiltelefonen tas i beslag.⁵⁹ Det är av stor vikt att telefonen kan kopplas till dess användare om innehållet ska kunna användas som bevisning. Mobiltelefonen bör stängas av/alternativt sättas i flygplansläge.
- När mobiltelefoner tas i beslag så bör dessa skyndsamt hanteras, dels för att undvika inkommande samtal efter att beslaget fastställts, och dels för att telefonen snabbt ska kunna lämnas tillbaka till ägaren.
- När kartläggningsarbetet är genomfört börjar arbetet med de köpare som identifierats. Innan hembesöket kan köparen misstänkas för ringa narkotikabrott genom innehav och en polisanmälan upprättas. Denna anmälan är grunden för hembesöket. Vid ett hembesök tillämpas samma förhållningssätt som vid metoden som framgår i avsnitt 2.2.4.
- Köparna förhörs som misstänkta gällande ringa narkotikabrott genom innehav vid de tillfällen som de ska ha handlat av säljaren. Föreligger grund för kroppsbesiktning kan ett sådant beslut kan fattas innan eller under hembesöket.⁶⁰

⁵⁸ Innehållet taget från inventeringsunderlag i "Bottnaärendet" och Operation Klara, lokalpolisområde Karlstad i polisregion Bergslagen.

⁵⁹ Se 27 kap. 1 § RB och Utvecklingscentrum Malmö Beslag – en handbok (uppdaterad maj 2015) s. 31-41.

⁶⁰ Se avsnitt 7.3.2 i denna handbok där reglerna om kroppsbesiktning framgår.

- När köparna har förhörts ska säljaren förhöras som misstänkt för narkotikabrott genom förvärv i överlåtelsesyfte mot de köpare som identifierats. Säljaren får själv berätta om hur många tillfällen han/hon sålt till respektive köpare.
- När utredningsprocessen är genomförd jämför man resultat av köp kontra försäljning och går vidare med de tillfällen där köpare och säljare är överens. I syftet att försöka knyta säljaren till köpare genom förhör och eventuella beslag.
- Om misstanke om nya brott uppstår i samband med förhöret upprättas nya anmälningar.
- Ingripande poliser tar ett stort ansvar när det gäller att samtala med de ungdomar som varit föremål för insatsen. Tyngd läggs vid samtal med vårdnadshavare och samverkansparter som t.ex. socialtjänsten och skolor.

5.4.3.1 Att tänka på som utredare

Som utredare är det viktigt att vara tydlig vid en beställning till it-forensiker och analytiker. Först kan man ställa sig frågan vad man är ute efter sett till ärendet och vad som faktiskt har hänt. Det kan t.ex. ske genom att skaffa sig en överblick och notera brottstider samt brottsplatser. Tydliga och välformulerade promemorior är till stor hjälp för it-forensiker och analytiker som också kommer att arbeta med materialet i en beslagtagn mobiltelefon.

En förutsättning för att material från en mobiltelefon ska vara av värde som bevisning i ett ärende behöver mobiltelefonen kopplas till dess brukare och det aktuella numret till mobiltelefonen ifråga. Det kan bl.a. ske genom användarkonton, bilder, kontakter och sms. God information från en beslagtagn mobiltelefon stärker ofta bevisningen i en brottsutredning.

Innehållet i telefonen kan bevisa vem som haft kontakt med vem och vid vilken tidpunkt. Därmed bör exempelvis sms, bilder, chattar, e-post osv. användas som underlag vid förhör, som uppslag för inriktning av utredningen och som delbevisning/för att styrka något. Beroende på brottsrubricering och det lagliga stödet, kan innehållet i en mobiltelefon kompletteras med en HÖK-lista⁶¹ från teleoperatör. Med hjälp av en sådan lista kan polisen bl.a. erhålla information om plats för telefonens brukare vid det tillfälle som indikerar att ett köp gjorts.

I regel är det it-forensikern som extraherar information ur telefoner och datorer, men det är inte it-forensikern som använder eller analyserar informationen. Därmed kan det vara en fördel om it-forensikern deltar vid ett möte med utredningsgruppen, alternativt att it-forensikern får en dragning av ärendet av utredaren.

Analytikern är den som arbetar med materialet som it-forensikern tagit fram. Det brukar vara avgörande om analytikern ses som en ordinarie utredningsresurs. Materialet som analytikern jobbar med ”lever” och när man är involverad i hela utredningsarbetet kommer man att lära känna innehållet i telefonen bättre, och därmed kunna identifiera mönster, personer, roller, händelser, platser, samtalsämnen, uttryck m.m. Detta betyder att beställningen/analytikerns uppdrag också är att betraktas som ”levande”. Det man

⁶¹ Se 27 kap. 19 § RB om information från tele- eller dataoperatör i realtid.

först tyckte att man ville ha svar på, kan visa sig vara viktigt att konstatera, men inte alls det som blir avgörande o.s.v. En nära dialog med utredaren/utredningen är därför grundläggande. Det är också en stor fördel om man befinner sig nära varandra geografiskt för snabbt utbyte.

Analytiker som dagligen går igenom innehållet i telefoner på ett strukturerat och systematiskt sätt, brukar generellt vara bra bevandrade i uttryck och språk som används i narkotikaförsäljning och andra brottssammanhang.⁶²

Överskottsinformation som kan vara av intresse, men som inte kommer att användas i aktuell förundersökning, dokumenteras lämpligen i ett underrättelseuppslag.

5.4.4 Möjliga variationer

Resurser för it-forensik och analytiker med kapacitet att ta emot och plocka ut all den information som är tillgänglig i en mobiltelefon varierar mellan lokalpolisområdena i landet. Bevisvärderingen har också blivit allt svårare i takt med att teknikutvecklingen blir allt mer komplicerad. Det måste finnas analytiker som kan gå igenom materialet och plocka ut det som är viktigt för lagföring. Möjligheten till enkla förstahandsåtgärder behövs för att minimera arbetet med att plocka ut relevant information och träffa rätt så fort som möjligt.⁶³

⁶² Informationen under rubrikerna ”Rollen som utredare”, ”Rollen som it-forensiker”, ”Rollen som analytiker” är framtagen av en analytiker vid polisområde City i polisregion Stockholm.

⁶³ Hans-Olof Sandén, rättschef vid rättsenhet Väst.

6 **Förpacka, förvara bevismedel och beställa droganalys på NFC och RMV – Säkra förpackningar - narkotika, dopningsmedel, hälsofarlig vara, blod och urin**

Det är särskilt viktigt att rätt förpackningar används, inte bara utifrån ett rättsligt perspektiv men även utifrån ett skydds- och arbetsmiljömässigt perspektiv. Hur man ska gå tillväga när det gäller att förpacka narkotika/dopingmedel/hälsofarliga varor, förvara bevismedel och beställa droganalys på Nationellt forensiskt centrum (NFC) och Rättsmedicinalverket (RMV), finns dokumenterat i ”Säkra förpackningar för kriminaltekniska spår” (version 1.4), utgiven av Polismyndigheten, Nationellt forensiskt centrum.

7 Rättslig reglering

I detta avsnitt finns länkar till aktuell lagstiftning och redogörelser för bland annat lagkommentarer, rättsfall och beslut från Justitieombudsmannen (JO) som är av betydelse. Informationen är avgränsad till den rättsliga regleringen som avser Polismyndighetens verksamhet. Uppräkningen är dock inte uttömmande och i avsnittet har vi bl.a. avgränsat oss till att inte ta upp samtliga bestämmelser i narkotikastrafflagen (1968:64) samt om grova brott.

7.1 Narkotikabrott

Vid bedömningen av vad som krävs för att ett brott ska vara straffbart enligt narkotikastrafflagen (NSL) uppkommer, något förenklat, tre grundläggande frågeställningar⁶⁴:

1. Är substansen klassad som narkotika?
2. Har substansen hanterats på ett sätt som uppfyller kraven i någon av de sex punkterna i 1 § narkotikastrafflagen?
3. Har hanteringen varit olovlig?

7.1.1 Substanser som utgör narkotika

I 8 § NSL anges vad som utgör narkotika. Av bestämmelsen framgår att läkemedel, hälsofarliga varor eller varor som med lätthet kan omvandlas till narkotika ska förstås som narkotika om de:

- har beroendeframkallande egenskaper eller euforiserande effekter, och
- som på sådan grund är föremål för kontroll enligt internationell överenskomst som Sverige har biträtt eller av regeringen har förklarats vara att anse som narkotika enligt lagen.⁶⁵

Vilka substanser som ska anses vara narkotika är specificerade i bilaga 1 till förordningen (1992:1554) om kontroll av narkotika. Det följer av 2 § i nämnda förordningen. Regleringen av vad som anses vara narkotika medför att nya former av droger under en viss tid är icke-narkotikaklassade, dvs. innan lagstiftaren reglerat de nya drogerna till att vara narkotikaklassade ämnen enligt lagens mening.⁶⁶ Samtliga varor som enligt 8 § narkotikastrafflagen utgör narkotika, dvs. både de som omfattas av FN:s konventioner och de som av regeringen har förklarats som narkotika, återfinns i Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 2011:10) om förteckningar över narkotika. För varje substans som inte endast är narkotikaförklarad i Sverige, anges till vilken svensk förteckning och vilken internationell förteckning substansen hör.⁶⁷

Läkemedelsverket ska upprätta och kungöra förteckningar över vad som är att anse som narkotika enligt lagen, se 1 § lagen (1992:860) om kontroll av narkotika i förening med

⁶⁴ Malou Andersson, Petter Asp m.fl., Narkotikabrotten – En kommentar till de centrala bestämmelserna om narkotikabrott, Iustus förlag, upplaga 1:4, s. 20.

⁶⁵ Malou Andersson, Petter Asp m.fl., Narkotikabrotten – En kommentar till de centrala bestämmelserna om narkotikabrott, Iustus förlag, upplaga 1:4, s. 21.

⁶⁶ A.a., s. 31f.

⁶⁷ Prop. 2010/11:4 s. 32.

3 § förordningen om kontroll av narkotika. Läkemedelsverket har även föreskrifter om kontroll av narkotika (LVFS 2011:9) där det bl.a. framgår föreskrifter om införsel, utförsel och transitering av narkotika.

7.1.2 *Exempel på olika former av narkotikabrott*

7.1.2.1 *Förvärv av narkotika i överlåtelsesyfte*

Av 1 § första stycket 3 NSL framgår att det är straffbart att olovligen förvärva narkotika i överlåtelsesyfte. Med förvärv av narkotika avses åtgärder genom vilka någon får äganderätt till narkotikan. I allmänhet lär förvärvet vara att anse som fullbordat i och med att det överlätna överlämnats till förvärvaren eller en representant för denne. Om narkotika är förvärvad och avsedd för eget bruk kan inte ansvar följa enligt 1 § första stycket 3 NSL. Det blir dock annorlunda om en viss del av den förvärvade narkotikan är avsedd att överlåtas. Redan om en person förvärvar narkotika som är avsedd att brukas av fler personer vid ett särskilt tillfälle kan ansvar komma i fråga. Det spelar då ingen roll om personerna som sedan brukar den aktuella narkotikan erlagt ersättning eller inte, ansvarsfrågan för den som förvärvat i överlåtelsesyfte blir densamma.⁶⁸

7.1.2.2 *Förvaring och innehav av narkotika*

I 1 § första stycket 4 NSL kriminaliseras viss kvalificerad befattning med narkotika som inte är avsedd för eget bruk. Bestämmelsen omfattar anskaffning, bearbetning, förpackning, transport, förvaring och annan sådan befattning med narkotika.⁶⁹

7.1.2.3 *Olovlig hantering av narkotika*

Enligt 1 § första stycket 6 NSL är all form av *olovlig hantering av narkotika* straffbart. Det gäller oavsett om det sker i samband med egen konsumtion eller på annat sätt. I bestämmelsen anges att det är straffbart att olovligen inneha, bruka och ta annan befattning med narkotika. Med innehav avses att ha narkotika i sin besittning och därmed möjlighet att utöva faktisk rådgighet över den.⁷⁰ All form av bruk av narkotika är att anse som befattning med narkotika. Som exempel kan ansvar följa om någon får narkotika injicerat i sig av annan eller om någon tar ett bloss på en haschpipa som någon annan håller i.⁷¹

Av förarbeten och en dom från HD framgår att den som brukar narkotika som tidigare utgjort en del av eget innehav av narkotika, ska dömas endast för straffbart innehav, då innehavet konsumerar det straffbara bruket av narkotika.⁷² Domen tar inte sikte på Polismyndighetens rutiner utan endast på själva lagföringen. Avrapportering och utredning hos Polismyndigheten sker fortsatt enligt gängse rutiner. När en polisanmälan om narkotikabrott upprättas rapporteras därmed både eget bruk och innehav.⁷³ Åklagarmyn-

⁶⁸ Åberg, Narkotikastrafflagen (maj 2018, Karnov) kommentaren till 1 § första stycket 3.

⁶⁹ Malou Andersson, Petter Asp m.fl., Narkotikabrotten – En kommentar till de centrala bestämmelserna om narkotikabrott, Iustus förlag, upplaga 1:4, s. 37.

⁷⁰ Åberg, Narkotikastrafflagen (januari 2018, Karnov) kommentaren till 1 § första stycket 6 och Högsta domstolens dom den 14 mars 2013 med mål nr B 3730-11.

⁷¹ Malou Andersson, Petter Asp m.fl., Narkotikabrotten – En kommentar till de centrala bestämmelserna om narkotikabrott, Iustus förlag, upplaga 1:4, s. 41f.

⁷² Högsta domstolens dom den 19 maj 2017 med mål nr B 4368-16 och prop. 1987/88:71 s. 25.

⁷³ En polisman har enligt 9 § polislagen (1984:387) rapporteringsskyldighet om denne får kännedom om ett brott som hör under allmänt åtal.

digheten har genom sitt utvecklingscentrum i Stockholm tagit fram en rekommenderad handlägningsrutin för utredning av narkotikabrott efter HD:s dom angående innehav och bruk av narkotika.⁷⁴

7.1.2.4 *Olovlig införsel och utförsel av narkotika m.m.*

Av 1 § andra stycket NSL framgår att bestämmelser om straff för olovlig införsel och utförsel av narkotika och olovlig befattning i vissa fall med narkotika finns i lagen (2000:1225) om straff för smuggling (smugglingslagen). I förarbeten till smugglingslagen uttalas att det genom hänvisningen får anses vara markerat att innehav som medför olaga införsel av narkotika inte bör föranleda ansvar enligt narkotikastrafflagen.⁷⁵ Det medför att den transport som ligger till grund för den olaga införseln inte bör föranleda ansvar för narkotikabrott utan endast för narkotikasmuggling. I 6 och 8 §§ smugglingslagen finns bestämmelser om narkotikasmuggling. Att innehav vid införsel av narkotika ska bedömas utifrån smugglingslagen utesluter dock inte att ansvar kan dömas för ett efterföljande innehav då gärningsmannen vidtar åtgärder med narkotikapartiet efter införsel.⁷⁶

I rättsfallet NJA 2012 s. 535 har HD behandlat frågan om hur fullbordat narkotikabrott och försök till narkotikasmuggling förhåller sig till varandra. Av domskälen framgår att om en gärning innefattar en fullbordad narkotikasmuggling men också ett fullbordat narkotikabrott ska alltså dömas för endast smugglingsbrott. I det aktuella fallet stannade smugglingsbrottet vid ett försök och narkotikabrott var fullbordat. HD resonerade kring att brotten har samma kriminalpolitiska grund och att straffskalan till försök till narkotikasmugglingsbrott är mindre sträng än den som avser fullbordade narkotikabrott. HD resonerade även kring principer om att när två brott har samma kriminalpolitiska grund konsumeras normalt det ena och principen om att ett fullbordat brott konsumerar ett försöksbrott samt principen om att om en gärning innefattar flera brott ska det normalt dömas för det brott som har den strängaste straffskalan. Därmed dömdes gärningsmännen för brott enligt narkotikastrafflagen.

7.1.3 *Ringa narkotikabrott*

Av 2 § NSL framgår att om brott som avses i 1 § första stycket med hänsyn till arten och mängden narkotika samt övriga omständigheter att anse som ringa, döms för *ringa narkotikabrott* till böter eller fängelse i högst sex månader. Det ringa brottet reserveras huvudsakligen för gärningar som endast innefattat eget bruk eller innehav av narkotika för eget bruk.⁷⁷

HD har i en dom framhållit att bedömningen av ett narkotikabrott ska ske på ett nyanseerat sätt med beaktande av samtliga omständigheter som är av betydelse, men att sort och mängd narkotika i princip är avgörande vid gränsdragningen mellan ringa narkotikabrott

⁷⁴ Rekommenderad handlägningsrutin för utredning av narkotikabrott efter Högsta domstolens dom den 19 maj 2017 angående innehav och bruk av narkotika, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Stockholm, dnr ÅM2017-1223, daterad 2017-06-21.

⁷⁵ Prop. 1999/2000:124 s. 112.

⁷⁶ Malou Andersson, Petter Asp m.fl., Narkotikabrotten – En kommentar till de centrala bestämmelserna om narkotikabrott, Iustus förlag, upplaga 1:4, s. 166.

⁷⁷ RH 2006:3 och Åberg, Narkotikastrafflagen (januari 2018, Karnov) kommentaren till 2 §.

och brott av normalgraden. I den aktuella domen uttalade HD att innehav av fem gram amfetamin eller mer som regel ska bedömas som narkotikabrott av normalgraden.⁷⁸

7.2 Förundersökning

I 23 kap. 1 § RB anges att en förundersökning ska inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats. Tröskeln för inledande av en förundersökning är lågt satt och normalt utgör de uppgifter som lämnats av målsäganden i en anmälan ett tillräckligt underlag för en bedömning av om förundersökning ska inledas.⁷⁹ Med stöd av 23 kap. 22 § RB kan ett förenklat förfarande tillämpas vid vissa typer av brott, särskilt vid mindre förseelser.

Enligt 23 kap. 3 § första stycket RB är det Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller åklagaren som ska fatta beslut om att inleda en förundersökning. Har förundersökningen inletts av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen och är saken inte av enkel beskaffenhet, ska ledningen av förundersökningen om brottet övertas av åklagaren, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Åklagaren ska också i annat fall överta ledningen när det är motiverat av särskilda skäl. En polisman får enligt 23 kap. 3 § fjärde stycket RB hålla förhör och vidta andra utredningsåtgärder som är av betydelse för utredningen även innan en förundersökning hunnit inledas.

Polismyndighetens riktlinjer för ledning av förundersökning i brottmål (PM 2017:19) gäller vid tillämpning av 23 kap. 3 § första stycket RB avseende Polismyndigheten och åklagaren. Av punkt 2.1 i riktlinjerna framgår att i fråga om förundersökning avseende brott som har tagits upp i bilagan ska saken som regel anses vara av enkel beskaffenhet. I sådana fall kan förundersökningen ledas av Polismyndigheten. Det finns dock undantag till detta i punkt 3 och 4 i riktlinjerna, där framgår bl.a. att åklagare ska leda förundersökning mot anställd inom polisen och om brottet är svårbedömt eller det annars med hänsyn till utredningens art är påkallat att åklagaren leder förundersökningen. I bilagan till riktlinjerna framgår exempelvis att brott enligt 1 § första stycket 1 och 6 NSL som regel ska anses vara av enkel beskaffenhet och att förundersökningen i normalfallet kan ledas av Polismyndigheten.

7.3 Straffprocessuella tvångsmedel

Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen (RF) är varje medborgare skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp samt mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång. Skyddet kan enligt 2 kap. 20 § RF begränsas genom lag. Sådana bestämmelser finns bl.a. i rättegångsbalkens kapitel om straffprocessuella tvångsmedel.

Beslut om användande av tvångsmedel får endast ske om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (proportionalitetsprincipen), vilket framgår av 28 kap. 3 a och 13 §§ RB. Vid beslut om tvångsmedel måste även de s.k. ändamåls- och behovsprinciperna beaktas. Ändamålsprincipen innebär att en regel som tillåter ett ingripande mot en enskild inte får användas för något annat ändamål än vad lagstiftaren har avsett. Behovsprincipen innebär att ett ingripande får göras endast om det behövs för att man ska

⁷⁸ HD:s dom den 14 mars 2013 med mål nr B 3730-11, NJA 2012 s. 849 och Åberg, Narkotikastrafflagen (januari 2018, Karnov) kommentaren till 2 §.

⁷⁹ Fitger m.fl., Rättegångsbalken (september 2018, Zeteo) kommentaren till 23 kap. 1 § första stycket.

uppnå det åsyftade resultatet. Ändamåls- och behovsprinciperna är avsedda att beaktas såväl vid beslutsfattandet som vid verkställigheten av ett tvångsmedel.⁸⁰

På Intrapolis finns ett flödesschema som tydligt beskriver gripande, anhållande och häktning.

7.3.1 Kroppsvisitation

Kroppsvisitation finns bl.a. reglerat i rättegångsbalken, polislagen och häkteslagen. Vilken kroppsvisitation som får vidtas beror på syftet med visitationen och var visitationen äger rum. I 28 kap. 11 § tredje stycket RB framgår definitionen av kroppsvisitation. Denna definition är uttömmande och ska tillämpas även vid kroppsvisitation enligt speciallagstiftning, t.ex. enligt polislagen och häkteslagen.⁸¹ Kroppsvisitation kan innebära en undersökning av kläder och annat som någon har på sig. I detta ingår även undersökning av väskor, paket, kassar, fodral, plånböcker, barnvagnar och andra föremål personen har med sig. Kravet är att personen "har med sig" föremålen, vilket utesluter herrelösa föremål och sådana som inte är transportabla. Större fordon, såsom bilar, eller föremål där det är oklart vem som är ägare faller inte inom bestämmelsen för kroppsvisitation.⁸² Detta medför att föremålets utseende, storlek eller det sätt det medförs i princip inte har någon betydelse. Huruvida medhavda föremål är låsta eller inte påverkar heller inte bestämmelsens tillämpning.⁸³

I förarbetena har en gränsdragning gjorts mellan egendom som kan bli föremål för kroppsvisitation och sådan egendom som istället omfattas av husrannsakan. Det framgår att egendom som kan förflyttas med handkraft kan bli föremål för kroppsvisitation. Egendom som däremot måste förflyttas med maskinkraft undersöks med stöd av reglerna gällande husrannsakan.⁸⁴

7.3.1.1 Kroppsvisitation av misstänkt

För att besluta tvångsmedel såsom kroppsvisitation enligt 28 kap. 11 § RB krävs bl.a. att den misstänkte är skäligen misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa. JO har i flera beslut anförts att för att en person ska anses skäligen misstänkt för ett brott krävs att det finns konkreta omständigheter som med viss styrka pekar på att den misstänkte har begått gärningen som misstanken avser. Det medför att omständigheterna måste vara av sådant slag att de ger grund för en faktabaserad misstanke.⁸⁵

I ett beslut från JO framgår att en kroppsvisitation grundats på att en person var känd i narkotikasammanhang och att denne, när han påträffades, var påverkad av annat än alkohol samt betedde sig underligt. JO anförde att enbart dessa förhållanden inte utgjorde konkreta omständigheter av beskaffenhet att grunda en skälig misstanke om sådant narkotikabrott som kan följas av fängelse. JO ansåg således att det inte förelegat tillräckliga

⁸⁰ JO:s beslut från den 17 april 2014 med dnr 1151-2013.

⁸¹ Prop. 1993/94:24 s. 80.

⁸² Fitger m.fl., Rättegångsbalken (februari 2018, Zeteo) kommentaren till 28 kap. 11 § tredje stycket.

⁸³ Prop. 1993/94:24 s. 42.

⁸⁴ A.a., s. 110 och 118.

⁸⁵ Se bl.a. JO 2009/10 s. 72 (dnr 1516-2007), JO 2012/13 s. 144 (dnr 5834-2010) och JO:s beslut från den 17 april 2014 med dnr 1151-2013.

skäl för att genomföra kroppsvisitationen.⁸⁶ JO har vid upprepade tillfällen uttalat att ett beslut om kroppsvisitation aldrig kan grundas på endast allmänna kunskaper om en viss persons livsföring eller tidigare brottslighet. Det gäller oavsett vad av vad personen i fråga svarar på en fråga om tidigare brottslighet.⁸⁷

7.3.1.2 Kroppsvisitation av annan än misstänkt

Kroppsvisitation av annan än misstänkt regleras i 28 kap. 11 § andra stycket RB. Av lagkommentaren framgår att det har ansetts vara av särskild vikt att kroppsvisitation kan vidtas även på den som inte är misstänkt för brott. Det skulle t.ex. kunna vara aktuellt vid misstanke om stöldbrott som förövats i en lokal tillgänglig för allmänheten där fler personer befinner sig då brottet förövas. Det torde då vara tillräckligt att ett föremål tillgripits för att flera personer ska kunna kroppsvisiteras för att eftersöka föremål som kan tas i beslag. Det finns ingen möjlighet att åberopa samtycke för genomförande av en sådan kroppsvisitation.⁸⁸

7.3.1.3 Kroppsvisitation av kvinna

Regleringen i 28 kap. 13 § tredje stycket RB innebär att kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av kvinna i normala fall endast får utföras eller bevitnas av en kvinna, en läkare eller en legitimerad sjuksköterska. Undantag från huvudregeln görs därefter beträffande vissa mindre ingripande åtgärder såsom att undersöka ett föremål som en kvinna har med sig, undantaget gäller dock inte undersökning av föremål som en kvinna bär på sig.⁸⁹ I förarbeten har det anförts att det väsentliga är att det av rättegångsbalkens bestämmelser framgår att kroppsvisitationer ska utföras eller bevitnas av en person av samma kön som den undersökte om det annars av den undersökta skulle kunna uppfattas som särskilt integritetskränkande.⁹⁰ Avseende undersökning av män saknas dock bestämmelser om att undersökare ska vara av speciellt kön. Hänsynsprincipen innebär dock att önskemål om att kroppsvisitation som inte enbart inskränker sig till föremål ska genomföras av en person av samma kön om möjligt bör beaktas.⁹¹

7.3.1.4 Beslut om kroppsvisitation enligt RB

Av hänvisningen i 28 kap. 13 § första stycket RB till 4 § i samma kapitel framgår att ett beslut om kroppsvisitation ska meddelas av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. Endast om det föreligger fara i dröjsmål får en sådan åtgärd beslutas av en polisman. Det som enligt lagtexten är ett undantag är i själva verket den normala formen för beslut. Kroppsvisitation är sällan en planerad åtgärd. Eftersom kroppsvisitation ofta företas i nära anslutning till att brottet upptäcks, och åtgärden normalt har till syfte att ta reda på om den misstänkte har med sig eller på sig något som kan vara av värde som bevisning, som kan komma att förverkas eller som ska återställas till målsäganden, lig-

⁸⁶ JO 1992/93 s. 204.

⁸⁷ JO:s beslut från den 4 mars 2010 med dnr 2618-2009.

⁸⁸ Fitger m.fl., Rättegångsbalken (februari 2018, Zeteo) kommentaren till 28 kap. 11 § andra stycket.

⁸⁹ Fitger m.fl., Rättegångsbalken (mars 2018, Zeteo) kommentaren till 28 kap. 13 § tredje stycket.

⁹⁰ SOU 1995:47, s. 334.

⁹¹ Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 674.

ger det i sakens natur att det brådskar med att genomföra åtgärden, om den misstänkte ska kunna förhindras att göra sig av med bevisningen eller godset.⁹²

7.3.1.5 Dokumentation av kroppsvisitation enligt RB

Reglerna i RB om dokumentation av bl.a. kroppsvisitation tar sikte på verkställigheten av åtgärden. Protokollet ska dels ange ändamålet med åtgärden, d.v.s. de skäl som legat till grund för beslutet om kroppsvisitation, dels på ett korrekt sätt spegla vad som har förekommit vid förrättningen.⁹³ Det saknar betydelse för dokumentationsskyldigheten att kroppsvisitationen lett till att något påträffats. Protokoll ska alltså upprättas även om åtgärden inte har lett till något resultat.

De grundläggande krav som ställs på dokumentationen är för det första att det kan utläsas vilket tvångsmedel som har beslutats, vilket brott som legat till grund för detta och ändamålet med tvångsmedlet. För det andra ska det framgå vem som meddelade beslutet och när beslutet fattades. För det tredje ska man, i fråga om tvångsmedel som kräver särskild verkställighet, kunna följa verkställigheten av beslutet. Protokollet måste åter-spegla vilka som har deltagit i verkställigheten och vad som faktiskt har förekommit. Om det under verkställigheten uppstår misstanke om nya brott och tvångsmedlet utvidgas till att avse även dessa misstankar måste detta framgå. En kroppsvisitation enligt rättegångsbalkens bestämmelser dokumenteras i DurTvå.

7.3.2 Kroppsbesiktning

Vid misstanke om narkotikabrott eller drograttfylleri krävs det nästan undantagslöst att någon form av kroppsbesiktning genomförs i syfte att säkra bevisning. Kroppsbesiktning kan även aktualiseras då misstanke finns om smuggling av narkotika på så sätt att narkotika svalts eller på annat sätt döljs i en persons kropp.⁹⁴ Vid kroppsbesiktning av kvinna enligt rättegångsbalkens regler gäller samma bestämmelse som vid kroppsvisitation av kvinna, se avsnitt 7.3.1.3 ovan.

7.3.2.1 Urin- och blodprovstagning

I 1 § 6 och 2 § NSL och 4 § andra stycket lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott finns bestämmelser om straff för bruk av narkotika och drograttfylleri. I Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om provtagning vid misstanke om bruk av narkotika och drograttfylleri (RPSFS 2006:1, FAP 420-3)⁹⁵ finns bestämmelser om urin- och blodprovstagning. Av 2 § FAP 420-3 framgår att urin- och blodprovstagning med anledning av brott är en form av kroppsbesiktning. Bestämmelser om sådan kroppsbesiktning finns i bl.a. 28 kap. 11-13 §§ RB.

Under år 2013 riktade JO allvarlig kritik mot tidigare polismyndigheten i Dalarna då en person som misstänktes för ringa narkotikabrott genom eget bruk tvingades till urinprov genom katetersättning. Tvångsåtgärden vidtogs även utan att något beslut fattats och det

⁹² Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 671 ff.

⁹³ A.a., s. 606f och 660f.

⁹⁴ Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 636.

⁹⁵ Denna FAP är föremål för revidering och kommer troligtvis upphävas och ersättas med riktlinjer (2018-10-29).

saknades därmed en beslutsfattare som kunde hållas ansvarig. I det aktuella ärendet beslutades att den misstänkte skulle lämna urinprov. Det var dock inte möjligt och den misstänkte bad om blodprovstagning. I samband med det tillät polisen sjukvårdspersonalen sätta kateter på den misstänkte. Ett sådant långtgående ingrepp står inte i rimlig proportion till brottets straffvärde. I bedömningen uttalade JO att en rutinmässig användning av katetersättning istället för blodprov på grund av att urinprov är bättre för att påvisa förekomst av narkotika är uteslutet. Vidare uttalade JO att för att tillgripa katetersättning bör det krävas att det föreligger någon särskild omständighet som gör att åtgärden framstår som nödvändig och som uppväger det betydande intrång i den enskildes sfär som ingreppet gör.⁹⁶

7.3.2.2 Medtagande för kroppsbesiktning

En grundläggande förutsättning för att en person ska få tas med för kroppsbesiktning är att ett beslut om kroppsbesiktning har fattats innan medtagandet. Åtgärden att ta med den misstänkte till exempelvis en polisstation blir då ett led i verkställigheten av det fattade beslutet.⁹⁷ JO har i ett beslut uttalat att om ett beslut om kroppsbesiktning ännu inte fattats när en person medtagits till en polisstation saknas således rättsligt stöd för att föra personen från platsen i syfte att få till stånd den tilltänkta åtgärden.⁹⁸

7.3.2.3 Beslut om kroppsbesiktning

Av hänvisningen i 28 kap. 13 § första stycket RB till 4 § i samma kapitel framgår att ett beslut om kroppsbesiktning enligt huvudregeln meddelas av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. Endast om det föreligger fara i dröjsmål får en sådan åtgärd beslutas av en polisman.

7.3.2.4 Dokumentation av kroppsbesiktning

Av dokumentationen ska ändamålet med åtgärden framgå, dvs. dels skäl som legat till grund för beslutet om kroppsbesiktning, dels på ett korrekt sätt spegla vad som har förekommit vid förrättningen.⁹⁹ Vid dokumentation av en kroppsbesiktning gäller samma bestämmelser som vid dokumentation av en kroppsvisitation enligt RB, se avsnitt 7.3.1.5 ovan. En kroppsvisitation enligt rättegångsbalkens bestämmelser dokumenteras i DurTvå.

7.3.3 Ögonundersökning

7.3.3.1 Vid misstanke om narkotikabrott

En ögonundersökning är att anse som en kroppsbesiktning och vid beslut om kroppsbesiktning enligt rättegångsbalken krävs att det föreligger skälig misstanke om exempelvis bruk av narkotika mot den som ska bli föremål för undersökningen.¹⁰⁰ Vid en sådan ögonundersökning gäller bestämmelserna om kroppsbesiktning i RB vilket medför att

⁹⁶ JO:s beslut den 15 mars 2013 med dnr 915-2012.

⁹⁷ JO 2001/02 s. 76, JO 1993/94 s. 101 och SOU 1995:47 s. 175f. samt 342.

⁹⁸ JO 2001/02 s. 76.

⁹⁹ Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 606f. och 660f.

¹⁰⁰ Prop. 1998/99:43 s. 36 och 88, JO 2001/02 s. 76 samt Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 649.

en ögonundersökning av en kvinna endast får utföras eller bevitnas av en kvinna, en läkare eller en legitimerad sjuksköterska, se avsnitt 7.3.2 ovan.

JO har anfört att det inte råder några tvivel om att åtgärden att i polisens brottsbekämpande verksamhet i undersökningssyfte belysa någons ögon med exempelvis en ficklampa utgör ett sådant intrång i den enskildes grundlagsskyddade kroppsliga integritet som avses i rättegångsbalkens regler om kroppsbesiktning. Att en polisman uppmanar en person att rikta blicken mot en ljuskälla t.ex. ett lysrör i ett tak, en lampa eller annan ljuskälla är enligt JO att likställa med en ögonundersökning dvs. en kroppsbesiktning.¹⁰¹

Dokumentation vid ögonundersökning som sker med stöd av rättegångsbalken regleras i 28 kap. 9 och 13 §§ RB. Se även avsnitt 7.3.1.5 om kroppsvisitation och 7.3.2.4 om kroppsbesiktning.

7.3.3.2 *Vid misstanke om narkotikabrott i trafiken*

En ögonundersökning vid misstanke om narkotikabrott i trafiken syftar till att ta reda på om personen är påverkad av något annat medel än alkohol. En sådan ögonundersökning får endast genomföras om den kan ha betydelse för utredningen om brottet. Det medför att en ögonundersökning får genomföras om det kan misstänkas att en person gjort sig skyldig till de i lagen angivna brotten. Till skillnad mot lagen (1976:1090) om alkoholutandningsprov saknas möjlighet till rutinmässig provtagning.¹⁰² Att ögonundersökningar inte får vidtas rutinmässigt på samma sätt som alkoholutandningsprov beror på att ögonundersökningar har ansetts vara mer integritetskränkande än tagande av alkoholutandningsprov.¹⁰³ Vid misstanke om brott i trafiken får en ögonundersökning göras av en polisman oavsett polismannens eller den misstänktes kön, det innebär bl.a. att en ögonundersökning av en kvinna får göras av en man.¹⁰⁴

Dokumentation av en ögonundersökning som genomförs på grund av misstanke om vissa brott i trafiken hanteras i tillämpliga delar i enlighet med Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ögonundersökning vid misstanke om vissa brott i trafiken (RPSFS 1999:4, FAP 333-3)¹⁰⁵. I FAP 333-3 anges att endast en polis som med godkänt resultat har genomgått särskild utbildning får besluta om och genomföra en ögonundersökning.

7.3.4 *Beslag*

Föremål, som skäligen kan antas ha betydelse för utredning av brott eller vara avhänt någon genom brott eller förverkat på grund av brott, får tas i beslag enligt 27 kap. 1 § RB. Finns det inte längre skäl för beslag ska det omedelbart hävas, vilket framgår av 27 kap. 8 § RB.

¹⁰¹ JO 2001/02 s. 76.

¹⁰² Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 648f.

¹⁰³ JO 2001/02 s. 76.

¹⁰⁴ Prop. 1998/99:43 s. 36 och 88 samt JO 2001/02 s. 76.

¹⁰⁵ Denna FAP är föremål för revidering och kommer troligtvis upphävas och ersättas med riktlinjer (2018-10-29).

Av 27 kap. 4 § första och andra stycket RB framgår att föremål får tas i beslag om de anträffas i samband med att någon med laga rätt griper eller anhåller en misstänkt eller verkställer häktning, husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning. Även undersökningsledaren eller åklagaren får besluta att föremål, som i annat fall påträffas, ska tas i beslag. En sådan åtgärd får även vidtas av polisman om det är fara i dröjsmål, med undantag för brev, telegram och annan försändelse hos ett post- och telefodningsföretag.¹⁰⁶ Har beslag enligt första eller andra stycket verkställts av annan än undersökningsledaren eller åklagaren och har denne ej beslutat beslaget ska enligt 27 kap. 4 § tredje stycket RB anmälan skyndsamt göras hos honom eller henne. Syftet med detta är att undersökningsledaren eller åklagaren ska kunna omedelbart pröva om beslaget ska bestå.

7.3.4.1 *Försändelse hos post- och telefodningsföretag*

I 27 kap. 3 § RB anges att brev, telegram eller annan försändelse, som finns hos ett post- eller telebefordringsföretag, får tas i beslag endast om det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver och försändelsen hade kunnat tas i beslag hos mottagaren.

En försändelse hos ett post- och telefodningsföretag får inte tas i beslag av en polisman, inte ens vid fara i dröjsmål.¹⁰⁷ Om det är aktuellt med ett sådant beslag kontaktas istället åklagaren för beslut. Det beror på att frågan om beslag främst aktualiseras när det finns ett beslut om kvarhållande av försändelse. I vissa fall kan fråga om beslag hos ett post- och telefodningsföretag aktualiseras i ett ärende med polisiär förundersökningsledare, t.ex. om det finns misstankar om att ett paket innehåller narkotika. I ett sådant fall beslutar behörig förundersökningsledare om beslag.¹⁰⁸

7.3.4.2 *Beslag av narkotika*

I inledningsskedet av en förundersökning är det vanligt att föremål tas i beslag för att främja utredningen. Ämnen som misstänkts vara otillåtna, t.ex. narkotika, kan behöva analyseras för att klarlägga om det är ett förbjudet ämne och beslagas då som ett led i utredningen. Utöver ämnen kan det även finnas bevisning som belyser gärningsmannens uppsåt eller dennes medverkan i brottet, t.ex. dagboksanteckningar.¹⁰⁹

Narkotika kan även tas i beslag för att säkra framtida förverkande, då narkotika är föremål vars användande utgör brott eftersom det är förbjudet att inneha eller bruka narkotika. Huvudreglerna om förverkande och om förfarandet vid förverkande finns i 36 kap. BrB.¹¹⁰ Det finns även förverkanderegler i specialstraffrätten, se avsnitt 7.4 i handboken.

Om ett föremål har tagits i beslag från en person och det sedan visar sig att anspråk framställts av målsäganden eller annan och någon av dem har bättre rätt till den aktuella

¹⁰⁶ Se 27 kap. 3 § RB.

¹⁰⁷ Se 27 kap. 4 § andra stycket RB.

¹⁰⁸ Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 418.

¹⁰⁹ A.a., s. 392f.

¹¹⁰ A.a., s. 394f.

egendomen ska en underrättelse lämnas till den från vilket beslaget togs.¹¹¹ Underrättelsen lämnas med stöd av 27 kap. 11 a § RB. Av bestämmelsen framgår att underrättelse inte behöver lämnas om det är uppenbart att det beslagtagna föremålet aldrig kommer att lämnas ut, exempelvis om det är fråga om beslag av narkotika.¹¹²

Av 21 § Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om förfarande med egendom som tagits i beslag, förverkats eller tagits i förvar (PMFS 2017:4, FAP 102-2) framgår att narkotiska preparat, droger eller preparat som kan antas vara skadliga för hälsan ska hanteras enligt regionens eller den organisatoriska enhetens lokala rutiner och hållas avskilt i säker förvaring motsvarande säkerhetsskåp.

I 24 § Läkemedelsverkets föreskrifter om kontroll av narkotika (LVFS 2011:9) anges att när narkotika som tagits i beslag ska destrueras ska det göras genom förbränning.

7.3.4.3 *Beslag av pengar*

I narkotikasammanhang är det inte ovanligt att kontanta medel förekommer. Det är viktigt att pengar inte tas i beslag utan eftertanke utan att det kontrolleras om reglerna om beslag är tillämpliga eller om det istället är fråga om en situation där förvar och kvarstad bör aktualiseras. Pengar kan tas i beslag om det krävs för utredningen av brottet. I ett sådant fall kan det vara aktuellt att undersöka om fingeravtryck eller narkotika kan återfinnas på pengarna. Det är dock sällsynt att pengar behöver undersökas eller på annat sätt användas som bevisning, det kan dock vara t.ex. vara aktuellt om pengarna misstänkts ha utgjort ersättning vid försäljning av narkotika eller ersättning för kostnader i samband med brottet.¹¹³ Pengar kan även tas i beslag för ett framtida sakförverkande.¹¹⁴

Sakförverkande av pengar kan bli aktuellt om pengarna utgjort ett hjälpmedel för själva brottet, t.ex. pengar som har använts för överlåtelse eller förvärv av narkotika.¹¹⁵ Pengar kan inte hållas kvar i beslag om det enda skälet är att säkerställa ett eventuellt kommande yrkande om värdeförverkande. När det i en utredning står klart att ytterligare undersökning av pengarna inte ska ske måste åklagaren ta ställning till om beslaget ska hävas eller om pengarna ska tas i förvar.¹¹⁶

Av 23 § FAP 102-2 framgår att kontanter i svensk valuta som tagits i beslag eller penningmedel som har trätt i stället för föremål utan dröjsmål ska sättas in på ett räntebärande konto. Det ska ske om det inte är olämpligt, vilket exempelvis kan vara fallet då kontanterna ska användas som bevisning. En insättning på ett räntebärande konto hindrar inte ett framtida sakförverkande, utan det är enbart ett led i vården av pengarna och

¹¹¹ Ett sådant beslut kan polisiär förundersökningsledaren eller åklagaren fatta med stöd av 27 kap. 4 a § RB.

¹¹² Utvecklingscentrum Malmö, Beslag – en handbok (uppdaterad maj 2015) s. 63.

¹¹³ Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 386 och 393.

¹¹⁴ Utvecklingscentrum Malmö, Beslag – en handbok (uppdaterad maj 2015) s.27.

¹¹⁵ Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s.397.

¹¹⁶ JO:s beslut från den 22 mars 2010 med dnr 3949-2007.

den uppburna räntan kan i ett sådant fall förverkas tillsammans med resterande pengar.¹¹⁷

På intrapolis finns ett metodstöd för finansiella utredningar som tagits fram i genom en myndighetsöverskridande samverkan.

7.3.4.4 Dokumentation av beslag

Av 27 kap. 13 § RB framgår att när ett föremål har tagits i beslag ska åtgärden dokumenteras i ett protokoll. Av protokollet ska ändamålet med beslaget framgå och det ska även anges vad som förekommit vid beslaget. Föremålet som tagits i beslag ska beskrivas noga. Vid omfattande beslag får de beslagtagna föremålen beskrivas genom samlade beteckningar om det är lämpligt.

Bestämmelsen kan inte anses innebära ett absolut krav på omedelbar dokumentation. Det anses vara godtagbart att man, när det är fråga om att upprätta protokoll över en husrannsakan och ett då verkställt beslag avseende ett mycket stort antal handlingar eller föremål, upprättar en detaljerad förteckning över den omhändertagna egendomen först sedan denna förts till den verkställande myndighetens lokaler. Om ett detaljerat protokoll inte upprättas omedelbart, krävs dock att man på platsen för beslaget genom anteckningar dokumenterar vad för slags egendom man för med sig och vilket antal det rör sig om. Det väsentliga är att den vidtagna tvångsåtgärden redovisas så snart det kan ske.¹¹⁸

7.3.5 Förvar och kvarstad

För att säkerställa statens krav på t.ex. förverkat utbyte av narkotikabrott enligt 6 § NSL ska kvarstadsinstitutet användas. Bestämmelser om kvarstad i brottmål finns i 26 kap. RB.¹¹⁹ Syftet med kvarstad i brottmål är att säkerställa penningprestationer av olika slag och det får användas för att säkra värdeförverkande. Kvarstad får dock inte användas för att säkra sakförverkande eller i utredningssyfte.¹²⁰ Behållningen på ett konto kan inte tas i beslag, för att säkra behållningen krävs istället ett beslut om förvar och ett beslut om kvarstad.¹²¹

Enligt 26 kap. 2 § RB meddelas beslut om kvarstad av rätten efter yrkande av undersökningsledaren, åklagaren eller målsäganden. Rätten har även möjlighet att själv ta upp fråga om kvarstad efter åtalet. För att beslut om kvarstad ska kunna fattas krävs enligt 26 kap. 1 § RB att någon är skäligen misstänkt för brott, att den misstänkte kan antas komma att dömas till betalningsskyldighet gentemot det allmänna, t.ex. genom förverkande av narkotikans värde, och att det skäligen kan befaras att den misstänkte undandrar sig betalningsskyldigheten. Är dessa förutsättningar uppfyllda får kvarstad

¹¹⁷ Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 431.

¹¹⁸ Per Lagerud, JO – Om polis och åklagare, Karnov Group, s. 202.

¹¹⁹ JO:s beslut från den 22 mars 2010 med dnr 3949-2007.

¹²⁰ Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 363.

¹²¹ Utvecklingscentrum Malmö, *Beslag – en handbok* (uppdaterad maj 2015) s.7.

förordnas på så mycket av den misstänktes egendom att fodringen kan antas bli täckt vid en utmätning.¹²²

Med stöd av 26 kap. 3 § RB kan åklagaren ta egendom i förvar i avvaktan på rättens beslut om kvarstad. Vid fara i dröjsmål får en polisman ta lös egendom i förvar. Om en polisman har vidtagit en sådan åtgärd ska det skyndsamt anmälas till åklagaren som i sin tur omedelbart prövar om egendomen ska förbli i förvar. Beslut om förvar får endast fattas om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som beslutet avser eller något annat motstående intresse.

En polisman har alltså möjlighet att i brådskande fall ta lös egendom i förvar. Med lös egendom avses t.ex. varje slag av fysiskt föremål och levande djur. Det medför att pengar kan tas i förvar. Även annan lös egendom än saker omfattas vilket innebär att t.ex. värdepapper, fodringar, bostadsrätter m.m. kan tas i förvar. Underrättelseskyldighet till åklagaren ankommer på den polisman som ansvarat för förvarstagandet. En sådan underrättelse bör normalt kunna fullgöras genom att ett protokoll över åtgärden upprättas och skickas till åklagaren.¹²³

Förvar är en interimistisk åtgärd i avvaktan på ett beslut om kvarstad och tiden ett föremål hålls i förvar är därför mycket kort vilket framgår i 26 kap. 4 § RB. I bestämmelsen framgår att åklagaren ska göra en framställning om kvarstad till rätten så snart som möjligt eller senast på femte dagen efter att åklagaren tagit egendomen i förvar eller beslutat att egendomen ska förbli i förvar. När framställningen inkommit till rätten börjar rättens tidfrist att löpa och förhandling ska ske senast inom fyra dagar sedan en framställning inkom, detta under förutsättning att det inte finns något synnerligt hinder mot en sådan förhandling. Under vissa förutsättningar kan fråga om kvarstad även prövas vid en huvudförhandling.

7.3.5.1 Dokumentation av förvar

Av 26 kap. 3 b § RB framgår att ett protokoll ska upprättas om egendom tagits i förvar. I protokollet ska det noga anges vad som tagits i förvar, var och när åtgärden ägt rum, vad som varit ändamålet med den och vilka som varit närvarande när den vidtogs. Dokumentationsskyldigheten åligger den som antingen efter eget beslut genomfört åtgärden eller verkställt ett förvarsbeslut på uppdrag av åklagare. Beskrivningen av egendomen ska vara så noggrann att det går att identifiera föremålen eller tillgångarna med hjälp av protokollet.¹²⁴

7.3.6 Husrannsakan

Husrannsakan enligt 28 kap. 1 § RB får företas hos någon som är skäligen misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa. En sådan husrannsakan kan vidtas för eftersökande av föremål som är underkastat beslag eller förvar eller annars för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredning av brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken (BrB). Ett beslut om husrannsaka-

¹²² JO:s beslut från den 22 mars 2010 med dnr 3949-2007.

¹²³ Fitger m.fl., Rättegångsbalken (maj 2018, Zetee) kommentaren till 26 kap. 3 § andra stycket.

¹²⁴ Fitger m.fl., Rättegångsbalken (maj 2018, Zetee) kommentaren till 26 kap. 3 b § första stycket.

kan meddelas som huvudregel av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. En polisman får besluta om husrannsakan om det är fara i dröjsmål.¹²⁵

Som grund för beslut om husrannsakan krävs det någon konkret omständighet som exempelvis talar för att en person innehar narkotika och att den finns just på den platsen eller att det finns annan bevisning om sådant brott.¹²⁶ För att besluta om en husrannsakan i en bostad vid misstanke om ringa narkotikabrott kan exempelvis tips eller annan information som tyder på att personen i fråga förvarar narkotika i bostaden utgöra sådana konkreta omständigheter som krävs för skäligen misstanke om narkotikabrott genom innehav av narkotika.¹²⁷ Om den misstänkte vid ett förhör skulle erkänna att det finns narkotika i dennes bostad förändras situationen och då finns en konkret omständighet som kan läggas till grund för ett beslut om husrannsakan i syfte att utreda brottet.¹²⁸

Om en narkotikasökhund markerar en försändelse eller i ett fordon bör det normalt innebära att det finns misstanke om brott. Det behöver dock inte medföra att det finns en misstanke mot någon person. Omständigheterna i varje enskilt fall avgör om det finns en misstanke och hur pass stark den eventuella misstanken är. I vissa ärenden bygger misstanken om brott på spaning som polisen utfört. Det kan då röra sig om en spaning som pågått under en lång tid mot en bestämd person p.g.a. misstanke om narkotikaförsäljning. I sådana fall är det viktigt att materialet från spaningen sammanställs och att en beslutsfattare erhåller materialet för en kritisk granskning inför eventuella beslut om användande av tvångsmedel.¹²⁹

JO har uttalat att ett antagande att en person som missbrukar narkotika också som regel förvarar narkotika i bostaden inte är en tillräcklig grund för skäligen misstanke om innehav av narkotika i bostaden.¹³⁰ JO har dock uttalat att situationen kan bli en annan om polisen har spanat på en särskild person och att denne uppvisar tydliga tecken på narkotikapåverkan när denne lämnar sin bostad. I sådana fall har JO påtalat att det inte kan uteslutas att omständigheterna i ett sådant fall kan finnas rättslig grund för beslut om husrannsakan i personens bostad.¹³¹

7.3.6.1 Husrannsakan hos annan

För att husrannsakan ska kunna genomföras hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet gäller strängare regler för husrannsakan. I 28 kap. 1 § andra stycket RB anges att en sådan husrannsakan endast får vidtas om brottet har begåtts hos den aktuella personen eller om den misstänkte gripits där eller om det annars finns synnerlig anledning att det bl.a. ska anträffas föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annan utredning om brottet. JO har angett att formuleringen ”synnerlig anledning” närmast får tolkas som att det ska föreligga en eller flera faktiska omständigheter som påtagligt visar att man med fog kan förvänta sig att man kommer att påträffa föremålet eller

¹²⁵ Se 28 kap. 4-5 §§ RB.

¹²⁶ JO 2006/07 s. 76 och Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 578.

¹²⁷ JO:s beslut från den 26 november 2004 med dnr 4413-2003.

¹²⁸ Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 578.

¹²⁹ Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 40f.

¹³⁰ JO:s beslut från den 13 december 2011 med dnr 5834-2010.

¹³¹ JO 2006/07 s. 76.

vinna utredningsresultatet. Det krävs därför ”mycket starka skäl” för en sådan husrannsakan.¹³²

7.3.6.2 *Dokumentation av husrannsakan*

JO har vid upprepade tillfällen påtalat vikten av att beslut om tvångsmedel dokumenteras på ett klart och noggrant sätt med bl.a. grunderna för beslutet. Det är bl.a. av vikt från kontroll- och rättssäkerhetssynpunkt.¹³³ Det är alltså viktigt att samtliga omständigheter som ligger till grund för ett beslut om husrannsakan dokumenteras och att det tydligt framgår vem som fattat beslutet. För mer information se avsnitt 7.3.1.5 avseende dokumentation av kroppsvisitation.

7.3.7 *Husrannsakan i fordon*

Vid husrannsakan i ett fordon kan bestämmelserna i 28 kap. 1 § RB tillämpas om det föreligger tillräckliga grunder. Se avsnitt 7.3.6 om grunderna för en husrannsakan. I det tidigare avsnittet har det framförts att ett beslut om husrannsakan i en bostad skulle kunna fattas om en person uppvisar tydliga tecken på narkotikapåverkan när denne lämnar sin bostad. Därmed skulle det vara möjligt att genomföra en husrannsakan i ett fordon om en situation uppkommer då en person stoppas i sitt fordon och kontrolleras och uppträder på ett sådant sätt att det finns anledning att misstänka att det finns narkotika i fordonet. Liksom vid bedömning om beslut om husrannsakan kan fattas i en bostad måste ett beslut om en husrannsakan i ett fordon bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

7.4 **Förverkande och förstörande**

Förverkande kan ske antingen genom sakförverkande eller genom värdeförverkande. Sakförverkande innebär att viss egendom förklaras förverkad, dvs. att ägaren eller rättighetsinnehavaren förlorar sin rätt till den aktuella egendomen, vilken i stället normalt tillfaller staten. Värdeförverkande innebär att förverkandeförklaringen avser värdet av viss egendom eller vissa förtjänster. Ett värdeförverkande har formen av en förpliktelse för den berörde att betala ett visst belopp.¹³⁴

Förfarandet med egendom som har tillfallit staten genom förverkande regleras i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m. Myndigheten som omhändertar egendomen får omedelbart låta försälja den om egendomen under vissa särskilt angivna förutsättningar inte går att förvara. Egendom som kan befaras komma till brottslig användning eller annars är olämplig för försäljning ska oskadliggöras.¹³⁵ Läkemedelsverket meddelar närmare föreskrifter om förstörande av narkotika och narkotikaprekursorer¹³⁶ som tagits i beslag.

¹³² Fitger m.fl., Rättegångsbalken (maj 2018, Zeteo) kommentaren till 28 kap. 1 § andra stycket, JO 1985/86 s. 123 och JO 1988/89 s. 70.

¹³³ JO:s beslut från den 3 juni 2009 med dnr 1677-2008 och JO:s beslut från den 20 december 2007 med dnr 5506-2006.

¹³⁴ Prop. 2004/05:135 s. 72.

¹³⁵ A.a., s. 75.

¹³⁶ Med narkotikaprekursorer avses ämnen som kan användas vid framställning av narkotika, se prop. 2005/06:42 s. 1.

Bestämmelser om förverkande finns i 36 kap. brottsbalken men också i en rad andra författningar, exempelvis narkotikastrafflagen (1968:64) och lagen (2000:1225) om straff för smuggling. Förverkande av substanser som misstänks vara eller är narkotika kan ske med stöd av flera olika bestämmelser beroende på situationen. Vilken bestämmelse som kan tillämpas beror t.ex. på om det är fastställt att substansen är narkotika eller om substansen upphittats utan någon misstänkt för innehavet av den misstänkta narkotikan.

I avsnitten nedan redogörs endast några exempel på förverkandebestämmelser som kan aktualiseras i samband med narkotikabrott.

7.4.1 Förverkande av narkotika m.m.

Med stöd av 6 § NSL ska narkotika eller narkotikaprekursorer som varit föremål för brott enligt narkotikastrafflagen förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. Det är även möjligt att istället få värdet på narkotikan förverkat. Även utbyte av brott ska förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt denna lag.

I 7 § NSL anges att för egendom som tagits i beslag, som kan antas vara förverkad enligt 6 § NSL, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken med vissa avvikelser. Avseende beslag av narkotika, narkotikaprekursorer eller egendom som avses i 6 § fjärde stycket NSL tillämpas även bestämmelserna i 2 § 1 och 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. Det innebär att egendomen får förstöras redan när den tagits i beslag, förutsatt att dess värde är ringa eller egendomens förstörande annars måste anses försvarligt. I annat fall får egendomen säljas innan beslutet om förverkande fattas. Beslut om förstörande eller försäljning meddelas av undersökningsledaren, åklagaren eller i vissa särskilda fall av Polismyndigheten.¹³⁷ Tiden för att anmäla missnöje ska med stöd av enligt 7 § andra stycket NSL räknas från dagen för förordnandet.

Med stöd av 2 § första stycket 1a lagen om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. har en polisman rätt att redan på platsen för beslag besluta om förstörande av alkoholhaltig dryck. När det gäller narkotika är inte denna bestämmelse tillämplig. En polisman har således inte rätt att besluta om ett förstörande av narkotika direkt på platsen för beslaget. I förarbeten har detta motiverats med tanke på att det bl.a. ofta finns skäl för att narkotika ska vara tillgängligt för analys eller vägning en tid efter att beslaget verkställts. I många fall ska de brott som kan ha begåtts, t.ex. i samband med hanteringen av narkotikan, utredas och lagföras. Att narkotikan analyseras kan vara av betydelse för den kommande lagföringen och frågan om utredning ska ske eller inte avgörs vanligtvis inte av den polisman som verkställer beslaget. Dessutom bedömdes det praktiska behovet av att förstöra egendom på platsen för beslaget inte vara lika framträdande när det gäller t.ex. narkotika som när det avser alkohol.¹³⁸

Bestämmelsen i 6 § NSL ställer krav på att det som ska förverkas verkligen är narkotika. Om det är fastställt att substansen är narkotika, genom att det analyserats, kan förverkande ske. Om innehållet däremot inte har analyserats kan det inte konstateras att det

¹³⁷ Prop. 2004/05:135 s. 75.

¹³⁸ A.a., s. 147f.

är narkotika.¹³⁹ Om misstänkt narkotika har tagits i beslag och inte analyserats är det således inte möjligt att tillämpa förverkandebestämmelsen i 6 § NSL. Om det beslagtagna materialet eller egendomen bevisligen inte är narkotika bör det inte föreligga några hinder mot att lämna ut den.¹⁴⁰ I ett sådant fall tillämpas bestämmelserna om beslag i 27 kap. RB. Det framgår t.ex. enligt 27 kap. 8 § första stycket RB att ett beslag omedelbart ska hävas om det inte längre finns skäl för det.

JO har tidigare riktat kritik mot polismyndigheten i Jämtlands län för handläggning av ett beslag av misstänkt narkotika. Det misstänkta materialet skickades till Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) för analys och i analysuppdraget angav ”efter avslutad analys skall materialet förstöras”. JO fann att polismyndighetens formulering var klart olämpligt då myndigheten inte gjort någon reservation om att direktivet endast skulle gälla om materialet visade sig vara just narkotika. Materialet har sedan förstörts utan att det fanns någon rättslig grund för det. Omedelbart efter analysresultatet skulle beslaget rätteligen hävts och materialet skulle ha återlämnats till den person det togs ifrån.¹⁴¹

Skulle det däremot föreligga en situation där material eller egendom bevisligen är narkotika och åtal har ogillats, t.ex. för att den tilltalade inte har kunnat bindas till narkotikainnehavet, uppstår en situation där förverkandet inte omfattas av brottmålsdomens rättskraft. Om materialet eller egendomen skulle hävas och lämnas ut skulle det medföra att ett nytt narkotikabrott uppstår, där både den som tar emot och den som lämnar ut narkotikan gör sig skyldiga till brott. Därmed måste det finnas möjlighet att förhindra att en sådan situation inträffar. Det kan ske genom att tillämpa förverkandebestämmelsen i 36 kap. 3 § BrB genom vilken föremål som på grund av sin ”särskilda beskaffenhet och omständigheterna” i övrigt kan befaras komma till brottslig användning får förverkas.¹⁴²

Om ett narkotikamål ogillas och beslag hävs p.g.a. att åklagaren inte lyckats bevisa att den beslagtagna egendomen är narkotika bör egendomen på nytt kunna tas i beslag med stöd av 27 kap. 14 a § RB. Den misstänkta narkotikan bör då analyseras och om det visar sig vara narkotika kan det förverkas med stöd av 36 kap. 3 § BrB, förutsatt att den friande domen har vunnit laga kraft. Är så inte fallet och domen har överklagats, bör analysresultatet kunna åberopas som bevisning i samband med prövning i nästa instans.¹⁴³

7.4.2 Förverkande av hjälpmedel och s.k. brottsverktyg

7.4.2.1 I samband med brott

Med stöd av 6 § tredje stycket NSL får även egendom som har använts som hjälpmedel vid ett brott enligt lagen förklaras förverkad. Det krävs dock att det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Även egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt lagen, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling, samt egendom med vilken har tagits befattning som utgör brott enligt denna lag. Vid

¹³⁹ JO 1999/00 s. 141 och JO 2006/07 s. 47.

¹⁴⁰ Bring & Diesen, Förundersökning, fjärde upplagan, Norstedts Juridik, s. 410.

¹⁴¹ JO 1999/00 s. 141.

¹⁴² Bring & Diesen, Förundersökning, fjärde upplagan, Norstedts Juridik, s. 410.

¹⁴³ A.a., s. 411.

förverkande enligt 6 § tredje stycket NSL gäller bestämmelserna om beslag i 27 kap. RB, detta framgår av 7 § första stycket NSL.

7.4.2.2 *Utan samband med brott*

När det gäller t.ex. brottsverktyg kan sådana förverkas trots att det inte inletts någon förundersökning. Detta är möjligt genom bestämmelsen i 27 kap. 14 a § RB som anger att om förverkande kan ske enligt 36 kap. 3 § BrB får föremålet tas i beslag. I 36 kap. 3 § 1 BrB finns bestämmelsen om förverkande av föremål som på grund av sin särskilda beskaffenhet och omständigheterna i övrigt kan komma till brottslig användning.¹⁴⁴

Om föremål som används som tillbehör eller hjälpmedel vid hantering av narkotika, t.ex. pipor som kan användas för att röka hasch anträffas utan samband med narkotikabrott kan förverkande ske med stöd av 36 kap. 3 § 1 BrB.¹⁴⁵ En förutsättning är dock att föremålet är tillgängligt för beslag. En husrannsakan för eftersökande av sådana föremål är inte tillåtet, men ett föremål kan självklart bli tillgängligt för beslag genom en husrannsakan.¹⁴⁶ För att tillämpa förverkandebestämmelsen i 36 kap. 3 § 1 BrB krävs inte att något brott har begåtts. I stället är en förutsättning för förverkande att föremålet p.g.a. sin särskilda beskaffenhet kan befaras komma till brottslig användning. För att förverkande ska kunna ske enligt denna bestämmelse är det emellertid inte tillräckligt att föremålet i och för sig är av sådan beskaffenhet att det kan befaras komma till brottslig användning. Det krävs alltså att omständigheterna i övrigt ger stöd för sådana farhågor.¹⁴⁷

Föremål kan exempelvis påträffas av polismän i samband med åtgärder enligt 19, 20 och 20 a §§ PL utan något samband med en förundersökning. Vid fara i dröjsmål har polisman rätt att ta föremål i beslag med stöd av 27 kap. 14 a och 4 §§ andra stycket RB. I 3 § fjärde stycket lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. (förfarandelagen) får en polisman, eller annan anställd vid Polismyndigheten som myndigheten har utsett¹⁴⁸, i vissa fall besluta om förverkande av ett föremål. I bestämmelsen anges att det krävs att värdet av det som ska förverkas uppgår till mindre än en tiondel av det prisbasbelopp¹⁴⁹ som enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken gällde då beslaget verkställdes eller att saknar egendomen saluvärde. I 2 § Polismyndighetens föreskrifter om förverkande när frågan inte rör någon som är tilltalad för brott (PMFS 2017:6, FAP 103-1) anges att ett förverkande i nära anslutning till den plats där egendomen tagits i beslag får beslutas av den som är polisman (omedelbart förverkande) och att förverkande efter viss utredning får beslutas av anställd vid Polismyndigheten med befogenhet att fullgöra arbetsuppgift som ankommer på en förundersökningsledare (förverkande i efterhand).¹⁵⁰

Reglerna om anmälade av beslag behöver inte tillämpas, om det föremål det gäller redan har förverkats. Det blir i stället en fråga om dokumentation av förverkandebeslu-

¹⁴⁴ Utvecklingscentrum Malmö, Beslag – en handbok (uppdaterad maj 2015) s. 5.

¹⁴⁵ Prop. 2004/05:135 s. 156.

¹⁴⁶ Fitger m.fl., Rättegångsbalken (februari 2018, Zeteo) kommentaren till 27 kap. 14 a §.

¹⁴⁷ Prop. 2004/05:135 s. 156.

¹⁴⁸ Se bilaga 4 till Polismyndighetens arbetsordning (PM 2018:21).

¹⁴⁹ Prisbasbeloppet för år 2019 har fastställts till 46 500 kronor, se

<https://www.regeringen.se/artiklar/2018/09/prisbasbelopp-for-2019-faststallt/>.

¹⁵⁰ Fitger m.fl., Rättegångsbalken (februari 2018, Zeteo) kommentaren till 27 kap. 14 a §.

tet.¹⁵¹ I 5 § FAP 103-1 anges att ett beslut om omedelbart förverkande ska meddelas skriftligen på blankett *Beslut om förverkande enligt lagen (1986:1009) om förfarande i vissa fall vid förverkande m.m. (PM 103.6.B)* eller *Beslut om förverkande enligt lagen (1986:1009) om förfarande i vissa fall vid förverkande m.m. (PM 103.6)*. Blanketter för dokumentation finns i formulärportalen.

Den som drabbats av åtgärden kan göra en missnöjesanmälan hos Polismyndigheten. Av 3-4 §§ FAP 103-1 framgår att den som drabbas av ett förverkande ska underrättas om möjligheten att anmäla missnöje över beslutet. Underrättelsen ska lämnas så snart som möjligt, om det kan ske. Görs en sådan missnöjesanmälan ska beslutet om förverkande inte vidare gälla, dvs. föremålet ska åter anses vara beslagttaget och Polismyndigheten ska överlämna ärendet till åklagare.

Svea hovrätt har i en dom prövat frågan om förverkande enligt 36 kap. 3 § 1 BrB av beslagtagna s.k. haschpipor. Hovrätten bedömde att varje beslagttaget föremål skulle ses för sig när det gällde att avgöra om föremålet hade en sådan särskild beskaffenhet att det kunde befaras komma till brottslig användning. Vissa pipor ansågs vara av sådan beskaffenhet, medan andra inte ansågs vara det. Enligt hovrätten var det en förutsättning för att en pipa skulle kunna förklaras förverkad enligt det aktuella lagrummet att alternativa användningsmöjligheter kunde utmönstras som osannolika. Hovrätten ansåg dock att det i sammanhanget saknade betydelse om pipan kunde tjäna som prydnadsföremål eller utgöra ett samlarobjekt, eftersom varje föremål kan ges en sådan användning. Däremot fäste hovrätten avseende vid om en pipa typiskt sett var olämplig för tobaksrökning. Hovrätten fann att förhållandena i övrigt gav stöd för antagandet att de pipor, som man i och för sig funnit vara av sådan särskild beskaffenhet som förutsätts för förverkande, kunde befaras komma till brottslig användning och förklarade således dessa pipor förverkade.¹⁵²

7.4.2.3 Injektionssprutor eller kanyler

Av 6 § fjärde stycket NSL framgår att även injektionssprutor eller kanyler som påträffas hos någon som begått brott enligt narkotikastrafflagen och som kan användas för insprutning i människokroppen eller andra föremål som är särskilt ägnade att användas för missbruk av eller annan befattning med narkotika, ska förklaras förverkade om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller också om föremålen påträffas i ett utrymme som disponeras av personen eller i förbindelse med narkotika som har varit föremål för brott enligt denna lag. Föremålen ska förverkas om förutsättningarna är uppfyllda och då spelar det ingen roll vem de tillhör.

Vid förverkande av egendom som regleras i 6 § fjärde stycket NSL är bestämmelsen i 7 § andra stycket NSL tillämplig. För mer information om hanteringen av ett sådant förverkande se avsnitt 7.4.1 om förverkande av narkotika.

7.4.3 Utvidgat förverkande

I 36 kap. 1 b § BrB regleras under vilka förutsättningar förverkande kan ske av utbyte av brottslig verksamhet, dvs. utvidgat förverkande.¹⁵³ Bestämmelserna innebär att i det fall någon döms för ett brott som är av beskaffenhet att kunna ge utbyte och för vilket är

¹⁵¹ Fitger m.fl., Rättegångsbalken (februari 2018, Zetee) kommentaren till 27 kap. 14 a §.

¹⁵² Svea hovrätts dom den 17 december 1996 i mål B 1663/96 och prop. 2004/05:135 s. 156.

¹⁵³ Johannisson, Brottsbalken (1968:700) 36 kap. 1 b §, Lexino 2019-02-27.

föreskrivet fängelse i fyra år eller mer, kan enligt 36 kap. 1 b § BrB inte endast utbyte av det brott som domen avser förklaras förverkat utan också annan egendom eller dess värde, om det framstår som klart mera sannolikt att den utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. Sådant förverkande kan dessutom komma i fråga då någon döms för vissa särskilt uppräknade brottstyper med en lägre straffskala, förutsatt att brottet har varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte.¹⁵⁴ Exempel på uppräknade brottstyper i 36 kap. 1 b § andra stycket BrB är narkotikabrott enligt 1 § NSL eller olovlig befattningsmed narkotikaprekursorer enligt 3 b § NSL, narkotikasmuggling enligt 6 § första stycket lag om straff för smuggling samt något annat brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer och som har utgjort led i en brottslighet som utövats i organiserad form.

Enligt 36 kap. 1 b § BrB ska förverkande ske om det framstår som klart mer sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. Vid denna bedömning är egendomens beskaffenhet och de omständigheter under vilka den påträffats samt hur detta förhåller sig till vederbörandes personliga och ekonomiska förhållanden av betydelse. Förverkande enligt denna paragraf är subsidiärt i förhållande till annat utbytesförverkande och kan därför bara komma i fråga om den aktuella egendomen inte kan bli föremål för förverkande enligt dessa andra bestämmelser.¹⁵⁵

Av 36 kap. 5 a § BrB framgår hos vem ett förverkande enligt 36 kap. 1 b § BrB får ske. Det får ske hos 1. gärningsmannen eller annan som medverkat till det brott som förverkandet grundas på, 2. den som förvärvat egendomen genom bodelning eller på grund av arv eller testamente eller genom gåva, och 3. den som förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skälig anledning att anta att egendomen har samband med brottslig verksamhet. I lagen (2008:369) om förfarandet vid förverkande av utbyte av brottslig verksamhet i vissa fall finns bestämmelser om förfarandet vid en talan om förverkande hos den som avses i punkterna 2 och 3.

Polismyndigheten har tillsammans med flera andra myndigheter upprättat ett myndighetsöverskridande brottsutbytesarbete i samverkan och tagit fram ett metodstöd för finansiella utredningar. I detta metodstöd finns information om förverkande av utbyte av brott enligt 36 kap. 1 § BrB och utvidgat förverkande enligt 36 kap. 1 b § BrB.¹⁵⁶

7.4.4 Förstörande av hälsofarliga missbrukssubstanser

I 1 § lagen (2011:111) om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser anges att syftet med lagen är att förebygga att människor missbrukar vissa hälsofarliga substanser. Lagen gäller enligt 2 § substanser som (1) har förklarats som narkotika enligt förordningen (1992:1554) om kontroll av narkotika eller som hälsofarlig vara enligt förordningen (1999:58) om förbud mot vissa hälsofarliga varor enligt en förordning som har beslutats men ännu inte trätt i kraft, (2) har förklarats som narkotika enligt en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt men där förklaringen ännu inte har

¹⁵⁴ Prop. 2015/16:155 s. 14.

¹⁵⁵ Bäcklund m.fl., Brottsbalken (februari 2019, Zeteo) kommentaren till 36 kap. 1 b §.

¹⁵⁶ <https://intrapolis.polisen.se/contentassets/df05bb527db94c21bc64f1bf54a7bb25/metodstod-finansiell-utredning.pdf>.

trätt i kraft här i landet, eller (3) kan antas komma att av regeringen förklaras som narkotika eller som hälsofarlig vara enligt någon av de i punkt 1 angivna förordningarna.

Enligt 4 § lagen om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser fattas beslut om förstörande av åklagare, även tulltjänsteman kan i vissa fall då ärendet är av enkel beskaffenhet fatta beslut om förstörande. Av 5 § följer att om en polisman påträffar en substans och det skäligen kan antas att beslut om förstörande av substansen kommer att meddelas av åklagare enligt denna lag, får polismannen besluta att omhänderta substansen i avvaktan på åklagarens beslut.

När en polisman påträffar en substans som kan misstänkas vara narkotika eller hälsofarlig vara beslagtogs substansen normalt på grund av misstanke om brott. Därefter skickas normalt substansen för analys och om analysen påvisar substansen är narkotika eller hälsofarlig vara förblir substansen i beslag och brottsutredningen fortgår. Om analysen däremot inte påvisar att substansen är narkotika eller hälsofarlig vara saknas förutsättningar för att låta beslaget kvarstå, detta eftersom beslag ska hävas när det inte längre finns skäl för det enligt 27 kap. 8 § första stycket RB. I ett sådant fall finns möjlighet att med stöd av 7 § lagen om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser besluta om omhändertagande av substansen. Det kräver att förutsättningarna i 5 § är uppfyllda. Ett sådant beslut får fattas av den som häver ett beslag, oavsett om det sker av Polismyndigheten, Tullverket eller åklagare.¹⁵⁷

7.5 Sekretess

Bestämmelser om handlingars offentlighet och sekretess finns bl.a. i 2 kap. tryckfrihetsförordningen (TF) och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). I Polismyndighetens riktlinjer om utlämnande av allmänna handlingar (PM 2016:2) och Polismyndighetens handbok för offentlighet och sekretess (PM 2016:67) finns ytterligare reglering och vägledning vid utlämnande av allmänna handlingar eller uppgifter ur allmänna handlingar.

7.5.1 Sekretess i förhållande till arbetsgivare vid narkotikabrott

Uppgifter och handlingar om att en person är misstänkt för brott omfattas normalt av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (OSL). Vilka bestämmelser som aktualiseras beror på uppgifterna och om förundersökningen har lett till åtal eller inte. En uppgift som omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen får inte röjas för enskilda eller för andra myndigheter, om inte annat anges i lag eller förordning, vilket framgår av 8 kap. 1 § och 10 kap. 28 § OSL. Sekretess gäller således som utgångspunkt även i förhållande till andra myndigheter. Att myndigheter samverkar innebär inte i sig att sekretessen får brytas mellan myndigheterna. Det krävs en sekretessbrytande bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen eller i annan lagstiftning för att en myndighet ska kunna lämna ut uppgifter som omfattas av sekretess.¹⁵⁸

Ett exempel på en fråga om utlämnande av uppgifter eller handlingar som är återkommande inom Polismyndigheten är om det är möjligt att lämna ut uppgifter om narkotikabrott till en arbetsgivare i de fall en anställd vid en skola är misstänkt för brott. Det saknas en uttrycklig bestämmelse som reglerar Polismyndighetens möjlighet att lämna

¹⁵⁷ Prop. 2010/11:4 s. 67f.

¹⁵⁸ JO:s beslut från den 10 maj 2016 med dnr 6290-2014.

ut uppgifter till en utbildningsförvaltning eller skola. Om det saknas en tillämplig sekretessbrytande bestämmelse kan den så kallade generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL tillämpas i vissa fall. Av den bestämmelsen följer att en sekretessbelagd uppgift, med vissa undantag som inte är aktuella i detta fall, får lämnas till en myndighet, om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Vid den intresseavvägning som ska göras enligt generalklausulen ska den mottagande myndighetens behov av uppgifterna vägas mot det intresse som sekretesskyddet typiskt sett tillgodoser. Något krav på att myndigheten begärt att få ta del av uppgifterna finns inte.¹⁵⁹ Bestämmelsen i 10 kap. 27 § OSL är tillämplig både vad gäller uppgiftsutbyten mellan myndigheter med samma eller närliggande verksamheter och likaså om verksamhetsinriktningarna är olika.¹⁶⁰ Det bör dock finnas starka skäl för att ett uppgiftsutbyte ska kunna ske mellan myndigheter med olika verksamhetsinriktning.¹⁶¹ När en intresseavvägning sker bör hänsyn tas till den mottagande myndighetens behov av uppgifterna samt vilket sekretesskydd uppgifterna får hos den mottagande myndigheten, uppgifternas art och i vilket syfte de ska användas.¹⁶²

JO har tidigare riktat kritik mot en närpolischef som lämnat ut sekretessbelagda uppgifter om att en person som var anställd vid en skola var misstänkt för narkotikabrott. Uppgifterna hade lämnats ut till en utbildningsförvaltning och den skola där personen arbetade som lärare. Uppgifterna lämnades ut efter en intresseavvägning enligt 10 kap. 27 § OSL. För att ett utlämnande ska bli aktuellt krävs att mottagaren har ett behov av att ta del av uppgifterna och att intresset av att de lämnas ut uppenbart har företräde framför det intresse sekretessen ska skydda. I det aktuella ärendet fanns ingen information som påvisade att brottsligheten berörde eleverna på skolan eller andra barn och ungdomar. Det fanns inte heller någonting som tydde på att den misstänkte hade begått brott på skolans område eller att den brottslighet han misstänktes för innebar någon konkret risk för att eleverna på skolan skulle kunna fara illa. Det saknades därmed förutsättningar för att lämna ut uppgifterna om brottsmisstankarna.

8 Rättsliga förutsättningar – Narkotikasök med polishund i kommunala skolor

8.1 Inledning

Enligt narkotikastrafflagen är all befattning med narkotika för annat än medicinskt och vetenskapligt bruk förbjuden. Det är grunden för ett narkotikafritt samhälle och därmed även för en narkotikafri skola.

Polismyndigheten kan behöva göra insatser i skolor med anledning av misstanke om narkotikabrott. Då ska den straffrättsliga ordning som främst framgår av rättegångsbalkens regler följas. Men åtgärder kan även bli aktuella inom ramen för det brottsförebyggande uppdraget.

I detta sammanhang beskrivs vad som gäller i samband med brottsförebyggande insatser som utförs med hjälp av Polismyndighetens tjänstehundar och sker i kommunala skolor.

¹⁵⁹ JO:s beslut den 10 maj 2016 med dnr 6290-2014.

¹⁶⁰ Prop. 1979/80:2 del A s. 326f.

¹⁶¹ SOU 2003:99 s. 153f.

¹⁶² Kammarrätten i Stockholms dom den 17 september 2014 i mål nr 5348-14.

Däremot omfattar redogörelsen inte fallen då sök med hund efter narkotika sker inom ramen för Polismyndighetens utredningsverksamhet, reguljära brottsförebyggande arbete eller sök som sker i privata skolor.

8.2 Rättslig reglering

Enligt artikel 33 i FN:s konvention om barnets rättigheter har barn rätt att skyddas från olaglig användning av narkotika. Skolan är en plats där detta skydd ska finnas och upprätthållas.

Av 2 och 6 §§ PL följer att Polismyndigheten ska samarbeta med andra myndigheter (såsom kommunala skolor) vars verksamheter berör polisverksamheten. Vidare framgår det av 6 § förvaltningslagen att varje myndighet ska lämna andra myndigheter hjälp inom ramen för den egna verksamheten.

Skyldigheten att lämna hjälp av detta slag omfattar sådant som har anknytning till myndighetens eget verksamhetsområde och som är förenligt med god hushållning med allmänna medel. Myndighetens rådande arbets- och resurssituation vid tillfället för förfrågan ska även beaktas vid bedömningen om hjälp kan lämnas.

Härtill ska behovs- och proportionalitetsprinciperna i 8 § PL alltid beaktas vid planering och genomförande av polisiära insatser.

8.3 Planering, samverkan och genomförande

Narkotikasök med tjänstehundar i kommunala skolor utgör sådan hjälp som omfattas av de aktuella lagrummen, om syftet är att förebygga brott. Ett antal förutsättningar måste dock vara uppfyllda för att det ska anses godtagbart att Polismyndigheten lämnar hjälp av detta slag.

Det ska vara en behörig representant för skolan (i normalfallet skolans rektor) som begär hjälp. Begäran ska avse narkotikasök som sker i brottsförebyggande syfte och inte grundas på misstanke om brott.

Under planeringsstadiet bör samråd med skolan ske och en plan läggas fast gällande hur myndigheternas samverkan i praktiken ska se ut. Det är Polismyndigheten som avgör, med beaktande av bl.a. myndighetens resurser, om och i vilken utsträckning en insats kan genomföras.

Av integritetsskäl ska det framgå av skolans ordningsregler/policy (eller motsvarande) att narkotikasök med Polismyndighetens tjänstehundar kan komma att genomföras i skolans lokaler. Skolans ordningsregler/policy (eller motsvarande) ska också vara kommunicerade med skolans elever och elevernas vårdnadshavare.

Med beaktande av behovs- och proportionalitetsprinciperna bör insatsen inte heller genomföras under normal skoltid. Om skäligen misstanke om narkotikabrott uppstår (eller narkotika påträffas) under genomförandet ska insatsen övergå i brottsutredande verksamhet och bedrivas i enlighet med bl.a. rättegångsbalkens regler.

9 Rättslig reglering avseende ungdomar

9.1 Rättslig reglering unga lagöverträdare

I lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LuL) finns särskilda bestämmelser om hanteringen av brott där den misstänkte är under 21 år.

9.1.1 *Misstänkt är under 18 år*

9.1.1.1 *Underrättelse till vårdnadshavare*

Av 5 § LuL framgår att om någon som inte har fyllt 18 år är skäligen misstänkt för brott, ska vårdnadshavaren eller någon annan som svarar för den unges vård och fostran samt någon annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge omedelbart underrättas och kallas till förhör som hålls med den unge. Om den unge har gripits, anhållits eller häktats på grund av brottsmisstanken, ska en sådan vuxen underrättas om detta och om skälen för det samtidigt med underrättelsen om brottsmisstanken eller annars omedelbart efter frihetsberövandet. Undersökningsledaren får besluta att skjuta upp en underrättelse om brottsmisstanken, en kallelse till förhör eller en underrättelse om frihetsberövande om det är nödvändigt för att sakens utredning inte väsentligen ska försvåras. När det inte längre finns skäl för beslutet ska en underrättelse omedelbart lämnas. Detsamma gäller en kallelse till förhör. En underrättelse eller kallelse ska inte göras om det strider mot den unges bästa eller om det finns andra särskilda skäl.

En underrättelse ska ske till vårdnadshavaren eller någon annan som svarar för den unges vård och fostran samt någon annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge. En förälder som inte är vårdnadshavare, men som regelbundet umgås med den unge ofta kan anses ha en fostrande roll som anges i bestämmelsen. Exempel på andra vuxna som kan anses ha en fostrande roll för den unge än föräldrarna är familjehemsföräldrar, styvföräldrar, mor- och farföräldrar, stödpersoner eller lärare. I första hand kan den unge tillfrågas om vem som står i ett sådant förhållande att den istället för vårdnadshavaren bör underrättas och kallas. Om den unge vägrar lämna sådan uppgift kan istället t.ex. berörda vårdnadshavare eller socialtjänsten tillfrågas. Någon ytterligare utredning behöver dock inte vidtas.¹⁶³

JO har tidigare granskat en händelse där en polispatrull medtog en 17-åring till kroppsbesiktning misstänkt för ringa narkotikabrott. Efter att han identifierats på polisstationen och blodprovstagning skett underrättades hans vårdnadshavare om misstanken. Det skedde ungefär 1,5 timme efter att han medtogs. Sedan underrättelse skett genomfördes förhör i pojkens hem med hans vårdnadshavare närvarande. JO konstaterade att underrättelse borde ha kunnat ske i ett tidigare skede men fann vid en helhetsbedömning inte tillräcklig grund för kritik mot den aktuella polismyndigheten.¹⁶⁴

Förundersökningsledaren får besluta att skjuta upp en underrättelse. När det inte längre finns skäl för beslutet att skjuta upp underrättelsen ska en underrättelse omedelbart lämnas. En underrättelse ska lämnas om att den unge varit frihetsberövad även om frihetsberövandet upphört. En kallelse till förhör ska lämnas omedelbart när skälen för att

¹⁶³ Berggren, Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (december 2017, Zeteo) kommentaren till 5 § första stycket.

¹⁶⁴ JO:s beslut meddelat 24 augusti 2012 med dnr 3495-2011.

skjuta upp en kallelse har upphört t.ex. om kollusionsfara upphört i förhållande till någon som ska kallas till förhör så ska det ske omedelbart.¹⁶⁵

Om en kallelse strider mot barnets bästa eller om det finns särskilda skäl får en kallelse underlåtas. Med detta avses antingen att det rör sig om en mycket bagatellartad förseelse att det framstår som självklart att rapporteftergift ska meddelas eller att en undersökningsledare bedömer att en underrättelse skulle kunna skada mer än att hjälpa den unge. Den unge har inte möjlighet att påverka att underrättelse sker till vårdnadshavare endast genom att motsätta sig det. Situationer där det kan finnas särskilda skäl att underlåta en kallelse kan vara att vårdnadshavaren är misstänkt för delaktighet i brottet eller att polisen känner till att vårdnadshavaren inte utövar den faktiska vårdnaden av den unge. Vidare kan det även ske om t.ex. den unge av utredningstekniska skäl måste förhöras omedelbart och dennes vårdnadshavare inte kan nås.¹⁶⁶

JO har i ett beslut bedömt att underrättelseskyldigheten till vårdnadshavare inte är fullgjord genom att på föräldrarnas adress kalla den unge till förhör. I det aktuella fallet hade en polisanställd bedömt att hon underrättat vårdnadshavarna genom att skicka en kallelse till förhör till sonen som var skäligen misstänkt för brott och boende på samma adress som vårdnadshavarna. JO anförde dock att en underrättelse istället ska skickas till vårdnadshavarna personligen.¹⁶⁷

9.1.1.2 Underrättelse till socialnämnden

Enligt 6 § LuL ska socialnämnden genast underrättas om någon som inte har fyllt 18 år är skäligen misstänkt för ett brott som kan leda till fängelse. Av underrättelsen ska det framgå huruvida den misstänkte har tillfrågats om han eller hon vill delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott och hur den misstänkte ställt sig till ett deltagande. Om den unge har gripits, anhållits eller häktats på grund av brottsmisstanken, ska socialnämnden underrättas om detta och om skälen för det samtidigt med underrättelsen om brottsmisstanken eller annars genast efter frihetsberövandet.

Polismyndigheten ska således genast underrätta socialnämnden om en person under 18 år är skäligen misstänkt för ett brott som kan leda till fängelse. Att socialnämnden även ska erhålla information om den misstänkte tillfrågats om medling och dennes inställning till medling ger socialnämnden möjlighet att på ett tidigt stadium ta ställning till medling i samband med bedömningen av vilka åtgärder som bör vidtas i det aktuella fallet. En underrättelse till socialnämnden ska lämnas oavsett om en underrättelse lämnats till någon i den unges närhet enligt 5 § LuL. Socialnämnden ska även underrättas om ett frihetsberövande av den unge och om skälen för det snarast efter att beslutet fattats.¹⁶⁸ Polismyndighetens åtgärder enligt 6 § LuL ska dokumenteras. Detta följer av allmänna principer om myndigheters dokumentationsskyldighet och även av 20 § förundersökningskungörelsen (1947:948).¹⁶⁹

¹⁶⁵ Berggren, Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (december 2017, Zeteo) kommentaren till 5 § andra stycket.

¹⁶⁶ A.a. 5 § tredje stycket.

¹⁶⁷ JO 1999/00 s. 118.

¹⁶⁸ Berggren, Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (december 2017, Zeteo) kommentaren till 6 §.

¹⁶⁹ JO 2012/13 s. 106.

Vid förhör med den unge ska företrädare för socialtjänsten närvara om det är möjligt och kan ske utan men för utredningen, vilket framgår av 7 § LuL. Syftet med underrättelsen till socialnämnden får i princip anses vara detsamma som när det gäller vårdnadshavare, dvs. att socialnämnden ska få kunskap om den pågående brottsutredningen och därmed bättre förutsättningar att fullgöra sitt ansvar.¹⁷⁰

JO har tidigare riktat kritik mot en polismyndighet då det förekom grundläggande brister avseende ombesörjandet av rutinåtgärder som underrättelser och kallelser i enlighet med 5-7 §§ LuL. I det aktuella ärendet hade åklagaren i egenskap av förundersökningsledare gett direktiv om att en ung person skulle höras och delges misstanke om grovt förtal. I beslutet anförde JO att det är polismyndigheten, ytterst dess ledning, som har ansvar för att åklagarens direktiv leder till adekvata åtgärder samt att dessa utförs på ett korrekt sätt och av kompetent personal. Till detta ansvar hör, utan att detaljerade direktiv härom ska behöva ges av förundersökningsledaren, ombesörjandet av rutinåtgärder som underrättelser och kallelser enligt 5–7 §§ lagen om unga lagöverträdare.¹⁷¹

9.1.2 *Misstänkt är under 15 år*

9.1.2.1 *Underrättelse till vårdnadshavare*

Det följer av 33 § LuL att den unges vårdnadshavare eller annan som svarar för den unges vård och fostran samt annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge omedelbart ska underrättas om den unge kan misstänkas för att före 15 års ålder ha begått ett brott, och om en utredning enligt 31 § LuL¹⁷² har inletts avseende den unge. Denna ska även kallas till förhör som hålls med den unge. Detta gäller dock inte om det är till men för utredningen eller det i övrigt finns särskilda skäl mot det.

9.1.2.2 *Underrättelse till socialnämnden*

Enligt 34 § LuL ska socialnämnden omedelbart underrättas när någon kan misstänkas för att före 15 års ålder ha begått ett brott på vilket fängelse kan följa, och när en utredning enligt 31 § har inletts. Vid förhör med den unge i en utredning enligt 31 § tredje stycket ska företrädare för socialtjänsten närvara, om det inte möter något hinder. Är det fråga om en utredning enligt 31 § första eller andra stycket krävs särskilda skäl för att företrädare för socialtjänsten inte ska närvara. I fall som avses i 31 § andra stycket får ingen annan åtgärd än förhör med den unge vidtas innan socialnämnden har begärt att en utredning ska inledas. Om det finns särskilda skäl får dock även andra åtgärder vidtas. Om brottsmisstanken kvarstår efter förhöret med den unge och efter andra vidtagna åtgärder, ska protokoll över förhöret och åtgärderna omgående sändas till socialnämnden.

Om ett barn har råkat i svårigheter är det i första hand föräldrarna som ska ta ansvar för barnet, men såväl föräldrarna och barnet kan behöva stöd från det allmänna stödet. Därför är det naturligt att även socialnämnden underrättas oavsett på vilken grund en utredning enligt 31 § LuL har inletts. För att en representant från socialtjänsten inte ska vara

¹⁷⁰ JO 2012/13 s. 106.

¹⁷¹ JO 2012/13 s. 106 jfr JO:s beslut från den 24 augusti 2011 med dnr 4217-2010.

¹⁷² En utredning enligt 31 § LuL ska inledas om någon kan misstänkas för att före 15 års ålder ha begått ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott förutsatt att inte särskilda skäl talar emot det.

med vid ett förhör med den unge under 15 år krävs särskilda skäl, sådana skäl kan t.ex. vara att en företrädare för socialtjänsten hastigt insjuknat och att någon ersättare inte kunnat ordnas.¹⁷³

9.1.3 *Användande av tvångsmedel mot barn under 15 år*

Om det finns särskilda skäl får enligt 36 § LuL beslag, husrannsakan och kroppsvisitation företas mot en misstänkt som är under 15 år. Enligt förarbetena ska restriktivitet iaktas vid tillämpningen av tvångsmedel mot den under 15 år och det bör i allmänhet föreligga misstanke om allvarigare brottslighet eller brottslighet i större omfattning.¹⁷⁴ När en kroppsvisitation vidtas gentemot ett barn under 15 år och det sker med stöd av 28 kap. RB gäller 28 kap. 13 a § med skillnaden att den unge endast får kvarhållas för ändamålet i högst tre timmar.

För att förtydliga regleringen av användningen av tvångsmedel mot barn under 15 år har 36 f § LuL införts. I den bestämmelsen framgår att endast de tvångsmedel som är angivna i LuL, 23 kap. 7-9 a §§ RB eller annan författning där det uttryckligen föreskrivs att tvångsmedlet får användas mot den som är under femton år, får användas mot den som är under 15 år. Det är således inte möjligt att använda hemliga tvångsmedel mot den som är under 15 år.¹⁷⁵

9.1.3.1 *Kroppsbesiktning av barn under 15 år*

Reglerna om kroppsbesiktning i rättegångsbalken omfattar inte barn under 15 år. För barn under 15 år tillämpas LuL. Enligt 36 a § LuL får den som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse ett år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott kroppsbesiktigas om det är av synnerlig vikt för att klarlägga omständigheterna kring brottet.

För kroppsbesiktning av barn under 15 år gäller betydligt strängare krav på brottets svårighetsgrad än enligt 28 kap. 12 § RB. Tvångsmedlet kan t.ex. användas vid misstanke om mord, dråp, grov misshandel och våldtäkt. Det krävs dessutom att det är av synnerlig vikt för att klarlägga omständigheterna för brottet. Det innebär att det i princip inte ska vara möjligt att få fram uppgifter på annat sätt än genom kroppsbesiktning.¹⁷⁶

Vid en kroppsbesiktning enligt 36 a § gäller ett flertal bestämmelser i rättegångsbalken. Nämligen att proportionalitetsprincipen, definitionen av en kroppsbesiktning och verkställighets regler i RB ska tillämpas. Det innebär bl.a. att det föreligger en befogenhet

¹⁷³ Berggren, Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (december 2017, Zeteo) kommentaren till 34 §.

¹⁷⁴ Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 414.

¹⁷⁵ Gunnel Lindberg, Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (april 2018, Karnov) kommentaren till 36 f §.

¹⁷⁶ Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 651f.

att ta med den person som ska kroppsbesiktigas till den plats där åtgärden ska genomföras.¹⁷⁷

9.1.3.2 *Vid misstanke om bruk av narkotika*

Kroppsbesiktning av ett barn under 15 år får enligt 36 b § LuL även göras om någon är skäligen misstänkt för att olovligen ha brukat narkotika. En sådan kroppsbesiktning får ske om den kan antas vara nödvändig för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser för den unge. Sådan kroppsbesiktning beslutas av åklagare och socialnämnden ska omedelbart underrättas om resultatet av en sådan kroppsbesiktning. Underrättelse om resultatet ska lämnas till den unges vårdnadshavare eller annan som svarar för den unges vård och fostran samt annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge, om det inte finns särskilda skäl mot det.¹⁷⁸

Bestämmelsen ger en möjlighet att genomföra kroppsbesiktning för annat syfte än brottsutredning eller annan brottsbekämpning. Det förutsätts dock att den unge misstänkts för att ha brukat narkotika. Syftet med bestämmelsen är att skapa ett bättre underlag för socialtjänstens bedömning av vilka insatser som kan krävas för den unge.¹⁷⁹ En sådan kroppsbesiktning betraktas därmed inte som ett straffprocessuellt tvångsmedel.¹⁸⁰

Även vid en kroppsbesiktning enligt 36 b § LuL gäller ett flertal bestämmelser i rättegångsbalken. Nämligen att proportionalitetsprincipen, definitionen av en kroppsbesiktning, reglerna om protokollering samt verkställighets regler i 28 kap. RB ska tillämpas. Liksom vid en kroppsbesiktning enligt 36 a § LuL gäller bl.a. att det föreligger en befogenhet att ta med den person som ska kroppsbesiktigas till den plats där åtgärden ska genomföras.

9.1.3.3 *Bevitnande och kvarhållande vid kroppsbesiktning*

Av 36 c § LuL framgår att den som ska kroppsbesiktigas enligt 36 a eller 36 b §§ får hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar. Tiden för kvarhållande motsvarar vad som gäller vid förhör med personer i samma ålderskategori och det framgår i 23 kap. 9 § andra stycket RB. Med synnerliga skäl avses t.ex. att läkare eller sjuksköterska inte hinner genomföra åtgärden inom den första tidsfristen.¹⁸¹

I 36 d § LuL anges att en kroppsbesiktning enligt 36 a eller 36 b §§ får inte verkställas eller bevitnas av någon annan än en läkare, en legitimerad sjuksköterska eller en person som är av samma kön som den unge. Kroppsbesiktning som enbart innebär att blodprov, alkoholutandningsprov eller salivprov för DNA-analys tas på den unge, får dock verk-

¹⁷⁷ Gunnel Lindberg, Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (april 2018, Karnov) kommentaren till 36 e § och Nils-Olof Berggren m.fl., Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (april 2018, Zeteo) kommentaren till 36 e §.

¹⁷⁸ Prop. 2016/17:165 s. 10.

¹⁷⁹ Gunnel Lindberg, Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (april 2018, Karnov) kommentaren till 36 b §.

¹⁸⁰ Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, tredje upplagan, Karnov Group, s. 781.

¹⁸¹ Gunnel Lindberg, Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (april 2018, Karnov) kommentaren till 36 c §.

ställas eller bevitnas av någon som inte är av samma kön som den unge. I samband med verkställigheten av en kroppsbesiktning avseende unga män medför denna bestämmelse ett strängare krav än enligt rättegångsbalken. Förutom i de fall där det endast är fråga om att ta blodprov, alkoholutandningsprov eller salivprov för DNA-analys.¹⁸²

9.1.4 Yttrande från socialnämnden

9.1.4.1 Begäran om yttrande

Av 11 § första stycket LuL framgår att innan åklagaren fattar beslut i åtalsfrågan, ifråga om den som misstänks för att begått brott innan denne fyllt 18 år, ska ett yttrande inhämtas från socialnämnden i den kommun¹⁸³ som har ansvaret för den unge. Detta gäller om den unge har erkänt gärningen eller om det annars finns skäligen misstanke att han eller hon begått brottet och sådant yttrande inte har inhämtats under förundersökning. I ett ärende som gäller ett ringa brott och där det är uppenbart att det finns förutsättningar för straffvarning eller åtalsunderlåtelse eller om det annars är obehövt behöver ett yttrande inte inhämtas. Det är förundersökningsledaren som ansvarar för att inhämta yttrande från socialnämnden under förundersökningen och för de kontakter med socialnämnden som i övrigt följer av bestämmelsen. Det gäller oavsett som det är en polis eller åklagare som leder förundersökningen.¹⁸⁴

Det är tydligt att något yttrande dock inte behöver begäras in när det redan från början är uppenbart att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse åsidosätts om åtalsunderlåtelse meddelas t.ex. eftersom det står klart att åtal måste väckas för att få fastslaget om den unge har begått brottet eller med hänsyn till brottets karaktär. Yttrande bör dock inhämtas i tveksamma fall. Om åklagaren själv är benägen att åtala utesluter inte att yttrande kan vara av värde eftersom det i yttrandet kan framkomma information som föranleder åklagaren att ändra åsikt.¹⁸⁵

Förundersökningsledaren ska om möjligt begära ett sådant yttrande från socialnämnden vid förundersökning som gäller brott på vilket fängelse kan följa. Det sker i så fall senast i samband med delgivning av brottsmisstanke enligt 23 kap. 18 § första stycket RB.

9.1.4.2 Vad yttrandet ska innehålla

Av 11 § tredje stycket LuL framgår vad ett yttrande från socialnämnden ska innehålla. Det ska bl.a. innehålla följande

- en redogörelse för vilka åtgärder som socialnämnden tidigare vidtagit ifråga om den unge,
- en bedömning av om den unge har ett särskilt behov av åtgärder som syftar till att motverka att denne utvecklas ogynnsamt,
- en redovisning av de åtgärder nämnden avser att vidta,

¹⁸² Gunnel Lindberg, Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (april 2018, Karnov) kommentaren till 36 d §.

¹⁸³ Den kommun som enligt socialtjänstlagen (2001:453) som har ansvaret för den unge.

¹⁸⁴ Prop. 2011/12:10 s. 35 och Nils-Olof Berggren m.fl., Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (april 2018, Zeteo) kommentaren till 11 §.

¹⁸⁵ Nils-Olof Berggren m.fl., Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (april 2018, Zeteo) kommentaren till 11 §.

- en bedömning av om ungdomstjänst är en lämplig påföljd och
- om t.ex. undersökningsledaren finner det nödvändigt även innehålla en redogörelse för den unges personliga utveckling samt levnadsomständigheter i övrigt.

När en begäran om yttrande lämnas till socialnämnden är det enligt 12 § LuL upp till den som begär yttrandet att ange inom vilken tid yttrandet ska lämnas. Utöver det ska denne, om det är lämpligt, även ge socialnämnden anvisningar för hur yttrandet kan begränsas. Det är även den som begärt yttrandet som kan medge att yttrandet lämnas senare än inom angiven tid.

9.1.5 *Straffvarning*

I 16 § första stycket LuL anges att om någon har begått ett brott innan han eller hon fyller 18 år, får åklagaren besluta att underlåta åtal enligt 17 § LuL. Med detta avses en så kallad straffvarning.¹⁸⁶

En straffvarning får enligt 17 § LuL beslutas, om den unge blir föremål för (1) vård eller annan åtgärd enligt SoL, (2) vård eller annan åtgärd enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), eller (3) annan åtgärd som innebär att den unge får hjälp eller stöd. Det ska även finnas skäl att anta att det genom en sådan åtgärd vidtas vad som är lämpligast för den unge. Vidare får en straffvarning beslutas om det är uppenbart att brottet skett av okynne eller förhastat. Flera faktorer ska bedömas innan en straffvarning beslutas av åklagaren och det är inte möjligt att besluta om en straffvarning om något väsentligt eller allmänt intresse åsidosätts.

Av Riksåklagarens riktlinjer för handläggning av ungdomsärenden (RåR 2006:3) framgår bl.a. att man ofta vid narkotika- och dopingbrott kan anta att den unge har ett vårdbehov. Med anledning av det bör ett yttrande eller en formlös kontakt regelmässigt tas med socialnämnden. I sådana ärenden finns det även skäl att för den unge tydligt markera att samhället ser allvarligt på bruk och hantering av droger. Därmed bör straffvarning med hänvisning till okynne eller förhastande inte meddelas avseende brott mot narkotika- och dopinglagstiftningen.¹⁸⁷ Även återfall talar mot straffvarning, men det finns inte något absolut förbud mot straffvarning vid återfall. Åklagaren ska dock vid bedömningen av om ett väsentligt allmänt intresse åsidosätts särskilt beakta om den unge tidigare har gjort sig skyldig till brott.¹⁸⁸

9.1.6 *Samverkan med andra myndigheter*

Polismyndigheten ska enligt 6 § polislagen fortlöpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem. Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § SoL.

¹⁸⁶ Benämningen straffvarning är ett sätt att tydliggöra att det är fråga om en reaktion på ett brott och en varning om att en mer ingripande påföljd kan komma att dömas ut, se prop. 2014/15:25 s. 1.

¹⁸⁷ Riksåklagarens riktlinjer för handläggning av ungdomsärenden (RåR 2006:3), s. 11. Dessa riktlinjer omfattar endast handläggningen av misstänkta som är under 18 år.

¹⁸⁸ Prop. 2014/15:25 s. 51.

I 14 kap. 1 § första stycket SoL anges att bl.a. Polismyndigheten och anställda vid myndigheten har en skyldighet att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Polismyndigheten och anställda vid myndigheten är enligt tredje stycket skyldig att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av stöd och skydd. I 10 kap. 28 § OSL finns en sekretessbrytande regel som blir tillämplig när Polismyndigheten har en uppgiftsskyldighet enligt lag på det sätt som regleras i 14 kap. 1 § SoL.

I princip gäller att uppgifter kan lämnas till socialtjänsten oberoende av den enskildes samtycke. Eftersom socialtjänsten normalt inte lämnar hjälp mot den enskildes vilja, kan Polismyndigheten emellertid ibland ha anledning att i sin bedömning av om uppgift bör lämnas väga in den enskildes inställning till frågan. Detta gäller dock bara när fråga uppstår om polisen självmant ska underrätta socialtjänsten, har polisen fått en förfrågan från socialtjänsten torde den enskildes inställning inte få någon betydelse för polisens uppgiftsskyldighet.¹⁸⁹

¹⁸⁹ Berggren & Munck. Polislagen (december 2017, Zeteo), kommentar till 6 §.

Skälig misstanke och tvångsmedel

JP.se

Tvångsmedel

Narkotikabrottsligheten är högt prioriterat i polisarbetet

En effektiv **brottsbekämpning / rättssäkerheten**

Den enskilde individen har rätt till skydd för sin integritet men individen och samhället i stort har också rätt till en effektiv brottsbekämpning, för sin egen och andras säkerhet och trygghet

Behovs, legalitets och -hänsynsprinciperna

JO

Lagstiftningen är elastisk – kräver att vi värderar varje situation utifrån dess omständigheter

Justitieombudsmannen (JO), eller Riksdagens ombudsmän som är det officiella namnet, granskar att myndigheterna arbetar enligt de lagar och regler som styr deras arbete

– särskilt sådana lagar som berör enskildas rättigheter och skyldigheter i förhållande till det allmänna.

Vad kan aldrig självständigt bli skälig misstanke?

- ✓ Att någon ser ut som en missbrukare och/eller uppehåller sig med andra missbrukare kan aldrig självständigt bli skälig misstanke
- ✓ Att en person flyr från polisen, undviker någon form av kontroll, betar sig nervöst eller ljuger kan ha visst, begränsat, bevisvärde
- ✓ Tidigare brottslighet – ska skapa nyfikenhet
- ✓ Att en person är tyst, inte samtycker till ett tvångsmedel eller inte medverkar i utredningen får inte tillmätas något bevisvärde alls (FUK12)
- ✓ En polismans intuition har ingen betydelse i sig själv - Dock en poäng att reflektera över vad ”känslan” beror på (kan finnas objektiva skäl för den)

Skälig misstanke eget bruk

Skälig misstanke vid misstanke om ringa narkotikabrott anses kunna föreligga när:

”En person verkar synbart påverkad av annat än alkohol. Personen uppvisar symtom som normalt företes efter intag av narkotika, och som är sådana i sin karaktär att de inte kan förväxlas med ett allmäntillstånd”

eller att en polisman eller ett vittne med säkerhet sett en person tillföra kroppen narkotika.

Att exempelvis vara känd sedan tidigare i narkotikasammanhang är ej tillräckligt

Trovärdigt vittne

En annan anledning till att konkreta omständigheter uppstår är att någon pekar ut någon annan för brott.

För att skälig misstanke ska uppstå räcker det dock inte att ett utpekande sker, utan det krävs också att utpekandet sker på ”goda grunder”.

En individuell bedömning måste göras av vittnesmålet i fråga.

JO angående misstanke eget bruk

JO 2009/10 s 72

Gällande eget bruk av narkotika har JO uttalat att *”polismän som arbetar med narkotikafrågor normalt får antas ha goda förutsättningar att avgöra om någon kan misstänkas vara påverkad av narkotika”*,

och

att om en polisman konstaterar att en person *”uppvisar symptom som är typiska för narkotikabruk”* så är enbart detta tillräckligt för att personen ska anses vara skäligen misstänkt för eget bruk.

DROGTECKEN/SÄRSKILDA TECKEN

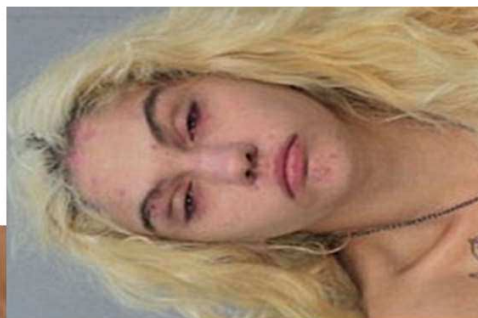
Det DU ser när du pratar med personen

Människor är olika, och kan reagera olika på användning av narkotika.

Räcker inte med att skriva ”uppvisar särskilda tecken” Förklara – vad för tecken var det personen uppvisade?

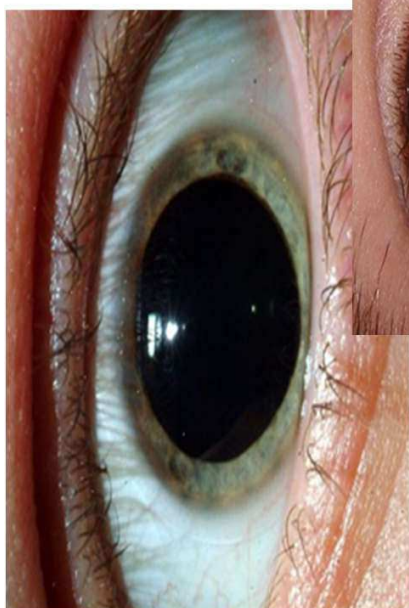
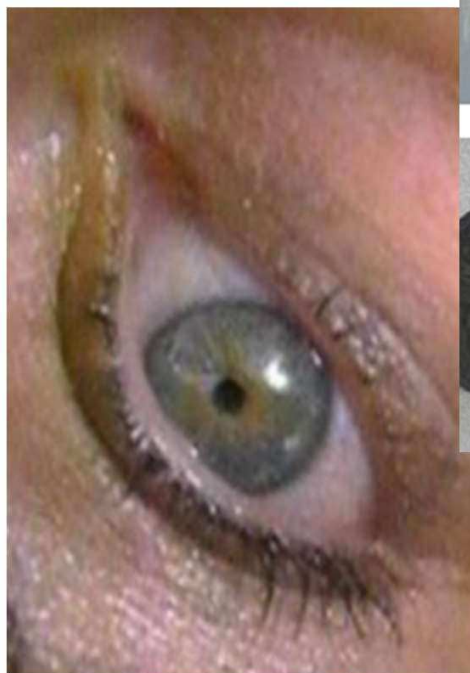
Exempel på typiska drag vid intag:

Blodsprängda ögon, sluddrigt tal, trötthet, irritabilitet, nästäppa/ skador på näslemhinnorna (näsblood), svettas i mängder, hallucinationer/ vanföreställningar, dreglande, illamående, kräkningar, stickmärken, små/stora pupiller, ofrivilliga käk rörelser, muntorrhet, ihopsjunken eller ligger, somnar, stirrande blick, slickar sig runt munnen, tics, petar sig i näsan/ansiktet, rinnande näsa osv

2 AGE: 32

AGE: 30

Sammanfattning skälig misstanke

Vad behövs?

- ✓ **Konkreta, objektivt underbyggda omständigheter** som med viss styrka talar för att personen begått det brott som misstanken avser.
- ✓ **Bakgrundskunskap** om personen tillsammans med ytterligare någon konkret omständighet krävs.
- ✓ **Får inte grundas** på subjektiva antaganden, en viss persons livsföring eller tidigare brottslighet.

Kroppsbesiktning RB 28:12§

När? Skälig misstanke och fängelse i straffskalan

Vem beslutar? Polisier FU-ledare alt delegation till PA

Var? Avskild plats. JO har uttalat sig, se JO-fall på MyMoodle

Hur? Urinprov i första hand, blodprov i andra hand.

Alternativ som kateter? Nej, JO uttalat sig se JO-fall på MyMoodle

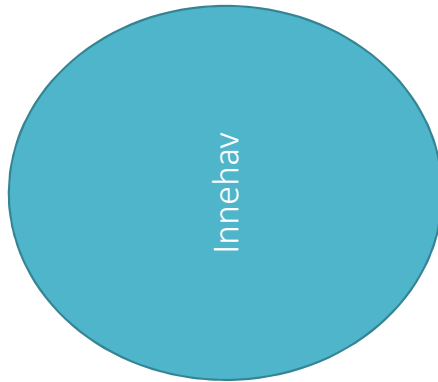
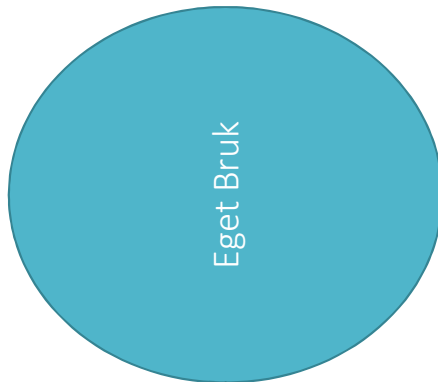
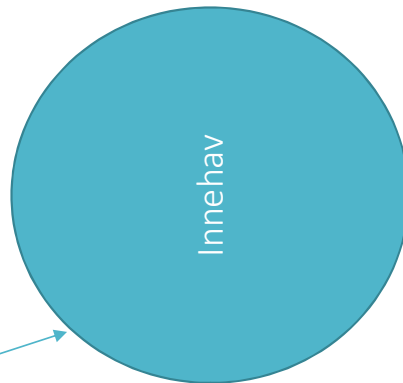
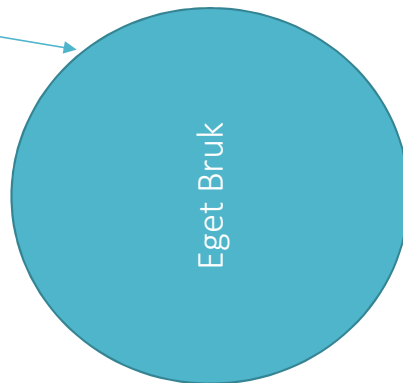
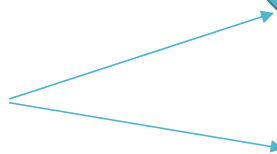
Skälig misstanke

Tänk på...

Skälig misstanke

Skälig misstanke

Misstanke innehav

Exempel: Polisman ser en person inneha narkotika.

Exempel: Ett trovärdigt vittne har sett att en person har narkotika på sig.

Exempel: Vi har en person vi misstänker för narkotikabrott eget bruk. Personen för händerna mot ex fickorna eller byxlinningen – vi misstänker då att personen är i färd med att försöka göra sig av med narkotika.

Fara i dröjsmål

”För att fara i dröjsmål ska föreligga torde kunna sägas att det ska vara så bråttom att ändamålet med en åtgärd går förlorad om man väntar med att företa åtgärden”.
(Bring, 1999, Förundersökning s.279)

Ställ dig frågan, vad händer om jag
inte fattar beslutet nu?
Hinner jag ringa en beslutsfattare?

Tvångsmedel innehav

Kroppsvisitation enligt RB 28:11 förutsättning:

När? Skälig misstanke / fängelse i straffskalan

Vem *beslutar*? Polisier FU alt delegation till PA vid innehav som är ringa och brott av normalgraden

Hur? Kroppsvisitation kan innebära en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig.
Definitionen omfattar också väskor, paket och andra föremål som han har med sig.

Beslag RB 27:

Ja, beslag enligt RB

Husrannsakan enligt RB 28:1 förutsättning:

När? Skälig misstanke / fängelse i straffskalan. Måste finnas en konkret uppgift som pekar på att narkotika skulle kunna finnas i exempelvis bostaden

Vem *beslutar*? Polisier FU alt delegation till PA vid innehav som är ringa och brott av normalgraden

Husrannsakan

JO 2006/07 s. 76

JO har i flera ärenden uttalat kritik mot polisen för att man vidtagit husrannsakan vid misstanke om eget bruk, då det egentliga syftet torde vara att leta efter narkotika, det vill säga ett innehav.

Bruk av narkotika innebär att narkotikan finns i kroppen och således finns det i normalfallet inte skäl att genomföra en husrannsakan.

I ett ärende, där polisen genomfört husrannsakan i en lägenhet efter att en person uppträtt påverkat på en parkeringsplats uttalade JO att ”omständigheterna kring brukandet ger normalt inte grund för beslut om husrannsakan i bostaden eftersom en sådan enbart skulle kunna bidra till att avslöja andra brott.

För beslut om husrannsakan krävs det någon konkret omständighet som talar för att brukaren innehar narkotika och att den finns just på den platsen eller att det finns annan bevisning om sådant brott”.

Polisen

87

PM

Erinran från Frida Eriksson

Signerat av

Signerat datum

Enhet

Särskilda utredningar, Utredning 1 Malmö SU

Diariernr

0150-K1888-22

Originalhandlingens förvaringsplats

Datum

2022-09-13

Tid

09:17

Involverade personer

Personnummer/Orgnr

Roll

Eriksson, Frida

Berörd person

Involverad personal

Funktion

Karin Lundqvist

Uppgiftslämnare

Berättelse

PM erhöills som bilaga i inkommet mail från Frida Eriksson och hennes advokat UllaBella af Klercher 2022-09-12.

PM

Jag Pa. Eriksson arbetar för kvällen IGV i patrull 41-9310 tillsammans med Insp. Svensson. Vi befinner oss i Oxelösund.

Vi kommer från Södra Malmgatan och in på Folkegatan där jag ser en man som kommer gående på Folkegatan i riktning mot Föreningsgatan. Jag ser hur han reagerar när han får syn på polisbilen, han tittar på polisbilen och jag upplever att han då ser nervös ut och ändrar sitt kroppsspråk. Han tittar sedan runt sig och uppträder enligt min bedömning påtagligt nervöst. Min bedömning är att han reagerar kraftigt på synen av polisen och hans reaktion visar på att han har ett undvikande och avvikande beteende.

Platsen mannen befinner sig på i Oxelösund är på en gata som är intressant för oss gällande narkotikaförsäljning, i närheten finns för polisen intressanta adresser. När vi ser mannen har han på sig mjukisbyxor, blå luvtröja, foppa-tofflor. Mannen har synliga tatueringar på halsen. Detta är attribut som stämmer in på hur många av de personer jag kontrollerat som missbrukar narkotika, vilket i kombination med ovan nämnda saker blir en byggsten i min misstanke.

Vi stannar polisbilen i korsningen och när vi klivit ut ur bilen är mannen plötsligt helt utom synhåll vilket förstärker min bedömning av ett avvikande beteende. Jag och Insp. Svensson delar på oss och går åt varsitt håll runt byggnaden för att leta efter mannen. Min bestämda uppfattning är att han försöker undkomma oss.

Insp. Svensson ropar på radion att han har påträffat mannen vi såg på Folkegatan. Jag går direkt runt till andra sidan där min kollega och mannen befinner sig. Mannen har kommit ut från pizzerian. Jag hälsar på mannen och frågar vad han heter. Han går direkt upp i varv och säger till mig att det har han redan berättat för min kollega och tänker då inte säga igen. Mannen är upprörd, höjer rösten, pratar med gäll stressad ton och ifrågasätter starkt varför han ska berätta vem han är. Han säger flera gånger "är jag frihetsberövad?!", varpå jag svarar att jag bara vill prata med honom och undrar vem han är, hur han mår och vad han gör här. Mannen har ett mycket ifrågasättande beteende genom hela konversationen, att han inte är skyldig att identifiera sig, svara på frågor, att vi använder maktmissbruk, att vi inte har någon laglig rätt att kontrollera honom då han läst detta i "rättsbalken". Mannen uppger att han har haft med polisen att göra tidigare, men tänker inte uppge vad det gällde. Han uppger att han inte är härifrån utan kommer från Stockholm och är här på besök. Mannen vägrar fortfarande uppge något ID.

Under samtalet uppträder mannen påtagligt nervöst, hans händer och ben skakar. Han flackar fram och tillbaka med blicken, darrar på rösten, och står inte still och upplevs vara på väg att lämna när som helst. Stundtals så släpper han handen från kartongen han håller i och upplevs som yvig och oförutsägbar i rörelserna, vilket enligt min erfarenhet är vanligt när personer vi misstänker ska försöka göra sig av med narkotika de bär på sig.

Min bestämda uppfattning och bedömning är att det ifrågasättande, undvikande och nervösa beteendet beror på att han vill undvika att bli kontrollerad och jag misstänker att han försöker dölja något, i detta fall narkotika han bär på sig.

Mannen fortsätter ifrågasätta syftet med frågorna, och uppger att vi inte har någon rätt att kontrollera honom och undrar om han är frihetsberövad. Mannen säger då att om han inte är frihetsberövad så tänker han lämna och börjar vända sig bortåt. Där och då fattar jag ett sekundsnabbt beslut att ovan omständigheter är tillräckliga för att mannen ska anses vara skäligen misstänkt för narkotikabrott innehav. Det fanns ingen som helst tid och möjlighet att ringa in och få

ett beslut om kroppsvisitation i det här läget, varpå jag fattade ett beslut om kroppsvisitation i fara i dröjsmål.

Min sammantagna bedömning är att mannen kraftigt reagerar när han ser polisbilen, han uppträder påtagligt nervöst genom sitt kroppsspråk och försöker undkomma polisen. Tillsammans med att han befinner sig på en plats där narkotikaförsäljning är aktuell och har ett utseende som enligt tidigare erfarenheter stämmer in på individer som befattar sig med narkotika. I kombination med att mannen inte är hemmahörande på orten och inte vill uppge i vilket sammanhang han haft med polisen att göra och är för oss fortfarande oidentifierad är för mig intressanta omständigheter som jag beaktar i min bedömning av misstanken. Dessutom att mannen under samtalet kraftigt pendlar i humör, är mycket ifrågasättande och uppvisar tecken på att vara påtagligt nervös genom att flacka med blicken, skakar i benen och händerna. Samt stundtals är oberäknelig och yvig i sina rörelser med händerna, inte står still och uppfattas vilja lämna platsen, vilket han enligt min bedömning gör för att han försöker dölja något, i detta fall ett innehav av narkotika och vill undvika polisen. Min bestämda sammantagna uppfattning är att han har ett nervöst och undvikande beteende som avviker från det normala, samt överensstämmer, med många av de personer vi kontrollerar som innehar narkotika.

Där och då krävs det att jag fattar ett sekundschnabbt beslut om mannen är skäligen misstänkt, då han är på väg att lämna, vilket jag med bestämdhet och trygghet grundat på de omständigheter jag nämnt ovan fattar beslutet på och anser att han är. Dessutom gör jag bedömningen att det inte finns någon tid att inhämta beslut för kroppsvisitation från Jourhavande Förundersökningsledare då vi inte har någon laglig möjlighet att hålla kvar mannen i väntan på det beslutet. Dessutom med beaktande hur snabbt det går att göra sig av med narkotika i ytterst små snabba rörelser. Samt att hela åtgärden då riskerar att gå förlorad om narkotikan dumpas och inte hittas eller då inte går att knyta till en person.

Slutligen vill jag nämna att jag trots min korta tjänstetid arbetat mycket med narkotikabekämpning på gatunivå och har en god kunskap på området samt erfarenhet av liknande situationer och hur vi bygger upp en skälig misstanke om narkotikainnehav. Sammantaget gör detta att jag är helt trygg i min bedömning av den skäliga misstanken om narkotikabrott innehav mot vederbörande person. Vi hittar inte narkotika i hundra procent av dessa kroppsvisitationer, men i majoriteten av fallen gör vi det, dock ej denna aktuella händelse, men beslutet jag fattar är helt i enlighet med vårt arbetssätt och lagstiftning enligt min uppfattning.

I tjänsten,

Frida

Förhör

Signerat av

Signerat datum

Enhet

Särskilda utredningar, Utredning 1 Malmö SU

Diariernr

0150-K1888-22

Hörd person

Eriksson, Frida Rebecca

Personnummer

19921202-1548

Den hörde är

Misstänkt

ID Styrkt

Ja

Sätt

Känd sedan tidigare förhör

Ställning till misstänkt - målsägande - vittne

Tolk

Språk

Anledning till förhör / Misstankar som misstänkt har underrättats om

Tjänstefel, Fullbordat, Gärningsman

Underrättad om misstanke

2022-05-30

Ytterligare information om anledning till förhör

Kompletterande förhör gällande misstanke om tjänstefel vid utförande av en kroppsvisitation måndagen den 11 april 2022 strax innan kl 19 i Oxelösund.

Underrättad om rätt till försvarare

Godtar den försvarare som rätten förordnar

Försvarare/ombud önskas

Advokat UllaBella af
Klecker

Försvarare/ombud närvarande

Ja

Förhørsledare

Karin Lundqvist

Förhørsdatum

2022-10-12

Förhör påbörjat

11:04

Förhör avslutat

11:40

Förhørsplats

Adv UllaBella af Kleckers kontor

Typ av förhör

RB 23:6

Förhörssätt

Telefonförhör

Förhörsvittne

Utskrivet av

Ljudbandsförhör

Berättelse

Förhöret inspelat i sin helhet och utskrivet i en sammanfattning för godkännande.

Hörd om händelsen en gång och jag och åklagaren har nu även tagit del av ditt PM / erinran.

Det förtydligas för Frida att hon är fortsatt misstänkt för tjänstefel, enligt 20 kap 1 § 1 st brottsbalken, vilket hon är införstådd med.

Det refereras till det PM / erinran som inkommit från Frida och på fråga uppgav Frida att hennes uppfattning var och fortfarande är att det vid aktuell kroppsvisitation så fanns skälig misstanke för innehav av narkotika.

Frida genomgick delkursen "Droger, missbruk och psykisk ohälsa" på polisutbildningen i Växjö. Hon uppgav att hon gått alla kurser som tillhör polisutbildningen i Växjö.

På fråga vidgår Frida att vid polisutbildningen så går man igenom vad som krävs för att någon ska komma upp i / vad som krävs för att nå skälig misstanke vid misstanke om narkotikabrott, eget innehav.

Frida uppgav att hon känner sig trygg i sin kompetens för att bedöma skälig misstanke. Hon berättade vidare att då hon gick polisutbildningen så skedde det för cirka 3 år sedan. Hon har därefter arbetat en hel del mot narkotikabrott och det tillsammans gör att hon byggt på sig mer erfarenhet efter hand.

Frida informeras om att poliskunskapslärare vid Växjö polisutbildning, Malin Stärners, är hörd i detta ärende och förhöret med Stärners är sedan tidigare delgivet för Frida i det redovisade huvudprotokollet. På fråga om Frida haft Stärners som lärare svarade Frida att de hade flera lärare i den kursen men kan inte svara på om Stärners var en av dessa lärare.

I förhöret med Stärners beskrivs hur de lär ut hur man bygger upp skäligen misstanke vid misstanke om narkotikabrott, och Frida ombads att kommentera nedan referat från förhöret:

Från Stärners förhör (3 stycket, 3:e raden): "De går noggrant igenom att det inte räcker om en person springer från platsen eller är nervös. Att någon springer från en plats eller beter sig nervöst är att anse som spekulationer och inget som räcker för att höja misstanken som skäligen misstanke. Det måste vara konkreta, objektiva omständigheter för att man ska kunna nå en skäligen misstanke oavsett om det är eget bruk eller innehav eller annan brottsmisstanke."

Kommentar från Frida: "Jag hör vad du säger och jag ser vad som står i förhöret. Det kan vara delar i och omständigheter i en händelse, men att ensamt är det inte en skäligen misstanke. Och finns det andra omständigheter så lägger man till det, men ensamt räcker det inte".

Från Stärners förhör (4 stycket): "Stärners förklarar vidare att kroppsvisitation vid ett innehav så måste det vara något konkret som tyder på att personen har narkotika på sig och det kan inte vara att man är nervös eller liknande".

Kommentar från Frida: "Ja, som jag sa, att ensamt är det inte en skäligen misstanke".

Från Stärners förhör (4:e stycket, rad 6):

"Stärners menar att det alltid måste finnas något konkret som tyder på narkotika på personen, inte ett beteende eller att man befinner sig på en viss plats. Det däremot ska ju väcka en polisnyfikenhet, men räcker inte för skäligen misstanke och det går man noggrant igenom på utbildningen och kursen "Drog och missbruk och psykisk ohälsa".

Kommentar från Frida: "Min bedömning är att det ska finnas något konkret, men att det också finns utrymme för att väldigt många olika omständigheter kan leda till en skäligen misstanke, dvs den sammantagna bedömningen".

Från Stärners förhör (7:e stycket): "Vidare lär de ut att det kan vara många småsaker som kan läggas ihop och tillsammans nå upp till en skäligen misstanke, men det får aldrig vara endast att någon exempelvis är nervös".

Kommentar från Frida: "Det är också min tolkning".

Förhørsledaren informerade sedan om att det tagits en förnyad kontakt med kursansvarige Stärners och där hon sedan översänt kursmaterial och JO beslut som man använder sig av på hennes kurs.

Ett översänt kursmaterial är styrdokumentet PM-2019-14, den sk Narkotikahandboken, och vilken även ligger på Polismyndighetens Intrapolis som möjlig litteratur att ta del av. På fråga om Frida är bekant med det styrdokumentet, svarade Frida att hon är lite osäker på det dokumentet.

Förhørsledaren refererar till handboken och stycke 7.3.1, sidan 31, 4:e stycket;

"För att besluta tvångsmedel såsom kroppsvisitation enligt 28 kap. 11 § RB krävs bl.a. att den misstänkte är skäligen misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa. JO har i flera beslut anført att för att en person ska anses skäligen misstänkt för ett brott krävs att det finns konkreta omständigheter som med viss styrka pekar på att den misstänkte har be-gått gärningen som misstanken avser. Det medför att omständigheterna måste vara av sådant slag att de ger grund för en faktabaserad misstanke.

I ett beslut från JO framgår att en kroppsvisitation grundats på att en person var känd i

narkotikasammanhang och att denne, när han påträffades, var påverkad av annat än alkohol samt betedde sig underligt. JO anförde att enbart dessa förhållanden inte utgjorde konkreta omständigheter av beskaffenhet att grunda en skälig misstanke om sådant narkotikabrott som kan följas av fängelse. JO ansåg således att det inte förelegat tillräckliga skäl för att genomföra kroppsvisitationen. JO har vid upprepade tillfällen uttalat att ett beslut om kroppsvisitation aldrig kan grundas på endast allmänna kunskaper om en viss persons livsföring eller tidigare brottslighet. Det gäller oavsett vad av vad personen i fråga svarar på en fråga om tidigare brottslighet".

På fråga till Frida vad det var för konkreta omständigheter som fanns då hon fattade beslut om en kroppsvisitation den 11 april strax innan 19 i Oxelösund, uppgav Frida följande: *"Min bedömning är en sammantagen bedömning på väldigt många olika omständigheter som har byggt upp till en skälig misstanke. Och de omständigheterna är att han hade ett väldigt undvikande beteende, att han reagerade väldigt mycket när han ser oss, han tittar och reagerar, och min uppfattning är att han försöker undvika oss, han försvinner, att han försöker lämna. Det är de första inledande omständigheterna, tillsammans med att han befinner sig på en plats på Folkegatan där det förekommer väldigt mycket narkotika. Vi har flera adresser som förekommer i dessa sammanhang".*

Frida berättade vidare att de arbetar väldigt mycket på Folkegatan och arbetar efter underrättelseuppgifter som gäller narkotikahantering. Personen som sedan blev föremål för en kroppsvisitation kom från den riktningen, från en sådan adressuppgift.

Frida: *"Han befinner sig på en plats där det förekommer försäljning av narkotika, brukande av narkotika, han reagerar och upplevs som att han försöker undvika oss, och när vi sedan träffar på honom så är han påtagligt nervös, en av de mest nervösa personer som jag träffat på, hela hans kropp skakar när vi pratar med honom. Han blir arg. Han är agiterad. Han pendlar med sitt humör. Han är väldigt ifrågasättande. Han vill inte uppge vem han är. Han är inte härifrån, och säger att han är från Stockholm. Han vill inte uppge mer om det. Han säger att han haft med polisen att göra men vill inte säga vad det är för något, vilket också är en omständighet som gör mig fundersam varför man inte vill berätta det. Och sedan försöker han lämna platsen hela tiden. Alltså, han är nervös, han skakar, han flackar med blicken, släpper sina händer, och just det att man släpper sina händer när det gäller narkotikabrott innehav går på 0,1 sekunder så har man dumpat narkotika. Det går jätte, jätte snabbt. Och allt det här är att han plockar, han släpper, han är nervös, han vill lämna, han säger inte vem han är, tillsammans med de initiala omständigheterna: var han är, hur han gör när han ser oss, allt det är omständigheter som bygger min skäliga misstanke".*

Från inlämnad erinran / PM:

"...befann sig på en plats där narkotikaförsäljning är aktuell" (sid 2 andra stycket) – ...
På fråga uppgav Frida att det stämmer att Folkegatan är en plats för narkotikaförsäljning.

Det påpekades att det ju var så att mannen hade gått på Folkegatan och gått in och köpt en pizza och kom ut med den i handen när han stoppades.

Frida menar att när de först observerade mannen så kom han från en riktning där de har spaning gällande narkotikahantering och Frida sa vidare att hon aldrig såg att han varken var inne på en pizzeria eller att han kom ut från en, utan hon kom fram till mannen när hennes kollega redan stoppat honom utanför pizzerian.

På fråga om mannen hade en pizza i händerna när hon kom fram till honom, svarade Frida att det stämmer.

På fråga om den iakttagelsen skulle vara en anledning att ändra misstanken mot honom som hon hade börjat "bygga upp", svarade Frida nekande då det endast var en sak, dvs han kom ut med en pizza i handen, men de andra omständigheterna fanns kvar när de först såg honom, dvs att han reagerade, på platsen han var och hur han betedde sig.

Hennes bedömning där och då, dvs det skedde under en väldigt kort tid, upplevde hon att han

försökte lämna dem.

Frida frågades därefter runt studiematerial, Pdf-dokument "Skälig misstanke". Frida kände igen aktuellt dokument.

Fråga ställdes från sidan 4; **rubriken "Vad kan aldrig självständigt bli skälig misstanke? Och där refererades till 5 olika punkter;**

1. Att någon ser ut som en missbrukare och/eller uppehåller sig med andra missbrukare kan aldrig självständigt bli skälig misstanke
2. Ätt en person flyr från polisen, undviker någon form av kontroll, betar sig nervöst eller ljuger kan ha visst, begränsat bevisvärde
3. Tidigare brottslighet – kan skapa nyfikenhet
4. Att en person är tyst, inte samtycker till en tvångsmedel eller inte medverkar i utredningen får inte tillmätas något bevisvärde alls (FUK §12)
5. En polismans intuition har ingen betydelse i sig själv – Dock en poäng att reflektera över vad "känslan" beror på (kan finnas objektiva skäl för den)

På fråga vad Frida säger kring dessa självständiga punkter, uppgav Frida att allt det här bygger på att de är för sig självt, men hennes bedömning då hon fattade beslut om kroppsvisitationen var en sammantagen bedömning av flera olika iakttagelser. Frida höll med om att någon av de uppräknade punkterna, självständigt, inte kan räcka för att komma upp i nivå skälig misstanke.

Frida påtalade även att man kan förvara narkotika var som helst på sig och det kan vara hur litet som helst. Så man gör en snabb bedömning, exempelvis när en person inte är stilla med händerna och personen är yvig i sina rörelser och att allt går så snabbt, och i den situationen måste man fatta ett beslut för att inte "tappa" narkotikan som en person annars kan göra sig av med.

Handling "JO om skälig misstanke innehav": (genomgång av två JO uttalande, varav JO inte hade ngn erinran i JO 1998/99, men hade erinran i JO 2009/10, visades för Frida och på fråga om hon kände igen den handlingen svarade hon att hon kände igen den men minns inte om hon gått igenom den på polisutbildningen.

I kommentar (se sista stycket) till de båda JO uttalanden: *Att man enbart rör händerna mot byxorna utan någon annan misstanke om eget bruk ect så blir inte misstanken så konkret att den når upp till skälig utan mer en spekulation.*

På fråga om hon delar det att endast att en person rör händerna mot byxorna inte når upp till skälig misstanke och endast är mer en spekulation, svarade Frida att detta ensamt inte når upp till skälig misstanke, utan det krävs fler omständigheter.

Handlingen, "JO 2618-2009 Skälig misstanke – Beslut" förevisades sedan för Frida , (sid 1, första stycket, "beslut i korthet") och lästes upp för Frida ;

" Vid en rutinpatrullering stoppade polisens gatulangningsgrupp en person som var känd för polisen eftersom han tidigare hade dömts för narkotikabrott. Enligt polisen uppträdde mannen nervöst och ljög om sin tidigare brottslighet och ansågs därför vara skäligen misstänkt för narkotikabrott, såväl genom innehav som genom eget bruk. Beslut om tvångsmedel fattades. Enligt min mening är det uppenbart att de redovisade omständigheterna inte var tillräckliga för att personen skulle anses vara skäligen misstänkt. Besluten om tvångsmedel synes i stället ha grundats på i det närmaste ren spekulation. Polismyndigheten förtjänar kritik ".

Förhørsledaren påtalade att om man tar del av ovan JO beslut där Polismyndigheten får kritik vid ett ingripande mot en person som misstänktes för narkotikabrott, innehav, så får skälig misstanke inte grunda sig bara på spekulationer.

Förhørsledaren påtalade att i aktuellt fall så var det ju inte ens en person som var för dem känd som tidigare hanterat narkotika eller tidigare dömd för narkotikabrott. Frida tillfrågades därefter hur hon menar att hennes skäl och angivna antaganden räckte för att personen skulle anses vara skälig misstänkt för narkotikabrott, innehav, och att det som hon tidigare angett som skäl inte endast skall räknas som spekulationer.

Frida håller inte med om att hennes bedömning endast skulle räknas som spekulationer, utan hon menar att allt det som händer från att de ser honom gå på gatan och sedan fram till att hon fattar sitt beslut om kroppsvisitation bygger upp hennes misstanke om att personen ska misstänkas för narkotikabrott, innehav. Frida menar att det inte ens från början är någon spekulation, utan han är på en plats, han betar sig avvikande och är undvikande och han reagerade på ett sätt som andra normalt sätt inte gör.

Vidare påtalade Frida att det finns väldigt många JO fall och just detta JO fall håller inte polismyndigheten helt med om.

Frida: " *Polismyndigheten tycker ju inte att det är en felaktig bedömning men JO tycker det, och JO är ju en bedömare, men JO säger ju också att det finns utrymme för olika bedömningar och det finns inga fasta, bestämda riktlinjer för när det är skälig misstanke, utan det är någonstans en bedömning där och då. Och där och då är en väldigt kort tid. På en väldigt kort tid ska man fatta väldigt många beslut och lägga ihop väldigt många puzzelbitar och min uppfattning är att det är en skälig misstanke*".

Advokaten avslutade med att säga att just dessa alla puzzelbitar har Frida beskrivit flera gånger och påtalade vikten av att man verkligen ser alla dessa från början till slut.

Förhöret avslutat

Genomläst och godkänt 22-10-15 med nedan tillägg mailat från Frida:

Det enda jag (Frida) skulle vilja poängtera som tillägg i förhöret gällande narkotikakursen i förhörets början är:

Narkotikadelen var en del i den kursen som vi gick, droger, missbruk och psykisk ohälsa. Under kursen hade vi flera olika lärare i de olika delarna. Under utbildningen har man en praktisk övning i narkotikabrott. Vilket gör att den erfarenhet jag har av narkotikabrott i sitt sammanhang har skett under aspirant och tjänstgöring.

Bilaga - Skäligen misstänkt

Enhet

Särskilda utredningar, Utredning 1 Malmö SU

Diariet

0150-K1888-22

Skäligen misstänkt person

Eriksson, Frida Rebecca

Identifierad

Nej

Anledning

Personnr

19921202-1548

Personalia och dagsbottsuppgift

Utskriftsdatum
2022-11-03

Namn Eriksson, Frida Rebecca		Personnummer 19921202-1548	
Tilltalsnamn Frida	Kallas för	Öknamn	Kön Kvinna
Födelseförsamling Floda	Födelselän Södermanlands län	Födelseort utland	
Medborgarskap Sverige	Hemvistland	Telefonnr 0738436327: Arbetstelefon	
Postadress Valla Västra Arbetarbostaden 641 98 Björkvik			
Folkbokföringsort Björkvik			
Föräldrar/Vårdnadshavares namn och adress (beträffande den som inte fyllt 20 år)			
Utbildning			
Yrke / Titel			
Arbetsgivare		Telefonnr	
Anställning (nuvarande och tidigare)			
Arbetsförhet och hälsotillstånd			
Kompletterande uppgifter			
Uppgiven inkomst	Bidrag	Hemmavarande barn under 18 år	
Försörjningsplikt	Skulder		
Förmögenhet			
Kontroll utförd			
Taxerad inkomst	Taxeringsår		
Taxeringskontroll utförd av	Datum - -		

Bilaga - Skäligen misstänkt

* * * Skyddad personuppgift * * *

Enhet

Särskilda utredningar, Utredning 1 Malmö SU

Diariet

0150-K1888-22

Skäligen misstänkt person

Svensson, Pontus Lars Olof

Identifierad

Nej

Anledning

Personnr

19770528-1652

Personalia och dagsbottsuppgift

* * * Skyddad personuppgift * * *

Utskriftsdatum
2022-11-03

Namn Svensson, Pontus Lars Olof		Personnummer 19770528-1652	
Tilltalsnamn	Kallas för	Öknamn	Kön
Födelseförsamling	Födelselän	Födelseort utland	
Tidigare efternamn			
Medborgarskap	Hemvistland	Telefonnr	
Postadress			
Folkbokföringsort			
Föräldrars/Vårdnadshavares namn och adress (beträffande den som inte fyllt 20 år)			
Utbildning			
Yrke / Titel			
Arbetsgivare		Telefonnr	
Anställning (nuvarande och tidigare)			
Arbetsförhet och hälsotillstånd			
Kompletterande uppgifter			
Uppgiven inkomst	Bidrag	Hemmavarande barn under 18 år	
Försörjningsplikt		Skulder	
Förmögenhet			
Kontroll utförd			
Taxerad inkomst		Taxeringsår	
Taxeringskontroll utförd av		Datum	
		- -	

Underrättelse/Delgivning jml RB 23:18a

Enhet

Särskilda utredningar, Utredning 1 Malmö SU

Ärende

Diariennr

0150-K1888-22

Handläggare

Lundqvist, Karin

Gärning

Tjänstefel

Berörd person

Personnr

19921202-1548

Efternamn

Eriksson

Förnamn

Frida Rebecca

Underrättelse utsänd

2022-10-27

Yttrande senast

2022-11-02

Underrättelse slutförd

2022-11-03

Delgiven info. om ev. förenklad delgivning

Underrättelsesätt

Protokoll skickats

Notering

Resultat av underrättelsen/delgivningen

Ej erinran

Försvare

Namn

Af Klercker, UllaBella

Underrättelse utsänd

2022-10-27

Yttrande senast

2022-11-02

Underrättelse slutförd

2022-11-03

Underrättelsesätt

Protokoll skickats

Notering

Resultat av underrättelsen/delgivningen

Ej erinran

Underrättelse/Delgivning jml RB 23:18a

Enhet

Särskilda utredningar, Utredning 1 Malmö SU

Ärende

Diariennr

0150-K1888-22

Handläggare

Lundqvist, Karin

Gärning

Tjänstefel

Berörd person

Personnr

19770528-1652

Efternamn

Svensson

Förnamn

Pontus Lars Olof

Underrättelse utsänd

2022-10-27

Yttrande senast

2022-11-02

Underrättelse slutförd

2022-10-31

Delgiven info. om ev. förenklad delgivning

Underrättelsesätt

Protokoll skickat

Notering

Resultat av underrättelsen/delgivningen

Ej erinran

Försvare

Namn

Sommestad, David

Underrättelse utsänd

2022-10-27

Yttrande senast

2022-11-02

Underrättelse slutförd

2022-11-03

Underrättelsesätt

Protokoll skickat

Notering

Resultat av underrättelsen/delgivningen

Ej avhört